

GIBANJE MLADI RAZISKOVALCI KOROŠKE

Področje: slovenski jezik in književnost

**NAREČNO IZRAZJE ZA RASTLINE NA VRTU IN V
SADOVNJAKU, ZA ŽIVALSTVO IN ORODJE
V KOROŠKEM MEŽIŠKEM NAREČJU**

Avtorice: Tjaša Geršak, Iza Mlakar in Klara Pavlekovič

Mentorica: Vanja Benko, prof. slovenščine

(OŠ Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem)

Somentorica: Anja Benko, prof. slovenščine in filozofije

(Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru)

Osnovna šola Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem

Gozdarska pot 11, 2390 Ravne na Koroškem

Ravne na Koroškem, marec 2010

POVZETEK

Naša raziskovalna naloga je sestavljena iz dveh delov. V prvem, ki je zelo strokovno napisan, obravnavamo področje slovenskega narečjeslovja oziroma koroške narečne skupine, še posebej mežiško narečje, ki ga tudi same govorimo. Podatke smo črpale, povzemale in citirale iz del Zinke Zorko, Tineta Logarja in Jožeta Toporišiča. Z novimi podatki, s katerimi smo se seznanile, smo presegle predpisani nivo osnovnošolskega znanja. Drugi del naloge predstavlja naše samostojno delo: sestavo vprašalnice, terensko delo, preverjanje, poslušanje in zapisovanje posnetih narečnih besed ter analizo zbranih podatkov.

Prikazale smo značilnosti koroškega mežiškega narečja. Osredotočile smo se na narečje, ki ga govorimo. Po *Slovenskem lingvističnem atlasu in Vprašalnici za zbiranje narečnega gradiva Francke Benedik* smo izdelale vprašalnico, ki smo jo razdelile na (1) poimenovanja za vrt in sadovnjak, (2) poimenovanja za živali in (3) poimenovanja za orodje. Vsaka si je izbrala področje, ki ji je bilo najbližje. Vse izbrane besede smo pred terenskim delom preverile v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* in dobile njihovo pomensko razlago. Poiskale smo frazeološka gnezda pri posameznih knjižnih besedah oziroma iztočnicah, saj smo želele izvedeti, za katero področje bo v *SSKJ* zapisanih največ le-teh.

Po izdelani in iz *SSKJ* dopolnjeni vprašalnici smo besede preverile na terenu. Naša informatorja sta bila gospa Neža Gorenšek z Brdinj in gospod Beno Kotnik iz Podkraja. Raziskovalni točki spadata v Občino Ravne na Koroškem. Ob obisku na domu smo obema informatorjema postavile ista vprašanja in pogovor posnele, nato zbrano gradivo zapisale po pravilih, ki jih v svoji monografiji (2009) navaja dialektologinja dr. Zinka Zorko. Besedam smo dodale slikovno gradivo in tako še nazorneje predstavile zbrano besedje.

Terensko delo in analiza kažeta, da narečno izrazje izginja. Naša informatorja (starejše generacije) sta besede poznala, a gospod Kotnik nam je podal manj narečnih izrazov kot gospa Gorenšek. Ta razlika je morda tudi posledica tega, da je 8 let mlajši od nje. Z anketo smo ugotovile, da odrasli bolje poznajo narečne besede kot učenci, med slednjimi pa vedo več tisti, ki bivajo v kmečkem okolju.

Na terenu smo po posebej sestavljeni vprašalnici preverile in analizirale skupno 344 besed, od tega 131 vezanih na vrt in sadovnjak (38,10 %), 113 besed na živali (32,84 %) in 100 na orodje (29,06 %).

Od naših besed, ki so zapisane v *SSKJ*, jih ima 115 frazeološko gnezdo (33,5 %) – 35 je vezanih na vrt in sadovnjak (30,5 %), 49 na živali (42,6 %) in 31 na orodje (26,9 %). Podobne deleže smo tudi pričakovale, ker že same poznamo največ stalnih besednih zvez v zvezi z živalmi.

V zadnjem delu naloge smo sestavile anketni vprašalnik. Anketirale smo izbrani vzorec (učence in učenke od 7. do 9. razreda na OŠ Prežihovega Voranca na Ravnah na Koroškem ter njihove starše, stare starše, sorodnike, znance, ki živijo v nekmečkem ali kmečkem okolju Občine Ravne na Koroškem). Preverile smo, koliko narečnih besed poznajo (primerjalno mladi – starejši) in kako pogosto uporabljajo narečno besedišče.

Iz izbrane populacije anketirancev je razvidno, da le-ti sami zase menijo, da v domačem okolju le občasno govorijo v narečju (75 %). Ugotovljeno je, da med mladimi besedje izginja, odrasli pa narečne izraze, ki smo jih preverjale, v povprečju poznajo.

Prišle smo do sklepa, da je naše zbrano besedje dragocena zakladnica koroškega mežiškega narečja in bo mogoče kdaj uporabno kot dodatek za narečni slovar. Nakazale smo možnosti nadaljnjih raziskav.

ZAHVALA

Hvala mentoricama – Vanji in Anji Benko za idejno zasnovo naše raziskovalne naloge, vodenje, usmerjanje, navodila pri pisanju in pomoč pri računalniškem oblikovanju. Z raziskovalno nalogo sta razširili naše jezikovno znanje in nam pokazali, da slovenščina ni samo tisto, kar se učimo v šoli.

Hvala informatorjema, gospe Neži Gorenšek in gospodu Benu Kotniku, da sta nas bila pripravljena sprejeti na svojem domu, sta si vzela čas in nam odgovorila na vprašanja.

Hvala druga drugi za strpnost pri delu, usklajevanje in pomoč.

Hvala vsem, ki so bili pripravljene rešiti anketni vprašalnik.

Hvala našim staršem za strpnost in spodbude.

KAZALO

1	UVOD.....	1
1.1	NAMEN RAZISKOVANJA	3
1.2	CILJI RAZISKOVANJA.....	4
1.3	METODE RAZISKOVANJA	5
1.4	HIPOTEZE	5
1.5	KORAKI DELA	6
2	VSEBINA.....	8
2.1	TEORETIČNI DEL	8
2.1.1	NAREČJA IN NAREČNA RAZDELITEV SLOVENIJE.....	8
2.1.2	KOROŠKA NAREČNA SKUPINA	10
2.1.2.1	MEŽIŠKO NAREČJE.....	13
2.1.2.2	KOTULJSKI GOVOR	13
2.2	PREDSTAVITEV KRAJEV IN INFORMATORJEV.....	14
2.2.1	BRDINJE IN PODKRAJ	15
2.2.2	INFORMATORJA	17
2.3	VPRAŠALNICA	19
2.3.1	SESTAVA VPRAŠALNICE.....	19
2.3.2	SLOVENSKI LINGVISTIČNI ATLAS	19
2.3.3	FRANCKA BENEDIK: VODNIK PO ZBIRKI NAREČNEGA GRADIVA ZA SLOVENSKI LINGVISTIČNI ATLAS (SLA).....	22
2.4	EMPIRIČNI DEL	23
2.4.1	ZAPIS NAREČNIH BESED.....	23
2.4.2	POTEK DELA.....	24
2.4.3	VPRAŠALNICA ZA VRT IN SADOVNJAK (KLARA).....	26
2.4.3.1	FRAZEMI, VEZANI NA VPRAŠALNICO ZA VRT IN SADOVNJAK 52	
2.4.4	VPRAŠALNICA ZA ŽIVALI (IZA)	55
2.4.4.1	FRAZEMI, VEZANI NA VPRAŠALNICO ZA ŽIVALI.....	73
2.4.5	VPRAŠALNICA ZA ORODJE (TJAŠA).....	78
2.4.5.1	FRAZEMI, VEZANI NA VPRAŠALNICO ZA ORODJE.....	87
2.5	ANKETA	89
2.6	REZULTATI	94
2.6.1	ANALIZA REZULTATOV	94
2.6.1.1	ANALIZA VPRAŠALNICE ZA VRT IN SADOVNJAK.....	97
2.6.1.2	ANALIZA VPRAŠALNICE ZA ŽIVALI.....	98
2.6.1.3	ANALIZA VPRAŠALNICE ZA ORODJE.....	99
2.6.2	ANALIZA HIPOTEZ.....	100
3	ZAKLJUČEK	101
4	LITERATURA	103
5	PRILOGI	105
5.1	ANKETNI VPRAŠALNIK	105
5.2	SLOVARČEK STROKOVNIH BESED	107

KAZALO OKRAJŠAV V VPRAŠALNICI

- Ksi. – Kako se imenuje?
- Ksr. – Kako se reče?
- Ksd. – Kaj se dela?

KAZALO SLIK

Slika 1: Govorno območje slovenskega jezika.....	1
Slika 2: Zemljevid slovenskih narečnih skupin.....	9
Slika 3: Lega Občine Ravne na Koroškem v Sloveniji	14
Slika 4: Zemljevid Občine Ravne na Koroškem	15
Slika 5: Zemljevid Brdinj	15
Slika 6: Zemljevid Podkraja	16
Slika 7: Informatorica Neža Gorenšek	17
Slika 8: Informator Beno Kotnik Lubas.	18
Slika 9: Karta slovenskih narečij za SLA.....	21
Slika 10: Različno kmečko orodje.....	85
Slika 11: Sestavni deli voza.....	85
Slika 12: Samokolnica.....	86
Slika 13: Jarem	86

1 UVOD

Slovenija je geografsko majhna država, a ima veliko število narečij. Ob severni meji na govor prebivalcev vpliva sosednja država Avstrija s svojim uradnim jezikom – nemščino, na severovzhodu ima Slovenija jezikovni stik z Madžarsko – z madžarščino, na jugu s Hrvaško – s hrvaščino in na zahodu meji na Italijo z italijanščino.

Slika 1: Govorno območje slovenskega jezika

Z zeleno je označeno, kje vse govorijo slovenski jezik (tudi izven meja naše države).

Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Slovenian_language_map.png.

Narečne besede se sistematično zbirajo, urejajo, zapisujejo in izdajajo v narečnih slovarjih. Le-te delimo na (1) enonarečne ali večnarečne (npr. Peter Weiss *Slovar govorov Zadrebčke doline*, 1998), (2) na tiste, ki zaobjemajo en sam govor (npr. France Novak *Slovar beltinskega prekmurskega govora*, 1985), in (3) na pokrajinske (zajemajo področje enega jezika). Pravega vseslovenskega narečnega slovarja pri nas še ni. Slovenci zato na tem področju še zelo zaostajamo za Evropo.

V jezikoslovju se vedno bolj poudarja slovenski knjižni jezik in narečne besede zaradi tega in številnih drugih vzrokov (npr. staranje prebivalstva, prodor tehnologij na vsa področja) tonejo v pozabo. Mladi danes marsikaterih narečnih izrazov in besed ne poznamo več. Narečja so boljše ohranjena le na kmetijah oziroma na podeželju, in še to le med starejšimi ljudmi.

Najstarejši projekt na Slovenskem, ki se ukvarja z narečji, je *Slovenski lingvistični atlas*. Leta 1946 ga je zasnoval Fran Ramovš. Njegov namen je bil, da bi prikazal razširjenost jezikovnih pojavov v Sloveniji. Uporabljal je vprašalnico, ki sloni na vprašalnici poljskega lingvističnega atlasa. Po tej vprašalnici je prvi pri nas začel zbirati gradivo dr. Tine Logar.

Za nastanek vseslovenskega narečnega slovarja bo potrebnega še veliko dela. V Sloveniji je čez 40 narečij in pregovor, da ima vsaka vas svoj glas, drži. Pomembno je, da se pravočasno začnemo zavedati pomembnosti narečij, saj je v današnji najstniški govorici že preveč angleških in drugih prevzetih besed. Da bodo naša narečja preživela, moramo besede zapisovati na papir in snemati. Ne smejo izumreti, ker so del nas in del naše zgodovine.

Prav zaradi tega smo se odločile, da bomo popisale in zbrale čim več narečnih besed v okolici našega doma, kjer govorimo koroško mežiško narečje in tako posledično spoznale temeljne značilnosti le-tega. Za cilj smo si zadale, da bomo popisale (1) izraze za rastline na vrtu in v sadovnjaku (Klara Pavlekovič), (2) izraze za živalstvo (Iza Mlakar) in (3) izraze za orodja (Tjaša Geršak). Vsaka si je izbrala področje raziskovanja, ki ji je bilo vsebinsko najbližje in najzanimivejše.

Pred samim vsebinskim delom bomo predstavile namene, cilje in metode raziskovanja. Zapisale bomo hipoteze in opisale korake dela. Nato bo sledil vsebinski oziroma jedrni del, ki bo razdeljen na štiri večje sklope: (1) teoretični del (v njem bomo s pomočjo strokovne literature predstavile narečja, narečno razdelitev v Sloveniji, se osredotočile na koroško narečno skupino oziroma na mežiško narečje, sledila bo predstavitev krajev in informatorjev ter opis, kako smo pripravile našo vprašalnico); (2) empirični del (najprej bo opisano, kako bomo narečne besede zapisovale, kako je delo potekalo, temu pa bodo sledili trije večji deli, in sicer vprašalnice po naših tematskih področjih); (3) anketa, (4) rezultati (analizirale bomo dobljene rezultate in potrdile/ovrgle naše hipoteze); (5) razprava in (6) zaključek (v njem bomo nakazale možnosti za nadaljnje raziskovanje). Nalogo bomo zaključile z navedeno uporabljenno literaturo in ji priložile anketni vprašalnik ter slovarček strokovnih besed.

1.1 NAMEN RAZISKOVANJA

Namen raziskovalne naloge je zbrati čim več narečnega izrazja za tri področja, ki smo si jih izbrale – to so izrazi za rastline na vrtu in v sadovnjaku, izrazi za živalstvo in izrazi za orodja. Izbrano besedje za ta področja želimo preveriti na terenu, in sicer na območju Brdinj in Podkrajja (naselji ležita v okolici Raven na Koroškem), kjer se govori koroško mežiško narečje. Pri izboru besed si bomo pomagale z vprašalnico iz *Slovenskega lingvističnega atlasa in Vprašalnico za zbiranje narečnega gradiva Francke Benedik* (oboje bomo tudi na kratko predstavile). Iz nje želimo pridobiti čim več različnih besed in pojmov za določene izraze v koroškem narečju.

V drugem delu naloge bomo zbrano besedje analizirale in primerjalno obravnavale (iskale razlike in podobnosti) besedišče dveh govorov koroškega mežiškega narečja – govor Brdinj in Podkrajja. Ugotavljale bomo, na katerem področju našega raziskovanja bo v *SSKJ* najdenih največ frazeoloških gnezd. Na koncu našega dela bomo zbrane besede z anketo preverile med generacijo učencev in učenk od 7. do 9. razreda na Osnovni šoli Prežihovega Voranca na Ravnah na Koroškem, ki jo tudi same obiskujemo, ter na približno enakem številu starejše populacije njihovih staršev, starih staršev in znancev. Primerjale bomo tudi, koliko narečne besede poznajo mladi oz. starejši v kmečkem oz. nekmečkem okolju.

1.2 CILJI RAZISKOVANJA

Cilji našega raziskovanja so naslednji:

- Seznanitev, kako pomembna so naša narečja, kakšne so značilnosti koroškega mežiškega narečja in kako besede zapisujemo.
- Spoznavanje specifičnega besedja koroškega narečja in ugotavljanje, kako se to besedje razlikuje od knjižnih izrazov.
- Učenje iskanja po slovarju *Slovenskega knjižnega jezika* (v knjižni in elektronski obliki) in spoznavanje, kako je slovarski sestavek zgrajen oziroma sestavljen.
- Za terensko delo izdelati lastno vprašalnico za zbiranje narečnega besedja za raziskovalno področje (le-to bomo sproti dopolnjevale na terenu). Pri tem smo si za izhodišče vzele vprašalnico za *Slovenski lingvistični atlas in Vprašalnico za zbiranje narečnega gradiva Francke Benedik*.
- Sistematično in primerjalno obravnavati koroško mežiško narečno izrazje na Brdinjah in v Podkraju.
- Po izdelani vprašalnici na terenu (Brdinje, Podkraj) preveriti izbrana narečna poimenovanja za vrt, sadovnjak, rastline, drevesa, orodja in živalstvo v mežiškem koroškem narečju.
- Zbrano gradivo fonetično zapisati.
- Narečno in slikovno prikazati izrazje za izbrana področja (rastlinstvo, živalstvo in orodje).
- Dodatno bomo prikazale, na katerem področju našega raziskovanja najdemo največ frazeoloških gnezd.
- Poskušale bomo prikazati, kako dragoceno je danes zbiranje narečnega gradiva na terenu in zapis le-tega.
- Zbrati čim več besednega gradiva za koroško mežiško narečje.

1.3 METODE RAZISKOVANJA

Dela smo se lotile tako, da smo odšle v knjižnico in si najprej priskrbele literaturo s področja, na katerega se nanaša naša raziskovalna naloga. Prelistale in prebrale smo strokovne knjige in članke, diplomske in raziskovalne naloge s področja dialektologije (vse je navedeno v literaturi). Nato smo se lotile izdelave vprašalnice (vsaka za svoje področje). Besede in njihovo razlago smo poiskale v *SSKJ*-ju. Sledilo je terensko delo in pogovori z izbranimi informatorjema na Brdinjah in v Podkrajju. Na diktafon posneto gradivo smo nato doma zapisale in uredile. Sledila je analiza primerjav zbranega besedja, dodajanje slikovnega materiala in v zadnjem delu še anketni vprašalnik, ki je bil preverjen med učenci in učenkami od 7. do 9. razreda na Osnovni šoli Prežihovega Voranca na Ravnah na Koroškem ter njihovimi starši, starimi starši, sorodniki in znanci v kmečkem oz. nekmečkem okolju.

1.4 HIPOTEZE

Naše hipoteze so bile:

1. Kotuljski in ravenski govor imata temeljne značilnosti koroškega mežiškega narečja.
2. Koroško mežiško narečje je danes med starejšo populacijo še vedno živo.
3. V določenih segmentih se raziskani pomeni narečnih besed med informatorjema razlikujejo.
4. Informatorja bosta poznala večino narečnih izrazov, po katerih bomo spraševale.
5. Narečni izrazi se bodo razlikovali od knjižnih.
6. Največ naših besed s frazeološkim gnezdrom (po *SSKJ*) bo najdenih v zvezi z živalmi, na drugem mestu bodo rastline in najmanj besed bo verjetno pri orodju.
7. Izbrano narečno izrazje za rastline na vrtu in v sadovnjaku, za živalstvo in za orodje v koroškem mežiškem narečju je informatorjema znano, pri mlajši generaciji pa je opazna izguba narečnega besednega zaklada oziroma nepoznavanje pomenov narečnih besed, prav tako pri odrasli populaciji v nekmečkem okolju; v kmečkem okolju pa tudi otroci poznajo narečne izraze.

1.5 KORAKI DELA

1. Določitev teme raziskovalne naloge.
2. Premislek o tem, kaj bi v nalogo vključile in katera področja bi izpostavile.
Razdelitev dela.
3. Iskanje literature; obisk Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika na Ravnah na Koroškem – iskanje gradiva, brskanje po raziskovalnih in diplomskih delih; branje strokovnih knjig in člankov.
4. Spoznavanje značilnosti koroškega mežiškega narečja.
5. Seznanitev s slovenskim glasoslovjem – kateri so glasovi slovenskega knjižnega jezika, z naglasom, naglasnimi znamenji, zapisom, posebnostmi.
6. Priprava vprašalnice (vsaka svoj del – izbrale smo si besede oziroma vprašanja, ki so se nam zdela najzanimivejša in primerna za naše okolje).
7. Iskanje besed po *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*. Ob tem smo se seznanile s pomeni besed, ki smo jih kasneje preverjale na terenu. Prav tako smo pri vsaki besedi izpisale frazeološka gnezda – s tem smo želele ugotoviti, na katerem področju bo najdenih največ frazemov oz. stalnih besednih zvez.
8. Pisanje uvoda raziskovalne naloge (namen, cilji, metode, hipoteze) in teoretičnega dela.
9. Terensko delo – najprej na Brdinjah in nato v Podkraju. Vsaka je po lastni vprašalnici spraševala informatorja in snemala pogovor.
10. Pisanje predstavitve krajev in informatorjev.
11. Zapisovanje narečnih besed s posnetkov.
12. Ponovno preverjanje in poslušanje ob zapisu.
13. Dodajanje slikovnega gradiva k zapisanim besedam – iskanje po internetu in vstavljanje v preglednico.
14. Primerjalna analiza zbranega gradiva – iskanje podobnosti, razlik, narečnih posebnosti ...
15. Sestavljanje anketnega vprašalnika (vsaka je za svoj del izpostavila samo nekaj zanimivosti, s katerimi se je srečala pri delu oziroma pisanju raziskovalne naloge), s katerim smo želele preveriti poznavanje besed med mlajšo oziroma našo generacijo in med odraslimi.
16. Anketiranje osnovnošolcev in odraslih.

17. Obdelava anketnih vprašalnikov.
18. Preverjanje na začetku dela postavljenih hipotez in njihova potrditev oziroma zavrnitev.
19. Pisanje zaključkov raziskovalnega dela.
20. Oblikovanje slovarčka strokovnih besed.
21. Nakazane možnosti za nadaljnje delo.

2 VSEBINA

2.1 TEORETIČNI DEL

V teoretičnem delu naše raziskovalne naloge s strokovnim besedjem presegamo nivo predpisanega osnovnošolskega znanja, ker smo povzemale in citirale podatke iz strokovnih knjig ter člankov. Zato je ta del naloge namenjen zahtevnejšim bralcem. Pri razumevanju strokovnega besedja, razlag in prenosov znanja v naše praktično delo sta nam pomagali mentorici.

2.1.1 NAREČJA IN NAREČNA RAZDELITEV SLOVENIJE

Narečje je:

- »(...) socialna zemljepisna zvrst z razmeroma velikim številom samosvojih lastnosti na vseh (ali zlasti na nekaterih) jezikovnih ravninah, posebno v glasoslovju, tipu naglasa, stavčni fonetiki, naglasnem mestu, posebnih oblikah in do neke mere tudi v besedah in skladnji (stavčna fonetika je zlasti značilna za večje narečne skupine)« (Toporišič 1992: 122);
- naravni jezik določenega zemljepisnega prostora, ki ga določa predvsem slušni vtis;
- trdno zgrajen jezikovni sistem na vseh jezikovnih ravninah;
- »od knjižnega jezika različni jezikovni sistem, ki se govori na delu narodnega ozemlja« (<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>);
- jezik, ki se predvsem govori in manj piše.

Veda, ki preučuje narečja, se imenuje narečjeslovje ali dialektologija.

Slovenska narečja spadajo med socialne zvrsti jezika, k neknjižnemu jeziku.

Na Slovenskem jih delimo v sedem narečnih skupin: (1) panonska, (2) štajerska, (3) koroška, (4) dolenska, (5) gorenjska, (6) primorska in (7) rovtarska narečna skupina. Narečja se naprej delijo na podnarečja, ta pa na krajevne govore. Narečna razčlenjenost slovenskega jezika je posledica slabe prometne povezanosti posameznih delov našega ozemlja, prav tako pa so nanjo vplivali tudi zemljepisni položaji (gorovja, močvirja, gozdovi ...), državno-upravne (razčlenjenost na dežele, npr. Koroška, Štajerka, Kranjska)

in cerkvene meje (Toporišič 1992: 124–125). Na členitev narečij so vplivali tudi stiki s sosedi: Hrvati (Bela krajina, Prlekija), Madžari (Prekmurje, vzhodna Slovenija), Nemci (Štajerska, Koroška), Furlani in Italijani (zahodna Slovenija) (Toporišič 1992: 124).

»Meje med narečji so tam, kjer se zgostijo črte, ki zaznamujejo terensko razprostranjenost teh narečnih neenakosti, seveda pa posamezne take črte segajo tudi prek teh zgostitvenih pasov ali pa jih sploh ne dosežejo. (...) Najbolj izraziti snopi razmejevalnih črt potekajo med osnovnimi narečnimi podstavami, npr. med štajersko in dolenjsko, ali med gorenjsko, koroško in štajersko ali primorsko, čeprav se na meji teh narečnih skupin rada oblikujejo tudi vmesna narečja« (Toporišič 1992: 122).

Slika 2: Zemljevid slovenskih narečnih skupin

Vir: Družinska enciklopedija Guinness (1995: 609).

Ker smo raziskovale besedje v koroškem mežiškem narečju, smo se odločile, da bomo natančneje predstavile in opisale samo koroško narečno skupino ter njene temeljne značilnosti. Ostalih narečnih skupin ne bomo posebej predstavljale, ker to ni cilj naše raziskovalne naloge.

2.1.2 KOROŠKA NAREČNA SKUPINA

Koroška narečja se govorijo v:

- **Sloveniji** (Zgornjesavska dolina do pritoka Belica – Rateče, Podkoren, Kranjska Gora; Dravska dolina skoraj do Ruš; na obeh straneh Drave po severnih pobočjih Pohorja in južnih pobočjih Kozjaka; v Mežiški in spodnji Mislinjski dolini);
- **Avstriji** (Ziljska dolina od Šmohorja do okolice Beljaka ter med Karavankami in Savinjskimi Alpami in severno slovensko narodnostno mejo, ki poteka približno po črti Kostanje – Djekše – Dravograd) in
- **Italiji** (Kanalska dolina, okolica Tržiča do Lipalje vasi) (Logar 1975: 107–108).
Segajo torej od Rezije v Italiji na zahodu do Selnice na vzhodu.

Koroška narečna skupina je ena najbolj razčlenjenih narečnih skupin v Sloveniji in prav tako kot večina ostalih ni enotna, saj se deli še naprej. Tine Logar jo deli na:

- **ziljsko narečje** (najzahodnejše; govori se v Avstriji ob Zilji, v Italiji v Kanalski dolini in v Zgornje Savski dolini v Sloveniji; zajeda se torej v nemški in italijanski govorni prostor);
- **osrednje oziroma rožansko narečje** (med Beljakom in Velikovcem; ni enotno);
- **obirsko narečje** (JV od rožanskega s središčem v Železni Kapli; kaže močan vpliv gorenjščine) in
- **podjunsko narečje** (govori se v Avstriji med Velikovcem in Libeličami, v Sloveniji v Dravski dolini; seže z mežiškim in s severnopohorsko-remšniškim podnarečjem tudi v Slovenijo).

Dialektologinja Zinka Zorko zapiše, da se koroška narečna skupina širi tudi v Slovenijo, in sicer z mežiškim in severnopohorsko-remšniškim narečjem (Zorko 1998: 179).

Temeljne značilnosti koroških narečij¹

- Koroški vokalni sistem je zelo zapleten. Pozna dva **dvoglasnika** (tj. po SSKJ »zveza dveh različnih samoglasnikov ali samoglasnika in samoglasniškega glasu kot ena glasovna enota«): *ie* (*mleko* → *mlieko*) in *uo* (*most* → *muost*).
- Dolga samoglasnika *i* in *u* sta povsod enoglasnika.
- **Vokalizacija** (po SSKJ »vokalizirati se – postati iz polglasnika sprednji ali zadnji samoglasnik«) polglasnika v *e*-jevski refleks (po SSKJ »glas kot pojavna oblika določenega drugega, razvojno predhodnega glasu«) (npr. *dan* → *den*, *maša* → *meša*).
- Za soglasniški sistem v koroškem narečju je značilno **švapanje**. To je pojav, v katerem zlog *la* preide v *wa* (npr. *spala* → *s'pa:wa*, *slama* → *swama*). Povedano drugače: zvočnik *l* pred zadnjimi samoglasniki prehaja v *w* (*šla* → *šwa*). Vzhodno od Vuzenice in Mute ta pojav izginja.
- V drugi vrsti je za soglasniški sistem značilno **štekanje** – »(...) dodajanje kazalnemu zaimku predpone *št(e)*-, npr. v mežiščini: *šták*, *štà*, *štàm*, *štódi*, *šèti*, ali v podjunščini *štù*, *štók*, *štèjku*, *štèti*« (Toporišič 1993: 323). Zinko Zorko ugotavlja, da naj bi kazalni zaimki in prislovi prevzeli značilni *š* iz besede 'vidiš' (Zorko 2002: 22). To razlaga s tem, da so ljudje hoteli osebo, predmet ali kraj natančno opredeliti, zato so pred zaimke ali prislove postavljali glagol *vidiš*. Zato bi lahko razvoj besede *š tam* razložili z naslednjim razvojem: *vidiš tam* → *viš tam* (krajše) → *š tam* → *štam*.
- Ohranjena je skupina *čre-* in *žre-* (*čevlji* → *črevli*, *žebelj* → *žrebelj*).
- Ohranjeni sta soglasniška skupina *dl* (*modlim*) in *tl* (*pletla*).
- *Tl* včasih preide v *kl* (*tlačiti* → *klačiti*).
- Na začetku besede oziroma začetnem glasu besede pride do spremembe *dn* → *gn* (*denar* → *ə onemi* → *gnar*).
- *J* na koncu besede (zlasti končni glas) izgine (*včera*j > *včera*).
- Sklop, to je zveza dveh ali več glasov, *pt* → *t* (*ptič* > *tič*).
- *Lj* in *nj* večinoma otrdita (*volja* → *vola*, *ljubezen* → *lubezen*, *svinja* → *svina*).
- Končni zvoneči glasovi izgubijo zvonečnost in preidejo v nezvoneče glasove (*d* → *t*, *b* → *p*, *g* → *h*: *rad* → *rat*, *rob* → *rop*, *bog* → *boh*).

¹ Povzeto po: Benko (1999) in Benko (2008).

- Na koncu besede gre *nj* vedno v *n* (*kostanj* → *kostan*).
- Knjižna oblika vprašalnega zaimka *kdo* preide v narečju *hto* → *htu*. Oziralni zaimek *kateri* dobi obliko *kiri*.
- Knjižni soglasniški sklop *-šč-* preide v *š* (*goščca* → *goša*, *iščem* → *išem*).
- Ob glagolih se pojavlja nemški prislov *cu* ali smernik *von* (npr. »*On je cu prneso.*«).
- Pri pridevniku se pojavi posebnost pri stopnjevanju, saj knjižno členico *naj-* v primerniku zamenja *nar-*, na vzhodu pa se med členico *nar-* vrine še člen določnosti *ta* (*nar ta lepša*, *nar ta slajši*).
- Posebnosti so pri števniku: knjižna oblika *eden* → *adən*; namesto *treh* dobimo *trijeh*. Pri vrstilnem števniku *dvajseti* pride do redukcije nenaglašene *e*: *dvajsti*, za desetico štirideset se uporablja *štirired* (dalje: *petred*, *šestred*). Pri množilnem števniku je namesto členka krat *bart*.
- Dosti sprememb v primerjavi s knjižnim jezikom je tudi pri samostalniku v različnih spolih, sklonih in številih. Tako pride na primer pri samostalniku srednjega spola do feminizacije nevtrum oziroma prevzema ženskega spola pri samostalnikih srednjega spola (*lepa dekleta* → *lepe deklete*). Samostalniki srednjega spola tipa *uho*, *jajce* osnovo podaljšujejo s *-t* (*uho* → *ušeta*, *jajce* → *jajceta*, *pero* → *pereta*). Pri samostalnikih ženskega spola je najbolj izrazita razlika v orodniku ednine (*z ženi*). Največ razlik pa je pri samostalnikih moškega spola: v dajalniku in mestniku ednine končni *u* → *o* (daj.: *na gnojo*), v orodniku ednine pa je namesto *-om* prav tako končni *-o* (*z medvedo*).
- Posebnosti se pojavljajo tudi pri narečnih oblikah osebnih lastnih imen.
- Samo v koroškem narečju pride v trizložnih besedah do naglasnega zamika (*bábica* → *babíca* → *bíca*; *repíca*).
- Ohranjenih je veliko arhaizmov (*SSKJ*: »jezikovni elementi starejše dobe v novejšem, sodobnem jeziku«) na vseh jezikovnih ravninah. V koroških narečjih v Avstriji najdemo veliko germanizmov.
- V skladnji mežiškega narečja se pogosto ponavljata členka *al* in *pa*.
- V povedih se namesto veznika *in* pojavlja veznik *pa*. Ta pojav imenujemo **pakanje**.

2.1.2.1 Mežiško narečje

Mežiško narečje se govori v dolinah reke Meže in Mislinje in spada v koroško narečno skupino. Jože Toporišič ga uvršča v trikotnik Črna – Dravograd – Mislinja (oziroma Olševa, Rogla, Košenjak). Večji kraji so še Slovenj Gradec, Ravne na Koroškem, Prevalje, Mežica; (Toporišič 1992: 107).

Značilnosti mežiškega narečja (poleg splošnih značilnosti koroških narečij, ki smo jih že zapisale), so na primer:

- ohranjena stavčna melodija;
- poznajo dolge, kratke in nenaglašene samoglasnike ter dvoglasnike (*i:ə, u:ə, ər*);
- umik naglasa z zadnjega besednega zloga za zlog proti začetku besede (npr. *zlató* → *zláto*).

2.1.2.2 Kotuljski govor²

H kotuljskemu govoru zemljepisno gledano uvrščamo vas Kotlje in okoliške zaselke (Podgoro, Preški Vrh, Brdinje). Vso to območje spada v Občino Ravne na Koroškem. Jezikovno gledano se tu govori mežiško narečje. Zinka Zorko ugotavlja, da se v večjih sosednjih naseljih in v samem mestu Ravne na Koroškem govori temeljni koroški glasovni sestav, slišati pa je mogoče tudi nadnarečni jezik, predvsem iz vzroka, da se je v 20. stoletju sem zaradi delovnih mest (železarstvo, rudnik v Mežici ...) in izobrazbe (v Šolski center na Ravnah so prihajali dijaki iz Bosne, da bi se izučili za metalurške poklice) priseljevalo veliko ljudi (Zorko 2009: 17). Posledično se je prebivalstvo zelo mešalo in s tem se je spreminjal tudi jezik oziroma narečje.

Naglašeni zlogi v kotuljskem govoru so dolgo naglašeni, kratko naglašeni so le zadnji ali edini zlogi besede. S tem se ustvarja posebna ritmika besed in melodična stavčna zgradba (Zorko 2009: 17). Po ritmu in melodiji prepoznamo pristinega Korošca oziroma Kotuljčana. To mu ne uspe skriti niti, če se zelo trudi prilagajati knjižnemu glasovnemu sistemu (Zorko 2009: 17).

² Povzeto po Zinki Zorko (Zorko 2009: 17–19).

Temeljne značilnosti obravnavanega govora so naštetje že v poglavju *Temeljne značilnosti koroških narečij*. Zinka Zorko zapiše, da so v kotuljskem govoru ohranjene vse samoglasniške in soglasniške značilnosti, ki so značilne za mežiško narečje.

2.2 PREDSTAVITEV KRAJEV IN INFORMATORJEV

Občina Ravne na Koroškem je osrednja občina v Mežiški dolini in hkrati največje mesto v dolini reke Meže. Razdeljena je na 16 naselij, v katerih živi nekaj čez 12 000 ljudi. Dva od njih – Brdinje in Podkraj smo obiskale tudi same in v njiju poiskale informatorja, pri katerih smo preverile poznavanje narečnih izrazov za naša izbrana področja.

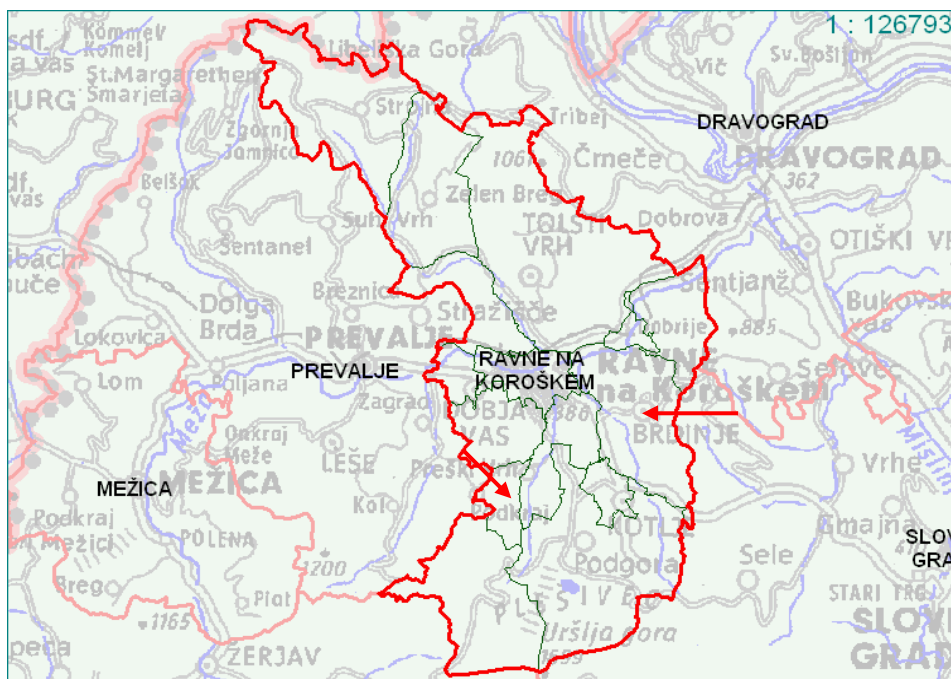

Slika 3: Lega Občine Ravne na Koroškem v Sloveniji

Z rdečo barvo je označena Občina Ravne na Koroškem.

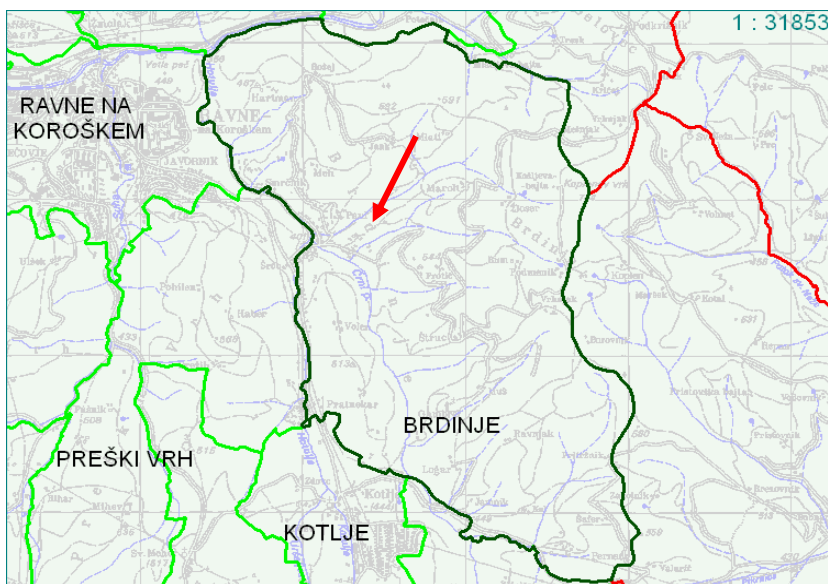
Vir: http://www.koropedija.si/images/0/00/Obcina_Ravne_na_Koroskem.gif.

2.2.1 BRDINJE IN PODKRAJ

Slika 4: Zemljevid Občine Ravne na Koroškem

Označena zunanja meja Občine Ravne na Koroškem z našima terenskima točkama.³

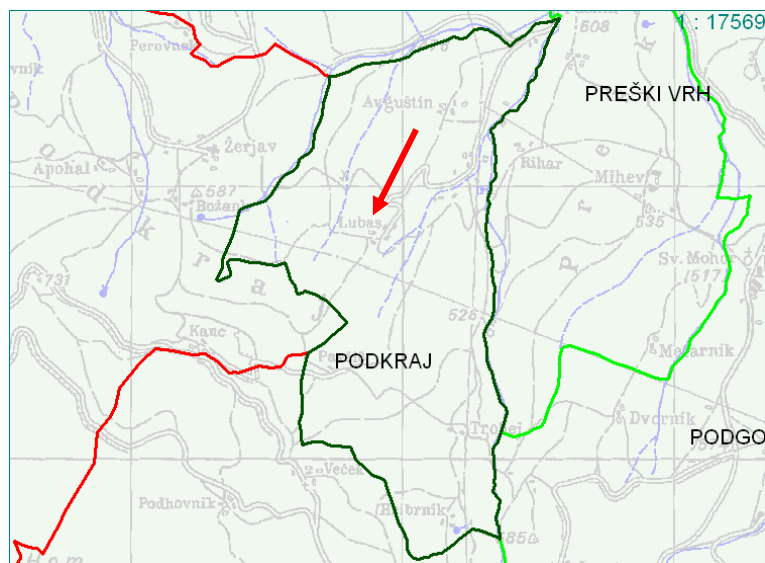
Slika 5: Zemljevid Brdinj

Na zemljevidu Brdinj je s puščico označen dom naše informatorkе.⁴

³ Vir: <http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlrsp.gov.si/pageuploads/lok-sam05/obcine/img/103/0.png>.

⁴ Vir: <http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlrsp.gov.si/pageuploads/lok-sam05/obcine/img/103/2.png>.

Brdinje⁵ so naselje v Občini Ravne na Koroškem. Sončna lega in rodovitna prst sta nekoč prebivalcem omogočila poljedelstvo in sadjarstvo. Ležijo na nadmorski višini 400–680 metrov. V naselju živi 663 prebivalcev.⁶ Nima kakšnih posebnih znamenitosti ali značilnosti kot to, da so vsi prebivalci na Brdinjah med seboj povezani in živijo kot prava vaška skupnost. Hiše so strnjeno skupaj. Naselje v veliki večini obdaja gozd. Njegova edina posebnost je umetni ribnik, kjer se ljudje sproščajo.

Slika 6: Zemljevid Podkraj

Podkraj in s puščico označena domačija pri Lubasu, kjer živi naš informator.⁷

Podkraj je naselje v Občini Ravne na Koroškem. Leži na nadmorski višini 546 metrov in ima trenutno 85 prebivalcev. Hiše niso v strnjem naselju, ampak je njihova gradnja razpršena.⁸

⁵ Povzeto po: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Brdinje>.

⁶ Vir: www.stat.si.

⁷ Vir: <http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlr.gov.si/pageuploads/lok-sam05/obcine/img/103/14.png>.

⁸ Vir: www.stat.si.

2.2.2 INFORMATORJA

Na Brdinjah in v Podkraju smo obiskale naša informatorja. Vsaka jima je zastavila vprašanja, ki smo si jih izdelale za svoje področje. Vse pogovore imamo zvočno dokumentirane.

Gospa **NEŽA GORENŠEK ČERENJAK**, Brdinje 22 (roj. Zabel), rojena 20. 01. 1923, p. d. Črnjakova. Izvedele smo, da naj bi bilo domače ime povzeto po barvi las prednikov (»ČRN«, dodana le izpeljanka »-JAK«). Dve generaciji nazaj so bili namreč še vsi črni. Njeni otroci (ima štiri: tri sinove in hčerko) so trije črni, le Janez, ki živi doma, je svetlolas. Najbolj ponosna pa je na svojih osem vnukov (sedem fantov in deklico) ter dva pravnuka. Neža Gorenšek se je na tej domačiji rodila in tam živi že vse življenje (87 let).

Slika 7: Informatorka Neža Gorenšek.

Snemanje pri gospe Gorenšek. Foto: Vanja Benko.

BENO KOTNIK LUBAS, Podkraj 10, rojen 6. 7. 1931. leta (zaradi težkega poroda v Mariboru). Priimek Kotnik je podedoval po očetu, kmetijo po materi.

Njihova hiša je bila zgrajena pred 400 leti. Takrat je bil to velik dvorec in predniki, katerih hiša je spadala pod Šrotnek, je bila imenovana tudi lovski dvorec, potem pa ga je praded odkupil in takrat (v 16. stol.) se je hiša preimenovala v – po domače – »pri Lubasu«.

Po končani šoli je začel intenzivno gospodariti. Z ženo imata hčerko in sina ter štiri vnuke.

Slika 8: Informator Beno Kotnik Lubas.

Marec 2010. Foto: Tjaša Geršak.

2.3 VPRAŠALNICA

2.3.1 SESTAVA VPRAŠALNICE

Vprašalnico smo sestavile same, in sicer vsaka za svoje izbrano področje. Pri tem smo izhajale iz *Slovenskega lingvističnega atlasa* in *Vprašalnice za zbiranje narečnega gradiva Francke Benedik* (obe v nadaljevanju predstavljamo). Iz obeh vprašalnic smo izbrale tiste besede, ki smo jih poznale in vključile tudi take, za katere vemo in smo predvidevale, da jih ljudje v našem okolju poznajo ali so zanje slišali. S tem smo vprašalnico prilagodile našemu okolju. Dogovorile smo se, da vsaka vključi v svoj del od 90 do 130 besed. V *SSKJ* smo nato poiskale razlago posameznih besed in ob njih za dodatno vrednost naloge izpostavile frazeološko gnezdo. Temu je sledilo terensko delo, nato pa obdelava podatkov s primerjanjem.

2.3.2 SLOVENSKI LINGVISTIČNI ATLAS

Lingvistični atlasi dopolnjujejo narečne slovarje, ne moremo pa trditi, da so njihovo nadomestilo, saj se lahko netočnost pojavi pri sami zastavitvi vprašanja in v interpretaciji odgovora, ki ga dobimo iz atlasa. Slednji prikazujejo določene besede kot odgovore informantov na določena vprašanja, ki so jim bila zastavljena v določenem časovnem trenutku. Atlasi so zgrajeni na podlagi neke vprašalnice, saj je za vsako vprašanje predviden en sam odgovor (Cossutta, Crevatin 2006: 5). Jezikovnih atlasov Slovenci še vedno nimamo.

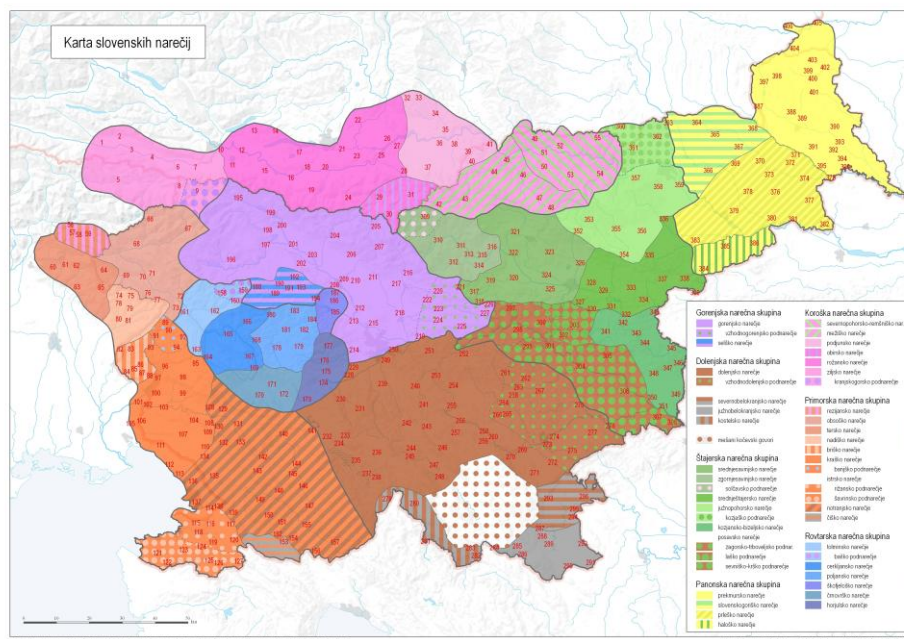
Ideja o zasnovi (načrtu) in delu za *Slovenski lingvistični atlas – SLA* ni nova, saj se je rodila Franu Ramovšu že leta 1934. Menil je namreč, da je takšen atlas nujno potreben za študij narečij in jezika. Dvanajst let kasneje (1946) je objavil, da bo delo za takšen atlas dokončano v desetih letih (torej leta 1956), a atlasa danes (2010!) še nimamo. Delo zanj poteka predvsem na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša v Ljubljani (na Dialektološki sekciji) in na slovenskih univerzah.

Vprašalnica naj bi bila po prvotni zamisli razdeljena na splošni in posebni del. Prvi naj bi obsegal do 3000 vprašanj, in sicer besede, ki bi bile nekako znane vsem Slovencem, drugi del pa naj bi vseboval poglavja, ki so značilna za posamezne pokrajine (npr. poljedelstvo, živinoreja, planšarstvo, sirarstvo ...), a v Ramovševem času še ni bil izdelan, tudi pozneje, ko so se lotili zapisovanja, ne (Benedik 1999: 15). Kjer bi bilo mogoče, naj bi vprašalnico dopolnjevala ilustracija, a so bili takšni primeri ilustracij narejeni samo za prva dva razdelka (dele človeškega telesa in obleke). Iz te zamisli je tako nastala vprašalnica, ki obsega 870 oštevilčenih vprašanj in je razdeljena v 16 razdelkov, in sicer: *I. Telo, II. Obleka, III. Hiša, IV. Vas, V. Prazniki, VI. Orodje, VII. Živina, VIII. Rastline, IX. Planina, X. Bolezni, XI. Čas, XII. Pokrajina, XIII. Družina, XIV. Štetja, XV. Razno, XVI. Gramatična vprašanja* (Benedik 1999: 15). Vprašanja niso zastavljena v stavčni obliki, temveč največkrat vsebujejo samo knjižni izraz, za katerega se želi dobiti narečna ustreznica.

Vprašalnica je bila narejena za prvo zapisovanje narečij na celotnem slovenskem ozemlju, saj je želel Ramovš na podlagi načrtno zbranih podatkov natančneje zarisati meje med posameznimi narečji (Benedik 1999: 17). Na mreži krajev, ki so zdaj zajeti v SLA, je trenutno 406 točk (67 od teh jih je v zamejstvu). Na tem seznamu so tudi Ravne na Koroškem, označene s številko 44 (46).

Gradivo je urejeno po krajih v zvezkih (vsak kraj en zvezek) in po besedah (vsako vprašanje ima svoje odgovore).

Poleg SLA obstajajo v Evropi še *Slovanski lingvistični atlas* (OLA; mednarodni projekt) in *Evropski lingvistični atlas* (ALE; to je največji jezikovni načrt na svetu).

Slika 9: Karta slovenskih narečij za SLA

Osnovna karta slovenskih narečij za SLA. Na njej so s številkami označeni kraji, z barvami in določenimi vzorci pa so razmejena narečne skupine oziroma narečja.

Vir: *Ponovne objave člankov s kartami za Slovenski lingvistični atlas (do leta 2008)*.

Vprašalnico za *Slovenski lingvistični atlas* smo dobile iz elektronske izdaje oziroma CD-ja, ki je izšel leta 2008 pri Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša v Ljubljani, z naslovom *Ponovne objave člankov s kartami za Slovenski lingvistični atlas (do leta 2008)*.⁹ Na njem so želeli avtorji širši javnosti prikazati in predstaviti delo slovenske dialektologije in članke z objavljenimi jezikovnimi kartami za SLA. Prav tako je bil eden od njihovih ciljev spodbujati in povečati zanimanje za omenjeni projekt.

⁹ Gradivo je dostopno tudi na spletnem naslovu http://bos.zrc-sazu.si/c/Dial/Ponovne_SLA/P/index.html.

2.3.3 FRANCKA BENEDIK: VODNIK PO ZBIRKI NAREČNEGA GRADIVA ZA SLOVENSKI LINGVISTIČNI ATLAS (SLA)

Francka Benedik je pri Založbi ZRC SAZU leta 1999 izdala *Vodnik po zbirki narečnega gradiva za Slovenski lingvistični atlas (SLA)*. V uvodu je avtorica zapisala, da je akademik Fran Ramovš že leta 1946 javnosti obljubil, da bo v desetih letih (torej do leta 1956) dobila *Slovenski lingvistični atlas*. Delo se je takrat res začelo, a je zelo počasi napredovalo. V tem delu želi Benedikova predstaviti prizadevanja za nastanek tega atlasa od njegovega začetka do danes, prav tako pa želi prikazati današnje stanje (torej stanje leta 1999). Avtorica meni, da bo njeno delo uporabno tudi kot vprašalnica, po kateri bo mogoče zapisati govor kakšnega poljubnega kraja.

Spremenjeno vprašalnico (vprašanja so oblikovana v stavčni obliki, dodane pa so tudi risbe predmetov) je avtorica izdala že leta 1994 v obliki prispevka z naslovom *Vprašalnice za zbiranje narečnega gradiva*. Le-ta je izšel v *Traditiones*, zborniku Inštituta za slovensko narodopisje 23, v Ljubljani pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti (87–142). Avtorica je v prispevku objavila dve vprašalnici za zapisovanje slovenskega narečnega besedja s tematiko sadovnjak, vrt, polje in živali, kot uvod k njima pa je dodala oziroma pojasnila njun nastanek in dosedanje pripomočke za zapisovanje. Omenjeni prispevek nam je najbolj pomagal pri sestavljanju vprašalnice, saj so bila vprašanja že zapisana v obliki vprašalne povedi in ne tako kot v SLA, kjer so bile besede samo naštete.

2.4 EMPIRIČNI DEL

2.4.1 ZAPIS NAREČNIH BESED¹⁰

Najtežji del pri naši raziskovalni nalogi je bil zagotovo zapis narečnih besed. Naše osnovnošolsko znanje nam pravega dialektološkega zapisa, kakršnega smo videle v diplomskih delih in raziskovalnih prispevkih, ni dovoljevalo, zato smo se odločile, da bomo zapisovanje povzele po najnovejši knjigi Zinke Zorko, ki je izšla konec leta 2009 pri zbirki Zora v Mariboru, *Narečjeslovne razprave o koroških, štajerskih in panonskih govorih*. V njej je avtorica gradivo razprav pisala ali z znaki za fonološki zapis kot v *Slovenskem lingvističnem atlasu* (to je bilo za nas pretežko) ali pa z znaki za knjižni jezik. Odločile smo se za slednjo možnost. »To pomeni, da ostrivec (') označuje dolgost, krativec kratko naglašeni samoglasnik, pika pod *e* in *o* označuje ožino, polglasnik pa se označuje kot *ə*« (Zorko 2009: 7).

Kotuljski govor, kamor spadata naselji z našima raziskovalnima točkama – Brdinje in Podkraj, spada v mežiško narečje. Zato smo zanj zapisovale dolge naglašene samoglasnike: *í, ú, íə, úə, é* (ozki *e*), *ó* (ozki *o*), *é* (široki *e*), *ó* (široki *o*), *á, ár* in kratke naglašene samoglasnike: *i, u, e, o, a* in *ə*. Nenaglašeni samoglasniki se lahko reducirajo do stopnje polglasnika in onemevajo (Zorko 2009: 18).

¹⁰ Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (<http://ZRCola.zrc-sazu.si>), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvil dr. Peter Weiss.

2.4.2 POTEK DELA

Pot skozi raziskovalno nalogo je bila dolga in želele smo vplesti čim več zanimivosti, saj bi s tem izpolnile naše cilje, ki smo si jih pred delom zadale. Eden najpomembnejših je bilo preverjanje besed na terenu, in sicer pri izbranih informatorjih. Analiziranje besedja in anketiranje nas je pripeljalo do zaključkov in hipotez, ki smo jih lahko po pričakovanjih potrdile ali zavrnile.

Pred začetkom terenskega dela smo se s svojima mentoricama dogovorile o poteku in izvedbi. Poiskale smo informatorja, starejša domačina, doma iz kmečkega okolja, želele pa smo tudi, da imamo zastopana oba naravna spola. Natančno smo sestavile vsaka svojo vprašalnico in si pripravile diktafon. Najprej smo obiskale in posnele narečno besedje gospe Neže Gorenšek z Brdinj, nato gospoda Bena Kotnika v Podkrajju.

Na vprašanja, ki so se navezovala na rastline, živali in orodja, sta nam oba informatorja skušala dati čim več narečnega besedja. Me smo jim zastavljala vprašanja, ki so zapisana v nadaljevanju v razpredelnih pod rubriko »Vprašalnica«, onadva pa sta povedala odgovor na vprašanje. Če vprašanje ni zapisano, sta povedala, kako knjižni besedi rečeta v narečju.

Rezultate našega dela prikazujemo v nadaljevanju. Razdelile smo jih glede na področja, ki smo jih obravnavale. Najprej je zapisana Klarina vprašalnica za vrt in sadovnjak, nato Izina vprašalnica za živali, nazadnje pa Tjašina vprašalnica za orodja. Vsaka je sama zapisala besede v narečju obeh informatorjev in na koncu analizirala rezultate (primerjalno knjižni : neknjižni jezik).

Vsakemu področju sledi posebno poglavje, v katerem smo izpisale frazeološka gnezda, ki smo jih našle v *SSKJ*, ko smo preverjale pomene besed. Gnezda v slovarskem sestavku stojijo na koncu geselskega oziroma podgeselskega dela. To so oddelki, v katerih je zbrano posebno gradivo. V *Uvodu* v *SSKJ* je zapisano, da frazeološko gnezdo obsega: »(a) fraze, ki zaradi posebnosti svojega pomena same po sebi ne morejo pojasnjevati nobenega pomenskega oddelka, so pa same potrebne pojasnila; (b) zveze, ki jih ni mogoče uvrstiti v pomensko-sintaktične skupine /sintaksa – skladnja/, ker kažejo premočen odklon od izkazanih pomenov, pa so hkrati tako osamljene, da ni mogoče zadnje odpirati posebnih

razdelkov; (c) reke in pregovore.« S tem smo želele potrditi ali zavreči hipotezo, ki smo si jo zadale na začetku raziskovalnega dela.

Razpredelnica je sestavljena iz petih stolpcev. Najprej je navedeno vprašanje oziroma t. i. vprašalnica (pomen okrajšav: Ksi. – *Kako se imenuje?*, Ksr. – *Kako se reče?*, Ksd. – *Kaj se dela?*). Nato desno sledi razlaga besede po *SSKJ*. Ta stolpec je urejen po abecedi, tako da je to osrednji stolpec v tabeli. Izpisale smo samo razlage, ki se vsebinsko ujemajo s pomenom besede, ki smo jo v narečju preverjale. Sledita stolpca, v katerih so zapisani narečni izrazi (najprej besede ge. Gorenšek z Brdinj in nato g. Kotnika iz Podkrajja). Zadnji stolpec v razpredelnici je namenjen slikovnemu gradivu. Za rastlinstvo in živalstvo je zraven vsake slikice ali risbe dodana opomba, v kateri je zapisan spletni naslov, pri orodju pa je Tjaša sama napravila posnetke nekaterih predmetov in ob njih zapisala knjižne izraze zanje oziroma za njihove dele.

2.4.3 VPRAŠALNICA ZA VRT IN SADOVNJAK (Klara)

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. rastlina, ki daje črno moko (za žgance)?	ájda -e ž <i>kulturna rastlina z gostimi rdečkastimi ali belimi cveti v gostem socvetju ali njeno seme</i>	éda	ájda	 11
Ksi. rastlina, ki je manj razvejana od graha, stroki in zrna pa so debelejši?	bòb bôba m 1. <i>kulturna rastlina s sadovi v debelih strokih</i>	bòp	bòp	 12 13
Ksi. nizka, grmičasta gozdna rastlina ali njene užitne črne jagode?	borovnica -e ž nav. mn. <i>nizka, grmičasta gozdna rastlina ali njene užitne črne jagode</i>	čərnica	čərnica	 14
Ksi. marelici podoben sadež, ki je debelejši in sočnejši?	bréskev -kve tudi bréskva -e ž <i>sadno drevo ali njegov žametasto dlakavi okrogli koščičasti sad</i>	brésku	bréskwa	 15

¹¹ <http://www2.arnes.si/~supikref/ajda.jpg>.¹² <http://www.bregar.si/fotos/bob1.jpg>.¹³ <http://www.vecer.si/vecer2003/podatki/2009%5C02%5C21%5Clike%5C01362955-300.jpg>.¹⁴ http://www.visitjavorina.info/planina/sumski_plodovi/borovnica/borovnica.jpg.¹⁵ <http://zrimsek.si/blog/wp-content/uploads/2007/07/26072007445.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. listnato drevo z belim lubjem?	bréza -e ž 1. <i>listnato drevo z belim lubjem</i>	bréza	bréza	 16
Ksi. zimzelen iglast grm z drobnimi jagodami?	brínje -a s <i>brinovo grmovje</i> brin brína m <i>zimzelen iglast grm z drobnimi jagodami</i>	smólije	brínje	 17
Ksi. rastlina, ki naredi velik okrogel ali podolgovat plod zelene barve? Če je dolgo na njivi, je rumen; je votel in ima bela semena. Rabi se za prašiče. Rastlina naredi dolga, po tleh plazeča se stebila in cvete rumeno.	búča -e ž 1. <i>kulturna rastlina s plazečim se stebлом ali njen debeli sad</i>	búča	búča	 18
Ksi. gozdno listnato drevo z gladkim deblom?	búkev -kve tudi búkva -e ž veliko <i>gozdno listnato drevo z gladkim deblom</i>	búku	búku	 19

¹⁶ <http://skofja-loka1.skavt.net/znanje/breza.gif>.¹⁷ <http://www.smihel.si/cvetje/brin%20800.JPG>.¹⁸ <http://priklop.eu/images/pumpkin1.jpg>.¹⁹ http://www2.arnes.si/~evelik1/les/lesovi/d_bukev.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. palička, vejica, ki jo »vsadimo« v divje drevesce?	cepič cepiča m 1. <i>enoletni poganjek, s katerim se cepi 2. redko preprosto orodje za ročno mlačev; cepec</i>	cepič	cepič	 20
Ksi. nadzemni del krompirja?	címa -e ž 1. <i>zeleni del rastlin, ki imajo užitne gomolje</i>	repíčouna	címa	 21
Ksi. mladi poganjki krompirja v kleti (bele vrvice)?	címa -e ž 1. <i>zeleni del rastlin, ki imajo užitne gomolje 2. poganjek iz gomoljev nekaterih rastlin v zimskem času</i>	címe	címe	 22
Ksi. rastlina, ki ima okrog zelene liste, na sredi pa nekakšno belo kepo?	cvetáča -e ž <i>kulturna rastlina z omesenelim socvetjem</i>	karfjóla	karfjóla	 23
Ksi. rastlina, ki povzroči, da jokamo, kadar jo režemo?	čebúla -e ž 1. <i>začimbna rastlina s cevastimi listi ali njeni omeseneli podzemeljski deli</i>	čebú	čebú, čebúwa	 24

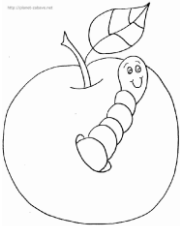

²⁰ <http://drevesnica.lj.kgzs.si/Galerije/Precepljanje/PC09.jpg>.

²¹ <http://static.mojvideo.com/foto/krompir/28084/0/18904.jpg>.

²² <http://www.jbest123.com/wp-content/uploads/2009/09/P9140003.JPG>.

²³ <http://www.mojirecepti.com/slike/sestavine-sub-40.jpg>.

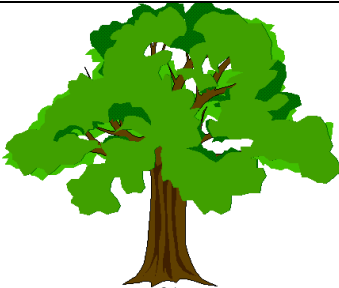

²⁴ <http://www.kis.si/datoteke/Image/kis/SLO/POL/L2008/cebula2008.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. rastlina, podobna čebuli, bele barve, sestavljena iz več delčkov, rabi se za solato, klobase?	čësen -sna m <i>začimbna rastlina z dolgimi ozkimi listi ali njeni iz strokov sestavljeni podzemeljski deli</i>	klóbu h	klóbu h	 25
Ksi. sadno drevo ali njegov dolgopecljati okrogli koščičasti sad?	čëšnja -e ž <i>sadno drevo ali njegov dolgopecljati okrogli koščičasti sad</i>	čríošna	čríošna	 26
Če je v jabolku ali drugem sadju črv, rečemo, da je ...	črvín -a -o prid. 1. <i>razjeden od črvov // ki ima črve</i>	črvíwa, gníwa	črvíwa jápka	 27
Ksi. olesenelo steblo dreves?	dëblo -a s 1. <i>olesenelo steblo dreves</i>	dëbwo	dëbwo	 28
deska – splošno	deskà -è in dëska -e ž, rod. mn. dèsk tudi desák 1. <i>ploščat kos lesa iz podolžno razžaganega debela 2. s prilastkom (lesena) plošča, prirejena za različne namene</i>	díla	díla	 29

²⁵ <http://www.bodieko.si/foto/2009/05/cesen.jpg>.²⁶ <http://www.studiointera.net/images/cherry.png>.²⁷ http://planet-zabave.net/barvanke/barvanke/sadje_in_zelenjava/jabolko_3.gif.²⁸ [http://www.s-](http://www.s-gim.kr.edus.si/projekti/sodelovanje/bio/medvedki/medvedki/Stasa_%20BOTANI%C4%8CNE_LASTNOSTI/mamutovec-deblo.bmp)

gim.kr.edus.si/projekti/sodelovanje/bio/medvedki/medvedki/Stasa_%20BOTANI%C4%8CNE_LASTNOSTI/mamutovec-deblo.bmp.

²⁹ http://www.alpod.si/_cache/rsklan/rhinoceros/thumb/150x153/montza_click_1.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. rastlina s tremi listi, ki se rabi za živinsko krmo?	dételja -e ž <i>krmna rastlina z navadno trojnatimi listi in rdečimi, belimi, rumenimi cveti v glavicah</i>	détela	détela	 30
Ksi. divje drevesce?	divják -a m 1. <i>mlada rastlina, na katero se cepi cepič žlahtne sorte; samoraslo, necepljeno drevo ali trta</i>	divják	divják	
Ksi. lesnata rastlina z deblom in vejami?	drevó -ésa s 1. <i>lesnata rastlina z deblom in vejami</i>	driəwo	driəwo	 31
stročji fižol	fižòl -óla m <i>kulturna rastlina z navadno rahlo obarvanimi cveti in dolgimi stroki ali njeni sadovi / stročji fižol</i>	štránkəlni	štránkəlni	 32
Ksi. kulturna rastlina z navadno rahlo obarvanimi cveti in dolgimi stroki ali njeni sadovi?	fižòl -óla m <i>kulturna rastlina z navadno rahlo obarvanimi cveti in dolgimi stroki ali njeni sadovi</i>	fižóla	fižówa	 33

³⁰ http://www.mercator.si/_files/32981/detelja.jpg.

³¹ <http://www2.arnes.si/~soppzupa/elek/prevodniki/drevo-g.gif>.

³² http://img.rtvsl.si/upload/Zanimivosti/petek_14_julij_fizol_show.jpg.

³³ http://farm4.static.flickr.com/3224/2756714242_052d70801b.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
gaber	gáber -bra m gozdno drevo z napiljenimi listi in gostim belim lesom	gábər	gábər	 34
Ksi. rastlina brez listnega zelenila, navadno s klobukom in betom?	góba -e ž 1. rastlina brez listnega zelenila, navadno s klobukom in betom 2. kar je po obliki podobno gobi 3. prožen, luknjičast predmet, ki vpija vodo	góba	góba	 35
goba na drevesu	góba -e ž 1. rastlina brez listnega zelenila, navadno s klobukom in betom 2. kar je po obliki podobno gobi 3. prožen, luknjičast predmet, ki vpija vodo	dərvíəсна pa lésna góba	dərvíəсна góba	 36
Ksi. rastlina, ki ima stroke, v njih pa okrogla zelena zrna?	gràh gráha m kulturna rastlina z belimi cveti in kratkimi stroki ali njeni sadovi	gràh	gràh	 37

³⁴ http://www2.arnes.si/~ozalecce/gozd/slike/s_gaber.jpg.

³⁵ http://img.rtvsllo.si/bansisi/resources/uploads/photos/2009/11/17/10457_goba1_show.jpg.

³⁶ http://www.loer.com/photos/000/41/59/4159a44ad6bf526d402bb9ec334aad7b_M.jpg?time=1246708214.

³⁷ <http://www.najblog.com/media/6879/20080627-grah.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. trdi del veje, ki je ostal v deblu, lesu?	gřča -e ž 1. trdi del veje, ki je ostal v deblu, lesu	góřča	góřča	 38
Ksi. en del vrta?	grêda -e stil. -é ž, rod. mn. grêd <i>oddeljena ploskev obdelane zemlje na vrtu</i>	pětəł, gréda	gréda	 39
Ksi. nižja lesnata rastlina, ki se že pri tleh močno razrašča?	grm -a m, mn. tudi grmóvi <i>nižja lesnata rastlina, ki se že pri tleh močno razrašča</i>	górm	górm	 40
grozdje	grózdje -a s več grozdov, grozdi	grózdje	grózdje	 41
Ksi. veliko listnato drevo z navadno hrapavim deblom in trdim lesom?	hrást -a m <i>veliko listnato drevo z navadno hrapavim deblom in trdim lesom</i>	hrást	hrást	 42

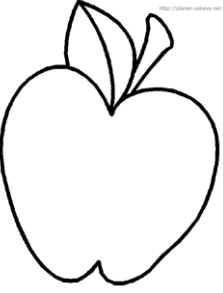
³⁸ <http://jureg.eu/wp-content/uploads/2008/04/resitev.jpg>.

³⁹ http://www.kalia.si/userfiles/images/clanki/slike/nega_rastlin/greda_vrt_cebula_in_korenje.jpg.

⁴⁰ <http://www.arboretum-vp.si/dynamicdata/galleryImages/rozarij-rozni-grm.jpg>.

⁴¹ <http://img206.imageshack.us/img206/7641/grozd1qo2.jpg>.

⁴² http://www2.arnes.si/~evelik1/les/lesovi/d_hrast_dob.jpg.

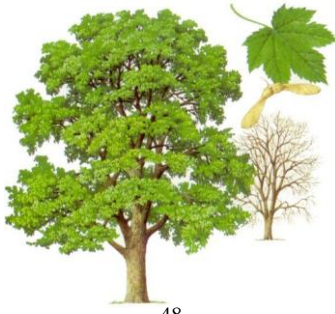

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. sadno drevo ali njegov pečkati sad stožčaste oblike?	hrúška -e ž 1. <i>sadno drevo ali njegov pečkati sad stožčaste oblike</i>	grúška	grúška	 43
Ksi. drevo, na katerem rastejo hruške?	hrúška -e ž 1. <i>sadno drevo ali njegov pečkati sad stožčaste oblike</i>	grúška	grúška	 44
Ksi. drevo, na katerem rastejo jabolka?	jáblana -e ž <i>sadno drevo z rožnatimi cveti in okroglimi pečkatimi sadovi</i>	jápka	jápka	 45
Ksi. sad jablane?	jábolko -a s 1. <i>sad jablane // redko jablana</i> 2. <i>v zvezi granatno jabolko nizek južni grm z rdečimi cveti ali njegov rdeči sad</i> 3. pog. <i>Adamovo jabolko</i> 4. <i>jabolku podoben okrogel predmet, redko široko razprte oči z navzven obrnjenimi očesnimi jabolki zrkli</i> 5. redko <i>ploščata kost v kolenu; pogačica</i>	jápka	jápka	 46

⁴³ <http://citron.blueboard.cz/obrazky/tutorial-hruska-11.jpg>.

⁴⁴ <http://www.bakker-holland.si/images/Catalog/normal/large/12912.jpg>.

⁴⁵ <http://www.bakker-holland.si/images/Catalog/normal/large/12920.jpg>.

⁴⁶ http://planet-zabave.net/barvanke/barvanke/sadje_in_zelenjava/jabolko_2.gif.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. nizka rastlina s trojnatimi listi in belimi cveti ali njen rdeči sad?	jáгода -e ž 1. <i>nizka rastlina s trojnatimi listi in belimi cveti ali njen rdeči sad</i>	jagóda	jáгода, dívje al pa vértne	 47
Ksi. gozdno drevo s širokimi, dolgopecljati listi in belim lesom?	jávor -a in -ja m <i>gozdno drevo s širokimi, dolgopecljati listi in belim lesom</i>	javór	jávor	 48
Ksi. rastlina, ki ima dolge rese in prva dozori?	jěčmen -éna m 1. <i>kulturna rastlina, katere klas je sestavljen iz enocvetnih klaskov, ali njeno seme</i>	jěčmen	jěčmen	 49
Ksi. iglasto drevo s ploščatimi iglicami in gladkim belkasto sivim lubjem?	jélka -e ž 1. <i>iglasto drevo s ploščatimi iglicami in gladkim belkasto sivim lubjem</i>	hójka	hója	 50
jelša	jélša -e ž drevo ali grm z nazobčanimi jajčastimi ali srčastimi listi in krogličastimi plodovi	jéuša	jéuša	 51

⁴⁷ <http://s.seebiz.eu/files/img/2007/11/12/strawberry-001.jpg>.

⁴⁸ http://www2.arnes.si/~evelik1/les/lesovi/d_javor.jpg.

⁴⁹ <http://www.nk.com/media/258972/yoole.jpg>.

⁵⁰ http://www2.arnes.si/~evelik1/les/lesovi/d_jelka.jpg.

⁵¹ <http://www.ledinek.com/images/album/Knjiga/Crna-jelsa.gif>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
jesen	jêsen -éna m <i>visoko gozdno drevo s pernatimi listi in trdim lesom</i>	jesén	jésen	 52
Ksi. rastlina s kolenčastim stebлом in zelenkastimi ali rdečkastimi drobnimi cveti?	kíslica -e ž 3. <i>rastlina s kolenčastim stebлом in zelenkastimi ali rdečkastimi drobnimi cveti, Rumex</i>	kisélca	kíslica	 53
Ksi. zgornji del rastline, ki vsebuje zrna?	klás -a m 1. <i>zgornji del rastline, ki vsebuje zrna, zlasti pri pšenici, ječmenu, rži</i> 2. nar. (<i>koruzni storž</i>)	klás	klás, résa, zórno	 54
Ksi. rastlina z večkrat pernato razdeljenimi listi ali njeni rdečkasti omeseneli podzemeljski deli?	korênček tudi korêňček -čka m <i>rastlina z večkrat pernato razdeljenimi listi ali njeni rdečkasti omeseneli podzemeljski deli</i>	korênček	korênček	 55
Ksi. podzemeljski del rastline, ki ji dovaja vodo in v njej raztopljene snovi?	korenína -e ž 1. <i>podzemeljski del rastline, ki ji dovaja vodo in v njej raztopljene snovi</i>	koreníka	koreníka	 56

⁵² http://ro.zrsss.si/~puncer/les/sl_jesen.jpg.

⁵³ <http://www.kulinarika.net/slikerecepti/11404-1.jpg>.

⁵⁴ http://www.obz.hr/vanjski/CD_AGBASE2/IMG/psenica1.jpg.

⁵⁵ http://www.dnevnik.si/uploads/articles/2008/09/27/1042210062_0.jpg.

⁵⁶ <http://home.amis.net/vetpetdj/Akvaristika/korenina%203%20LR.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. rastlina z večkrat pernato razdeljenimi listi ali njeni omeseneli podzemeljski deli?	korênje tudi korênje -a s 1. <i>rastlina z večkrat pernato razdeljenimi listi ali njeni omeseneli podzemeljski deli</i>	koréje	koréje	 57
Ksi. enoletna rastlina s kolenčastim stebлом in velikimi storži ali njeno seme?	korúza -e ž <i>enoletna rastlina s kolenčastim stebлом in velikimi storži ali njeno seme</i>	tərkíja (tərkíjo plèt, flíncat)	korúza	 58
kosmulja	kosmúlja -e ž <i>gojen ali divje rastoč bodeč grm z užitnimi jagodami</i>	bámpərl	kosmúlja	 59
kostanj	kôstanj -ánja m <i>drevo s suličastimi listi in drobnimi rumenkasto belimi cveti v socvetjih ali njegovi užitni sadovi</i>	kóstan	kóstan	 60
Kako rečete koščici v marelici?	koščíca -e ž 2. <i>osrednji oleseneli del koščičastega plodu, sadu</i>	košíca	košíca	 61
Ksi. na rezine narezana posušeno sadje?	křhelj -hlja tudi krhèlj -hljà m nav. mn. <i>posušen podolgovat kos sadja, navadno jabolka // po</i>	súhe grúške, súhe kwóce, šíbərlni	kárhli	

⁵⁷ http://www.gorenjski.glas.si/e_files/novice_galerija/img_014822_normal.jpg.

⁵⁸ http://www.rtv.slo.si/_up/photos/2009/09/15/u27077-107907_ozadje-koruzai-show.jpg.

⁵⁹ <http://www.sadjarstvo.com/images/Zelena-kosmulja.jpg>.

⁶⁰ <http://www.ledinek.com/images/album/Knjiga/Pravi-kostanj.gif>.

⁶¹ <http://www.bodieko.si/foto/2009/10/marelice.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
	<i>obliki temu podoben kos hrane, navadno sadeža</i>			62
Ksi. rastlina, ki naredi pod zemljo gomolje in je glavna sestavina naše prehrane?	krompír -ja m <i>kulturna rastlina z bledo vijoličastimi ali belimi cveti ali njeni užitni gomolji</i>	repíca	repíca	 63
Ksi. buči podobna rastlina, ki ima manjše liste in cvete, v plodu ima veliko vode, rabi se za solato, majhne pa za vlaganje?	kúmara -e ž 1. <i>kulturna rastlina s plazečim se stebлом in rumenimi cveti ali njen sad</i>	múrka	múrka	 64
Kaj imata proso in oves namesto klasa?	lát -a m, rod. ed. tudi latú 1. <i>zgornji del rastline, ki vsebuje zrna, zlasti pri ovsu, prosu 2. nar. (koruzni) storž</i>	látje	–	
Ksi. sad leske?	léšnik -a m <i>sad leske</i>	líšnek	léšnik	 65
Kaj delamo, kadar odstranjemo zrnje s storža koruze?	líčkanje -a s 1. <i>glagolnik od líčkati 2. krovni listi, odstranjeni s koruznega storža</i> líčkati -am nedov. <i>odstranjevati s</i>	róblene	róblenje	 66

⁶² <http://www.kmetija-matic.com/slike/Proizvodi/suho-sadje.jpg>.

⁶³ <http://www.kalia.si/userfiles/images/clanki/slike/polje/krompir.jpg>.

⁶⁴ <http://www.kis.si/datoteke/image/kis/SLO/POL/L2009/kumara.JPG>.

⁶⁵ <http://www.poslovni-bazar.si/uploads/Image/lesnik.jpg>.

⁶⁶ <http://www.pictureslovenia.com/media/img/pic/500/452/1424401429925539.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
	<i>koruznega storža</i> <i>krovne liste</i>			
Ksi. plast živega in odmrlega tkiva, ki obdaja les rastlin?	lúbje -a s 1. plast živega in odmrlega tkiva, ki obdaja les rastlin	škórja	škórja	 67
Ksi. grmičasta rastlina, ki raste na posekah in v gozdovih, ali njene užitne, navadno rdeče jagode?	malína -e ž 1. grmičasta rastlina, ki raste na posekah in v gozdovih, ali njene užitne, navadno rdeče jagode	malína	malína, dívje al pa domáče	 68
Ksi. okrogel oranžen sad s koščico, ki raste v toplejših krajih ali ob zidovih hiš?	marélica -e ž sadno drevo ali njegov rumenkasti koščičasti sad	marélica	marélica	 69
Ksi. sok iz grozdja, dokler v njem ni alkohola?	móšt môšta m 1. sladek sok iz mletega, mečkanega grozdja, sadja 2. sladka ali prevreta pijača iz mletega, mečkanega sadja	móšt	móšt	 70
Ksi. móšt iz jabolk?	móšt môšta m sladka ali prevreta pijača iz mletega, mečkanega sadja	móšt	móšt	
Ksi. ostanek cveta na sadežu pri pečkatem sadju?	múha -e ž 2. ostanek cveta na sadežu pri pečkatem sadju	múha	múha	 71

67 http://ro.zrsss.si/~puncer/les/hrast_lu.jpg.68 <http://www.narodnilijek.com/storage/malina.jpg>.69 <http://194.249.196.220/Splet2008/A06/splet2a06/marelica.jpg>.70 <http://grisson.files.wordpress.com/2007/08/grison-muskat.jpg>.71 FRANCKA BENEDIK, 1994: *Vprašalnice za zbiranje narečnega gradiva*. V: *Traditiones*, Zbornik inštituta za slovensko narodopisje 23 (1994). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 89.

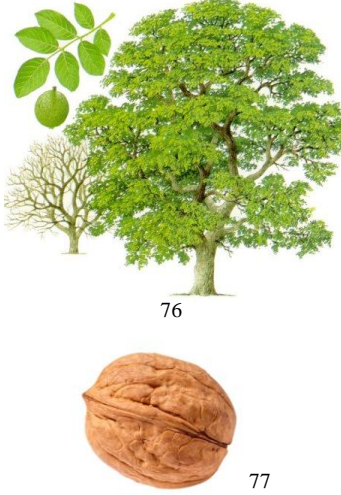

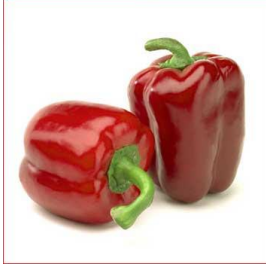

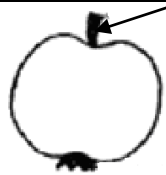
VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
nagelj	nágelj -na m <i>okrasna rastlina z nasprotno stoječimi listi in dišečimi belimi, rdečimi, rumenimi, pisanimi cveti</i>	nájgəl	nájgəl, nájglič	 72
Ksi. del zemljišča za gojenje kulturnih, krmnih rastlin?	njiva -e ž <i>del zemljišča za gojenje kulturnih, krmnih rastlin</i>	gníwa, zgórna pa spódna níwa	níva	 73
Ksi. vrečka za obiranje sadja?	obirálnik -a m <i>priprava za obiranje sadja</i>	céna	žákəl, obirálnik za sádje	 74
Ko so jabolka in hruške zrele oziroma ko je sadje zrelo, jih je treba ...	obrátí obêrem dov., stil. oberó; obrál 1. s <i>trganjem odstraniti sadeže, plodove z drevesa, rastline // odstraniti nepotrebne mladike, stare liste // s trganjem narediti, da na drevesu, rastlini ni več sadežev, plodov</i>	obrátí	spájtlat	
omela (zajedavec)	oméla -e ž bot., v zvezah: bela omela <i>grmičasta rastlina z belimi jagodami, ki raste na vejah listnatega drevja</i>	oméwo	(bíela) oméla	 75

⁷² http://pisarne.fov.uni-mb.si/gtz/GORENJSKI%20NAGELJ/_w/gorenjski%20nagelj%20na%20balkonu_JPG.jpg.

⁷³ <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mps/media/vijesti/PublishingImages/njiva.jpg>.

⁷⁴ FRANCKA BENEDIK, 1994: *Vprašalnice za zbiranje narečnega gradiva*. V: Traditones, Zbornik inštituta za slovensko narodopisje 23 (1994). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 90.

⁷⁵ <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/7d/MistletoeInSilverBirch.jpg/240px-MistletoeInSilverBirch.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. listnato drevo z močnimi vejami ali njegov koščičasti sad?	ôreh -éha m <i>listnato drevo z močnimi vejami ali njegov koščičasti sad</i>	óreh	óreh	 76 77
Ksi. rastlina, katere zrna se uporabljajo za konjsko krmo?	ôves ôvsa m <i>kulturna rastlina, katere lat je sestavljen iz večcvetnih klaskov, ali njeno seme</i>	òwəs	òwəs	 78
paprika	páprika -e ž 1. <i>kulturna rastlina z razraslim stebлом ali njen užitni sad</i> 2. <i>začimba iz zmlatih sadov paprike</i>	páprika	páprika	 79
Ksi. rastlina in plod, ki je rdeče barve in mehak, rabi se za solato?	paradížnik -a m <i>kulturna rastlina z razraslim stebлом in s svetlo rumenimi cveti ali njen rdeči, sočni sad</i>	paradàjs	paradàjs	 80
Ksi. del sadu, lista, s katerim je ta pritrjen na rastlino?	pêcelj -clja m <i>del sadu, lista, s katerim je ta pritrjen na rastlino</i>	pécəl	pécəl	 81

⁷⁶ http://www2.arnes.si/~evelik1/les/lesovi/d_oreh.jpg.

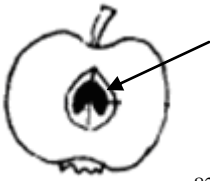

⁷⁷ <http://www2.arnes.si/~sskkssb17/biologija/slike/oreh.jpg>.

⁷⁸ http://www.aros.cz/photos/osiva-a-krmiva/oves_sety_1.jpg.

⁷⁹ <http://knowledgeiswisdom.com/back-to-health-naturally/wp-content/uploads/2009/07/paprika.jpg>.

⁸⁰ http://www.mercator.si/_files/30061/paradiznik.jpg.

⁸¹ FRANCKA BENEDIK, 1994: *Vprašalnice za zbiranje narečnega gradiva*. V: Traditiones, Zbornik inštituta za slovensko narodopisje 23 (1994). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 89.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
peške v jabolku	pečkà -è in pečka -e ž, rod. mn. pečk stil. pečká stil. pečák <i>vsako od semen jabolk, hrušk, grozdnih jagod // knjiž. osrednji oleseneli del koščičastega plodu, sadu; koščica</i>	pěška, košica	pěška	 82
Ksi. zdravilna rastlina s svetlo sivimi listi grenkega okusa?	pêlin -ina m 1. <i>zdravilna rastlina s svetlo sivimi listi grenkega okusa</i>	pelín	pelín	 83
Ksi. repi podobna krmna rastlina rumenkaste barve, debelejša in bolj podolgovata?	pěsa -e ž <i>kulturna rastlina z velikimi, iz korenike poganjajočimi listi ali njen omeseneli podzemeljski del</i>	píasca	píasca	 84
Ksi. zelena rastlina z narezanimi listi za v juho?	peteršilj tudi peteršilj -ilja m <i>začimbna rastlina s temno zelenimi deljenimi listi in belim korenom</i>	petəršil	petəršil, krájtlih	 85
ruvanje plevela	pléti plévem nedov., tudi plevíte; plél s <i>puljenjem odstranjevati plevel</i>	plét	plěcwa	
plevel	plevél -a m <i>rastlina, ki preprečuje, zavira rast kulturnih rastlin</i>	plewíau	plewèu	

⁸² FRANCKA BENEDIK, 1994: *Vprašalnice za zbiranje narečnega gradiva*. V: Tradiciones, Zbornik inštituta za slovensko narodopisje 23 (1994). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 89.

⁸³ <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/23/Koeh-164.jpg>.

⁸⁴ <http://www.utrinek.si/wp-content/uploads/2009/11/pesa.jpg>.

⁸⁵ <http://www.mojirecepti.com/slike/sestavine-sub-50.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. zemljišče za gojenje kulturnih in krmnih rastlin?	pólje -a stil. poljé -á s 1. zemljišče za gojenje kulturnih, krmnih rastlin 2. obsežnejši, razmeroma raven svet 3. del razdeljene, omejene manjše površine	púele	póle	 86
Ksi. posušeno seme ali plodovi poprovca, ki se uporablja kot začimba?	pôper -pra m <i>posušeno seme ali plodovi poprovca, ki se uporabljajo kot začimba</i>	pâpær	pôpær	 87
praprot	práprot -i ž <i>rastlina brez cvetov, z velikimi pernato deljenimi listi, ki raste navadno v gozdu</i>	práprat	práprot	 88
Ksi. rastlina, iz katere pridobivamo kašo (rumeno)?	prosó -á s, daj., mest. ed. prôsu in <i>prôsu enoletna kulturna rastlina, katere lat je sestavljen iz pecljatih klaskov, ali njeno seme</i>	pròso	pròso	 89
Ksi. rastlina, iz katere se pridobiva bela moka?	pšeníca -e ž <i>kulturna rastlina, katere klas je sestavljen iz večcvetnih klaskov, ali njeno seme</i>	pšeníca	pšeníca	 90

⁸⁶ <http://194.249.196.220/proj07/r10/seminar2c10/polje.jpg>.⁸⁷ <http://www.urologija.si/novice/data/upimages/Poper.jpg>.⁸⁸ http://smara.si/albums/userpics/10001/normal_006_01_01a_orlova_praprot_Pteridium_aquilinum.jpg.⁸⁹ <http://www.shrani.si/f/1H/Kp/1S6TXWDi/1/proso.jpg>.⁹⁰ <http://www.khalilpakistan.com/wheat.bmp>.

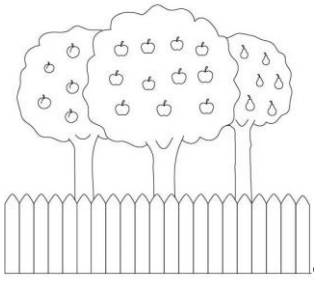
VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. palica, okoli katere se ovija fižol?	ránta -e ž <i>debelejši drog</i> fižólovka -e ž 1. <i>tanjši kol, okrog katerega se ovija visoki fižol</i>	ránta	fižólouka, ránta	
Ksi. okrogla bela ali roza rastlina, ki se navadno rabi za živinsko in prašičjo krmo?	répa -e ž <i>kulturna rastlina z velikimi listi ali njen beli omeseneli podzemeljski del</i>	répa	répa	 91
Ksi. grmičasta rastlina z igličastimi listi in navadno rdečimi cveti?	résje -a s <i>grmičasta rastlina z igličastimi listi in navadno rdečimi cveti</i>	wriəsje	résje	 92
črn ribez	ríbez -a m <i>grmičasta rastlina z užitnimi črnimi, rdečimi jagodami / črni, rdeči ribez</i>	čórn ríbes	čórn ríbes	 93
Ksi. jagodičast sadež rdeče barve, ki raste po vrtovih?	ríbez -a m <i>grmičasta rastlina z užitnimi črnimi, rdečimi jagodami</i>	ríbes	ríbes	 94

⁹¹ <http://www.headshop.si/Dokumenti/Artikli/repajpg>.

⁹² http://www.rtvsllo.si/_up/photos/2009/03/23/u59796-83569_resje1_show.jpg.

⁹³ <http://drevesnica.lj.kgzs.si/Sorte/drugo/%C8rni%20ribez2.jpg>.

⁹⁴ <http://drevesnica.lj.kgzs.si/Sorte/drugo/Rde% E8i% 20ribez.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. gozdni sadeži, ki rastejo na bodeči rastlini in so črne barve, sestavljeni pa so iz številnih drobnih jagodic?	robída -e ž <i>trnata grmičasta rastlina z užitnimi črnimi jagodami, ki raste na posekah in v gozdovih</i>	ostróga	robída	 95
rožmarin	róžmarin in rožmarín -a m <i>sredozemska grmičasta rastlina z ozkimi močno dišečimi listi in drobnimi modrikastimi cveti</i>	róžmarin	róžmarin	 96
Ksi. rastlina, ki zraste najvišje in daje temnejšo moko?	rž -í ž <i>kulturna rastlina z dolgim stebлом in dolgim klasom ali njeno seme</i>	órš	órš	 97
Ksi. jabolka, hruške, slive, marelice, pomaranče itd. skupaj?	sadje -a s 1. več sadov, sadovi 2. sadno drevje	sádje	sádje	 98
Kako se imenuje del obdelovalne površine, kjer raste sadno drevje?	sadovnják -a m <i>zemljišče, na katerem je posajeno sadno drevje; drevje, ki raste na takem zemljišču</i>	púngrat	sadovnják, púngrat	 99

⁹⁵ <http://www.sadjarstvo.com/barbo/vsebina/ssadike/jagodicje/slike/robida.jpg>.

⁹⁶ http://www.gimvic.org/dijaki/izdelki_dijakov/erbeznik/slike/rozmarin.jpg.

⁹⁷ <http://www.fito-info.bf.uni-lj.si/SI/Organizmi/sistemat/foto/v4-044.jpg>.

⁹⁸ <http://www2.arnes.si/~oskrat1s/skupine/go/sadje/sadje1.gif>.

⁹⁹ http://www.ringaraja.net/slike/ok/pic/1554_1.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. seme buče?	séme -éna in -na s 1. del rastline, ki nastane po oploditvi iz cveta in se uporablja za razmnoževanje // ed. več takih delov, taki deli 2. navadno v zvezi z biti za, pustiti za setev, razmnoževanje	séme od búč	búčno séme	 100
Ksi. ostanki požetih žitnih stebel na njivi?	sláma -e ž posušena stebila in listi omlatenega žita; posušena stebila in listi nekaterih kulturnih rastlin sploh	swáma	sterníše	 101
Ali je razlika med češpljo in slivo? Kakšna?	slíva -e ž <i>sadno</i> drevo ali njegov modri jajčasti koščičasti sad čěšplja -e ž <i>sadno</i> drevo ali njegov modri jajčasti koščičasti sad; sliva	čěšpli so bli bòl tóusti pa bòl plávi, slíve pa bòl dróbne in razlíčne bárve (arděče, ruméne, svétle)	čěšpəl je bòl podolgóvat, slíva je pa okrógwa	
Ksi. podolgovat sadež modre barve?	slíva -e ž <i>sadno</i> drevo ali njegov modri jajčasti koščičasti sad ♦ bot. drevo ali gm z belimi ali rožnatimi cveti v socvetjih in koščičastimi enosemenskimi plodovi, <i>Prunus</i>	slíva	čwěšpəl	 102

¹⁰⁰ <http://www.bimed.si/images2/69.jpg>.¹⁰¹ http://www.uredidom.com/Portals/0/CLANCI_FOTO/gradnja/slama/slama_01.jpg.¹⁰² http://www.omorika.si/pics/slive/Domaca_cesplja_b.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. iglasto drevo s temno zelenimi koničastimi iglicami, visečimi storži in rdečkasto rjavo razpokano skorjo?	smréka -e ž <i>iglasto drevo s temno zelenimi koničastimi iglicami, visečimi storži in rdečkasto rjavo razpokano skorjo</i>	smrěka	smrěka	 103
Ksi. zelena rastlina, katere lističe jemo surove s kisom in oljem? (splošno ime)	soláta -e ž 1. <i>vrtna rastlina z listi, ki se sveži pripravljajo za jed, ali listi te rastline 2. hladna jed iz delov rastlin ali mesa, jajc, pripravljena s kisom, oljem</i>	sowáta	sowáta	 104
Ksi. visoka rastlina, ki ima velike rumene cvetove, ki se obračajo za soncem?	sónčnica -e ž <i>visoka kulturna rastlina z velikim, okroglim, rumeno rjavim socvetjem, ki se goji zlasti za pridobivanje olja</i>	sónčnəca	sónčnəca	 105
Ksi. rastlina s plazečim se stebлом in belimi cveti?	srobót tudi sróbot -a m <i>rastlina s plazečim se stebлом in belimi cveti</i>	srobótouna	srobót, srobótouna	
smrekov storž	stòrž stòrža m 1. <i>del rastline, zlasti iglavcev, ki vsebuje seme</i>	smrěku stòrš	stòrš, čúrčəl	 106

¹⁰³ http://www.taborniki-ll-snoub.org/slike/drevesne_vrste/smreka.jpg.

¹⁰⁴ <http://www.kis.si/datoteka/Image/kis/SLO/POL/L2008/solata2008.jpg>.

¹⁰⁵ <http://www.educa.fmf.uni-lj.si/izodel/sola/2002/ura/Kostanjevec/sun12.jpg>.

¹⁰⁶ http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/1c/Picea_abies_cone.jpg/100px-Picea_abies_cone.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. njiva, na kateri je bilo požeto žito?	strnišče -a s 1. <i>njiva, na kateri je bilo požeto žito // po žetvi preostali del žitnih stebel</i>	størníše	štørníše	 107
strok fižola	stròk stròka m 1. <i>podolgovat plod z več semeni, obdanimi z luščino</i> 2. vsak od delov česnove glavice 3. nar. (koruzni) stor	štránkəl, stròk fižòla	štránkəl	 108
Ksi. posamezna rezinica česna?	stròk stròka m vsak od delov česnove glavice: razdeliti česen na stroke	stròk kwòbuha	stròk klòbuha	 109
šiška (hrastova)	šiška -e ž bolezenska tvorba na nekaterih rastlinah, nastala zaradi vboda žuželke, delovanja gliv	kúgəlca, šiška	–	
tesati	tesáti téšem nedov., tēši tešíte; tésal s sekiro obdelovati les v smeri vlaken // na tak način delati, oblikovati	címprat	tésat	
Ksi. krompir, ki se sam zaseje? V zemlji ostane od prejšnjega leta in naslednje leto zraste.	topinambúr -ja m agr. krmna rastlina z užitnimi, krompirju podobnimi gomolji	topinambür, topinambúra láška répa	–	 110

¹⁰⁷ http://www.fotoklub-hrastnik.si/images/M_Kirn_Radovljica%20maj%202008/Soncnice-in-zito-mal.jpg.¹⁰⁸ http://www.mercator.si/_files/39954/fizol.jpg.¹⁰⁹ <http://www.zdravstvena.info/preventiva/wp-content/uploads/2008/07/cesen.thumbnail.jpg>.¹¹⁰ http://static-p3.fotolia.com/jpg/00/02/59/56/110_F_2595692_Z7Ci6yLrkcUV2uHnAXy9219skUV11d.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
trava	tráva -e ž <i>rastlina z dolgimi ozkimi listi in kolenčastim stebлом brez izrazitih cvetov</i>	tráwa	tráwa	 111
Ksi. ostanki stiskanega sadja?	tropína -e ž nav. mn. 1. <i>kar ostane po iztisnjenju tekočine iz plodov, semen</i>	štók, dróžje	tropíne, štók	
Ksi. rastlina, na kateri raste sadež, iz katerega pridobivamo vino?	tríta -e ž 1. <i>kulturna rastlina, ki se goji zaradi grozdja, vina</i>	grózdje	brájda	 112
Ksi. oleseneli stranski poganjek lesnatih rastlin?	véja -e ž 1. <i>oleseneli stranski poganjek lesnatih rastlin</i> 2. <i>vsak od manjših, navadno stranskih delov, enot, ki potekajo od česa glavnega</i>	véja	véja	 113
višnja	višnja -e ž <i>sadno drevo ali njegov kiselkast dolgopecljati okrogli koščičasti sad</i>	víšna	víšna	 114
vrba	vřba -e ž <i>drevo ali grm z dolgimi, šibastimi vejami in ozkimi, podolgovatimi listi</i>	vřrba	vřrba	 115

¹¹¹ <http://tbf.nawebu.com/mjuza/Album%20u%20dijelovima/Podloga-trava.jpg>

¹¹² <http://www.vino-petric.com/Slike/Grozdje/Pinela.JPG>

¹¹³ <http://freeweb.siol.net/mamaana/Kuhinja%20v%20snegu%201.jpg>

¹¹⁴ http://www.omorika.si/pics/Visnje/Gorsemska_b.jpg

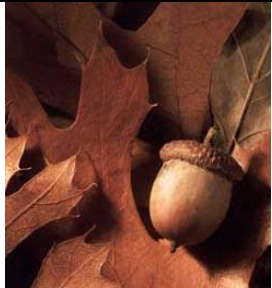

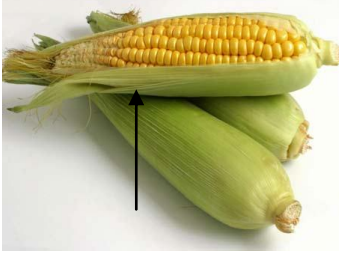
¹¹⁵ <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b8/Willow.jpg/270px-Willow.jpg>

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. ograjen prostor, navadno v bližini hiše, kjer raste solata, korenček, peteršilj, česen, čebula itd.?	vrt -a m, mn. vrtóvi 1. manjše zemljišče, navadno blizu hiše, na katerem raste trava, drevje, se goji vrtnina, okrasne rastline // ekspr. drevje, cvetje, ki raste na takem zemljišču 2. negovano zemljišče z okrasnim rastlinjem, navadno za sprehode, oddih // ekspr. področje posebnih naravnih lepot	gártəl	gártəl	 116
Ksi. solata, zelje, korenček, špinača itd. skupaj?	zelenjáva -e ž 1. rastline za prehrano, ki se gojijo na vrtu ali na polju 2. ekspr. zelenje	zelenjáva	zelenjáva	 117
Ksi. rastlina, ki naredi glave, a večje in trše kot solata?	zélje -a s kulturna rastlina s tesno prilegajočimi se, gladkimi listi	zéle	zéle	 118
žagati	žágati -am nedov. 1. s potegovanjem žage sem in tja ali z njenim premikajočim se listom a) delati kose, dele b) oblikovati, delati 2. ekspr. premikati lok sem in tja	rézat, ríəzali so	rézat	

¹¹⁶ http://www.prospera-nepremicnine.si/slike/57/hisa_dvojcek_podpec_pogled_na_vrt_15.jpg.

¹¹⁷ <http://www.zal.sik.si/aktualno/Enote/Polzela/zelenjava.bmp>.

¹¹⁸ http://www.mojaslovenija.net/upload/moja_slovenija/slike/ostalo/zelje.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. plod hrasta?	žêlod -óda m <i>plod hrasta</i>	žêwot	žêlot	 119
Ksi. žganje iz jabolk?	žgánje -a tudi žganjê -à s žgana <i>alkoholna pijača zlasti iz sadja</i>	šnòps	šnòps	
Ksi. plod bukve?	žír -a m <i>plod bukve // ed. več žirov, žiri</i>	žír	žír	 120
Ksi. kulturne rastline s klasi?	žíto -a s <i>kulturne rastline s klasi, lati ali njihovo seme</i>	žíto	žíto	 121
Ksi. storž koruze brez zrnja?	–	prázæn stòrš	prázæn stòrš	
tanka deska	–	tínka díla	díla, còlarca	
debela deska	–	tòusta díla	štúk	
Ko repi odstranjujemo liste, rečemo, da repo ...	–	repójna, rêpno šáuje tárgat	podrezovánje címe	
Ksi. jama na njivi ali vrtu, v katero zasujejo repo za čez zimo?	–	mámo jámo, da mò répo nætær usòli	gréznëca	
Ksi. listi, v katere je zaviti storž pri koruzi?	–	pérje	pérje, šopíne	 122

¹¹⁹ http://www.mavrica.net/uploaded/image_zelod_9970998000.jpg.

¹²⁰ http://www2.arnes.si/~opoljanelj/projekti/gozdna_pot/bukev-plod.jpg.

¹²¹ http://www.coolinarika.com/repository/images/_variations/a/d/ad46eafe48bf58dfc6adf755fa48776d_main.jpg.

¹²² <http://www.panvita.si/upload/Image/fotografije/koruzi.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. storž pri koruzi brez listov, samo z zrnjem?	–	opúcan stòrš	oplíncan/ opúcan stòrš	 123

¹²³ http://www.enaplus.com/1plus/kuhinja/images/mehika_zacimba_koruzza.gif.

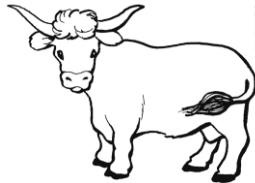
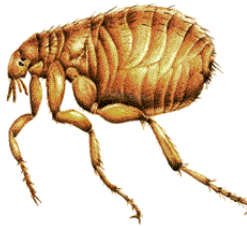

2.4.3.1 FRAZEMI, VEZANI NA VPRAŠALNICO ZA VRT IN SADOVNJAK

SSKJ	FRAZEOLŠKO GNEZDO IZ SSKJ
bòb	● ekspr. vse je bob ob steno, v steno vse je zaman; ko da bi metal bob ob steno vse je zaman; ekspr. reci bobu bob in popu pop opiši stvari, dejstva taka, kot so v resnici, brez olepšavanja; ekspr. zdaj sem se iz boba izdrl zdaj se šele spoznam; dolgo sem premišljal, zdaj sem se šele spomnil; v pravljicah to je bilo takrat, ko je bil še bob v klasju in pšenica v stročju nikoli
búča	● pog., ekspr. ohladiti buče puntarjem ukrotiti jih; pog., ekspr. prinesiti celo bučo domov nepoškodovan priti iz tepeža, boja; pog., ekspr. dobiti jo po buči biti ostro grajan; biti tepen; biti premagan
čéšnja	● z njim ni dobro češenj zobati imeti opravka
drevó	● zaradi dreves ne vidi gozda zaradi posameznosti ne dojame celote; v visoka drevesa rado treska pomembni ljudje so najbolj izpostavljeni kritiki; preg. jabolko ne pade daleč od drevesa otrok je tak kot starši
gřm	● to ne raste za vsakim grmom tega ne dobiš povsod; ekspr. v tem grmu tiči zajec tu je jedro problema, bistvo stvari
hřúška	● ekspr. vem, po čem so hruške vem, kakšna je stvar v resnici; pog., ekspr. tega mi ne pravi, saj nisem s hruške padel saj nisem tako neizkušen, naiven; star. otrok je pri hiši, kot bi hruško otresel zelo veliko; pog. zna več kot hruške peč(i) ima velike sposobnosti, se spozna na marsikaj
jábolko	● ekspr. ugrizniti v kisló jabolko lotiti se česa neprijetnega, neugodnega; knjiž. jabolko spora, razdora stvar, ki je vzrok spora, razdora; preg. jabolko ne pade daleč od drevesa otrok je tak kot starši
klás	● ekspr. zdaj mu gre delo v klas mu uspeva, se uspešno končuje
koréńček	● ekspr. strgala mu je korenček: šlik šlak s premikanjem enega kazalca po drugem izražala škodoželjnost
korenína	● ekspr. iztrebiti kaj do zadnje korenine popolnoma, čisto; ekspr. kaj v korenini zatreti preprečiti, onemogočiti, da se kaj razvije, takoj ko se prvič pojavi; popolnoma uničiti
korúza	● ekspr. kmalu je vrgel puško v koruzo ni več vztrajal, je obupal; pog. živita na koruzi živita skupno življenje moškega in ženske brez zakonske zveze
kôstanj	● ekspr. za druge hoditi po kostanj v žerjavico opravljati nevarna dela, od katerih imajo drugi koristi
koščíca	● ekspr. njeni prsti so same koščice so zelo suhi; ekspr. rad bi mu koščice potipal, pretresel rad bi ga zelo pretepel
krompír	● pog., ekspr. imeti krompir doživeti nepričakovano ugoden, dober izid, konec česa; preg. najbolj neumen kmet ima najdebelejši krompir za srečo, uspeh niso vselej potrebne velike umske sposobnosti
léšnik	● ekspr. to ni vredno piškavega lešnika zelo malo, nič; preg. s hudičem ni dobro lešnikov brati s hudobnim človekom ni dobro imeti opravka
múha	● ekspr. on je muha proti tebi zelo nepomemben; zelo slaboten, šibek; ekspr. zapustil je delo, kadar ga je pičila, prijela kaka muha kadar se mu je zahotelo; kadar ni bil zadovoljen; slabš. kmalu bo tam, kjer ni muh bo umrl; ekspr. ubiti, zadeti dve muhi na en mah z enim dejanjem hkrati opraviti dve stvari; pog. delati iz muhe slona močno pretiravati; na muho; žarg. ni ga mogel dobiti na muho ni mogel pomeriti, streljati nanj; žarg. zajec je prišel na muho v položaj, ko je bilo mogoče pomeriti nanj; ekspr. vzeti koga na muho imeti ga za predmet napadov, obtožb, šal, zanimanja; žarg., lov. to žival moramo čim prej vzeti na muho odstreliti; ekspr. modna muha nenavadna, pozornost vzbujajoča modna novost; pog., slabš. podrepna muha zelo vsiljiv, nadležen človek; španska muha nekdanj spolno dražilo iz posušene španske muhe; ekspr. on je

SSKJ	FRAZEOLOŠKO GNEZDO IZ SSKJ
	poln muh, vseh muh poln <i>je zelo zviti, prebrisan</i> ; na to gredo ljudje kot muhe na med <i>to jih privlači, to je zanje zanimivo</i> ; vrti se kot muha v močniku <i>brezuspšno si prizadeva priti iz zapletenega, neugodnega položaja; nesmotrno se giblje, bega</i> ; preg. v sili še hudič muhe žre <i>v sili se je treba zadovoljiti s tistim, kar je mogoče dobiti</i>
navádna góba	● ekspr. gobo ima v želodcu <i>zelo dosti pije</i> ; nižje pog., ekspr. šel je po gobe <i>umrl je</i> ; ekspr. premoženje je šlo po gobe <i>je propadlo</i> ; ekspr. govori, ko da se je norih gob najedel <i>zelo zmedeno, neumno</i>
njíva	● vznes. božja njiva <i>pokopališče</i> ; ekspr. to ni zraslo na njegovi njivi <i>tega ni sam dognal; to ni njegov domislek</i>
ôreh	● smejal se je, kot bi orehe stresal <i>glasno, hrupno</i> ; nar. laški orehi <i>boljši, debelejši</i> ; ekspr. piškavega oreha ne dam za njegov izpit <i>prepričan sem, da ga ne bo naredil</i> ; ekspr. to ni vredno piškavega oreha <i>zelo malo, nič</i> ; ekspr. to besedilo bo za prevajalca <i>trd oreh je težko prevedljivo</i>
pêcelj	● ekspr. imeti oči na pecljih <i>zelo radovedno gledati</i>
plevéł	● knjiž. ločiti zrno od plevela <i>ločiti, vzeti dobro iz slabega</i>
pólje	● publ. asociacijsko polje možganske skorje <i>asociacijski center, središče</i> ; pesn. bojno polje <i>bojišče</i> ; publ. on potrebuje široko polje za razmah svojih sposobnosti <i>velike možnosti</i> ; star. pasti na polju slave <i>na bojišču</i> ; bibl. živeti kot lilija na polju <i>brez skrbi za hrano, obleko</i>
pôper	● ekspr. (jaz) ti bom dal popra <i>nabil te bom; napravil ti bom kaj neprijetnega</i> ; suh je kot poper <i>nima denarja</i>
pšeníca	● bibl. ločiti ljuljko od pšenice <i>ločiti, odstraniti slabo iz dobrega</i> ; ekspr. trgovcem gre letos pšenica v klasje <i>pri trgovanju imajo veliko uspeha</i> ; to je bilo takrat, ko je bil še bob v klasju in pšenica v stročju v pravljicah <i>nikoli</i>
répa	● nar. laška repa <i>krmna rastlina z užitnimi, krompirju podobnimi gomolji; topinambur</i>
séme	● bibl. seme je padlo na rodovitna tla <i>nauk, nasvet je imel zaželen uspeh</i> ; ekspr. snega je komaj za seme <i>zelo malo</i> ; ekspr. nekaj tega mora ostati za seme <i>se naj ne uniči, odpravi</i> ; ekspr. s svojim početjem je zasejal seme razdora <i>povzročil razdor</i>
sláma	● iron. ta ima pa slamo v glavi <i>nič ne ve, ne zna</i> ; ekspr. mlatiti, otepati prazno slamo <i>vsebinsko prazno govoriti</i> ; ekspr. v tem govorjenju je malo zrnja, pa mnogo slame <i>nepomembnega, nespametnega</i>
soláta	● solata gre v cvet <i>poganja steblo s cveti</i> ; ekspr. pospravi z mize to solato <i>neurejene, razmetane liste, knjige</i>
tesáti	● ekspr. časopis je kar sam tesal <i>pisal, oblikoval</i>
tráva	● ekspr. še preden je trava prerasla njegov grob, so ga pozabili <i>kmalu po njegovi smrti</i> ; ekspr. naj raste trava ali ne, ko nas ne bo <i>vseeno nam je, kako bo po naši smrti</i> ; evfem. ne bo več dolgo trave tlačil <i>ne bo več dolgo živel</i> ; žarg. kaditi, uživati travo <i>hašiš</i> ; ekspr. videti travo rasti in slišati planke žvižgati <i>videti in slišati stvari, ki jih v resnici ni</i> ; ekspr. neumen, da sliši travo rasti <i>zelo</i> ; poljud. marijina trava <i>trava z dolgopecljati in od strani sploščenimi klaski, strok. migalica</i> ; z morskno travo polnjene žimnice <i>s posušenimi listi, stebli morskih trav</i> ; plastična trava <i>travi podobna plastična snov za blazine, pakiranje</i> ; nar. severovzhodno trava krompirja <i>cima</i>
tífta	● nar. med grmovjem raste tudi trta <i>dobrovita</i> ; ekspr. vse to je iz trte izvito <i>izmišljeno, neresnično, neutemeljeno</i>
véja	● ekspr. žagajo si vejo, na kateri sedijo <i>ogrožajo si (družbeni) položaj, materialno osnovo</i> ; knjiž. točiti pod vejo <i>začasno točiti, prodajati domače vino</i> ; ekspr. biti mrtva veja <i>nedejaven, neuspešen član kake skupnosti</i> ; ekspr. priti na zeleno vejo <i>gmotno si opomoči</i> ; pesn. človek je kot kaplja na veji <i>njegova usoda je negotova; je nepomemben, neznat</i>
vít	● viseči vrtovi nekdam <i>terasasti vrtovi v kraljevem gradu v Babilonu</i>
zélje	● šalj. hoditi komu v zelje <i>dvoriti njegovi ženi ali dekletu; vtikati se v zadeve, kjer ima</i>

SSKJ	FRAZEOLOŠKO GNEZDO IZ SSKJ
	<i>že on svoje načrte, namene; nar. presno zelje redkejša jed iz zelja in krompirja</i>
žagati	● žagati komu stolček <i>ogrožati komu službeni položaj</i> ; nar. žagati vodo črpali s premikanjem ročaja črpalke; pog. take žaga, da se valjamo od smeha <i>pripoveduje take šale</i> ; ekspr. žagajo si vejo, na kateri sedijo <i>ogrožajo si (družbeni) položaj, materialno osnovo</i> ; ob sobotah ne žagamo <i>ne opravljamo žagarske dejavnosti, žagarskih storitev</i>

2.4.4 VPRAŠALNICA ZA ŽIVALI (Iza)

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. kravji samec?	bík bíka m 1. <i>odrasel samec goveda</i>	bik	bik	 124
Ksi. majhna živalca, ki grize in hitro skače?	bólha -e stil. -é ž <i>majhen zajedavec z daljšimi zadnjimi nogami</i>	bóuha	bóuha	 125
Ksi. živalca, ki objeda korenine zelenjave?	brámor -ja m 1. <i>škodljiva žuželka z močno razvitima sprednjima nogama, ki živi v zemlji</i>	urévar	brámor	 126
brinovka	brínovka in brínjevka -e ž 1. <i>severnoevropska ptica pevka s temno rjavimi krili in hrbtom</i>	brínouka	brínouka	 127
Ksi. štoklji podobna močvirska ptica?	čáplja -e ž <i>štoklji podobna močvirska ptica</i>	čápla	čápla	 128
Ksi. žival, ki nabira med?	čebéla -e ž <i>žuželka, ki daje med in vosek</i>	čebéla, bečéla	čebéla	 129

¹²⁴ http://planet-zabave.net/barvanke/barvanke/zivali_na_farmi/bik.gif.

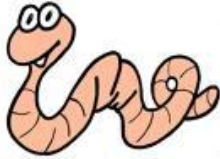

¹²⁵ <http://www.dpmz-trbovlje-drustvo.si/images/bolha.gif>.

¹²⁶ http://www.svarog.si/biologija/econtent/images/48/7903/zuzelke_ravnokrilci_bramor_7903.jpg.

¹²⁷ http://www.studiofaca.com/forum/uploads/BCB_brinovka.JPG.

¹²⁸ http://www.studiofaca.com/sl/forum/uploads/4Z7_%C4%8Daplja.jpg.

¹²⁹ http://www.matjaz.org/foto/cebela_1235861379.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. stavba s panji?	čebelnják -a m <i>stavba za čebelne panje</i>	bečëunek	čebelnják	 130
čmrlj	čmrlj -a m <i>čebeli podobna žuželka z debelim, kosmatim telesom</i>	šmíəu	šumèu	 131
Ksi. kokoš s čopom na glavi?	čópka in čôpka -e ž 2. <i>čopasta kokoš: grahasta čopka</i>	čópka	čópasta kúra	
čreda krav	čréda -e ž 1. <i>večja skupina živali iste vrste</i>	čréda	čréda	 132
črv	črv -a m 1. <i>drobna žival mehkega, podolgovatega telesa, navadno škodljiva</i>	čəru	čəru	 133
Ksi. črna ptica z rdečo liso na glavi in pod repom?	dětel -tla m <i>črna ptica z rdečo liso na glavi in pod repom</i>	dětel	dětel	 134
Ksi. črvu podobna členasta žival, ki živi v zemlji in ob dežju prileze na dan?	dežėvnik -a m 1. <i>črvu podobna členasta žival, ki živi v zemlji in ob dežju prileze na dan</i>	čəru	čəru	 135

¹³⁰ <http://www.cebelaarstvo-mlakar.si/images/cebelnjak.jpg>.

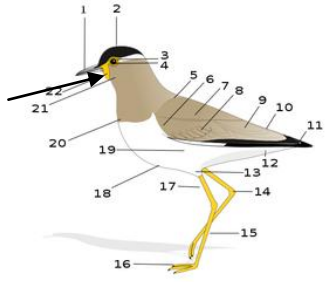

¹³¹ <http://idego.tuditi.delo.si/files/2007/05/kopija-od-cmrlj-3.jpg>.

¹³² <http://t2.gstatic.com/images?q=tbn:Bn3GtQyK0jcfM:http://hribi.net/Pot/p9100465mediumvs5.jpg>.

¹³³ 24ur.com/.../conficker-vendarle-aktiviran.html.

¹³⁴ http://t1.gstatic.com/images?q=tbn:ZFTtLCItIPuKrM:http://www.svetlobne-iluzije.si/wp-content/detelj_blog_505.jpg.

¹³⁵ http://diskus.slohost.net/hrana/5/slike/de%20C5%BEevnik740_.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. žival, ki žre jajca in smrdi?	dihúr -ja m <i>roparska žival z žlezami smradnicami ob zadnjici</i>	dihúr	dihúr	 136
dlaka	dláka -e ž <i>nitast izrastek na koži sesalcev</i>	dwáka	dláka	 137
fazan	fazán -a m <i>velika ptica s pisanim perjem in dolgim repom</i>	fazán	fazán	 138
konjsko blato	figa -e ž 3. nav. mn. <i>okrogel iztrebek, zlasti konjski: pobirati fige po cesti</i>	kójnske fige	kójnske fige	 139
Kako rečete gamsu?	gáms zelo hitra gorska žival z na koncu kavljasto ukrivljenimi rogov	gáms	gáms	 140
Ksi. kurja golša?	gólša -e ž 2. <i>razširjeni del požiralnika pri pticah in nekaterih žuželkah: nojeva golša; kokoši z velikimi golšami</i>	góuša	góuša	 141
Ksr. za mačko/psa, kadar se goní?	goníti se 1. <i>kazati nagnjenje za parjenje: krava, svinja se</i>	máčke se gónijo	máčke se gónijo	 142

¹³⁶ http://img.siol.net/09/304/633926234173136233_dihur.jpg.

¹³⁷ http://t3.gstatic.com/images?q=tbn:WzH7aT3dBTeZsM:http://www.bf.uni-lj.si/fileadmin/groups/2726/krasevci_dlaka1.jpg.

¹³⁸ http://t1.gstatic.com/images?q=tbn:_M0d37Wgw3yWzM:http://www.kpss.si/image/185.jpg.

¹³⁹ http://t2.gstatic.com/images?q=tbn:e7TKbGqh20kBMM:http://upload.wikimedia.org/wikipedia/sl/7/74/Konjska_figa.jpg.

¹⁴⁰ http://digiskopija.si/albums/wpw-20080726/srednja_Gams_chamois_10.jpg.

¹⁴¹ <http://t3.gstatic.com/images?q=tbn:vX1vad50JLmp0M:http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/1d/Birdmorphology.svg/250px-Birdmorphology.svg.png>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
	goni			
Ksi. večja bela žival, ki daje mehko perje?	gós -í ž 1. <i>velika domača ali divja ptica s ploščatim kljunom in dolgim vratom</i>	gòs	gòs	 143
Ksi. kravje meso?	govédina -e ž 1. <i>goveje meso</i>	gòvensko mèsò	mèso	 144
govedo	govédo -a s 1. <i>večja domača žival z rogovi, ki se goji zlasti zaradi mesa in mleka</i>	gòvet	govédo	 145
Ksi. poslopje za živino?	hlév -a m <i>stavba, prostor za bivanje domačih živali, zlasti večjih</i>	štáwa	štála	 146
Ksi. krompirjev škodljivec?	hróšč hróšča m 1. <i>žuželka s trdimi sprednjimi krili in grizalom</i> ♦ zool. koloradski hrošč z rumenimi in črnimi progami na sprednjih krilih, katerega ličinke uničujejo krompirjevo listje, <i>Leptinotarsa decemlineata</i>	hróšč	kolorátski hróšč	 147

¹⁴² http://2.bp.blogspot.com/_S1JEIU9Q5f8/Sjda0lhaAoI/AAAAAAAAAD0/ycI7k2pTHi8/s200/282_je-cas-parjenja_big.jpg.

¹⁴³ http://img.rtvsllo.si/upload/goska_show.jpg.

¹⁴⁴ <http://t0.gstatic.com/images?q=tbn:Kn6kMdRe12yMfM:http://www.srbijanet.rs/images/stories/zdravlje/slike1/slike/govedina.jpg>.

¹⁴⁵ <http://wellgene.govedo.si/datoteke/Image/wellgene/srednje/Govedo%20RJ%20CB%20na%20pasi%20JozeV%20WL.JPG>.

¹⁴⁶ <http://bucka.info/geografija/hlev.JPG>.

¹⁴⁷ <http://junior.si/images/uploads/eksperimentalnica/hrosc.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. večje število ptic skupaj?	játa -e ž 2. vsa perutnina, ki se goji skupaj	číou šòp tíc	játa	 148
jazbec	jázbek -a m 1. čokata žival z dolgim ozkim gobcem, sive barve	jázbek	jázbek	 149
Ksi. žival, ki ima polno bodic?	jéž -a m 1. majhna gozdna žival s kratkimi nogami in z bodicami po zgornjem delu telesa	jíøš	jíøš	 150
Ksi. žival, ki se plazi in zvija po tleh?	káča -e ž 1. brezno plazilec z dolgim, valjastim telesom	káča	káča	 151
Ksi. metulj, ki leta ob vodi?	káčji -a -e prid. 2. v zvezi kačji pastir pastir velika žuželka z dvema paroma dolgih ozkih kril in vitkim členastim zadkom	káčji pastír	káčji pastír	 152
Ksi. velika ptica ujeda, ki se hrani zlasti z mišmi?	kánja -e ž velika ptica ujeda, ki se hrani zlasti z mišmi	kánja, áboh	kánja	 153
Ksi. žuželka zelene barve z zelo dolgima zadnjima nogama?	kobílica -e ž 1. žuželka zelene barve z zelo dolgima zadnjima nogama	strníšni kòjn	kobílica	 154

¹⁴⁸ <http://t3.gstatic.com/images?q=tbn:ERP3UIUYuUpjEM:http://i302.photobucket.com/albums/nn119/ban1960/jato-ptica.jpg>.

¹⁴⁹ http://t1.gstatic.com/images?q=tbn:_FFlnx8WM160hM:http://www.ajo.si/galleries/jazbec_20090524/jazbec.jpg.

¹⁵⁰ http://www.studiofaca.com/forum/uploads/Z1Z_je%C5%BE2.jpg.

¹⁵¹ <http://t2.gstatic.com/images?q=tbn:44bymh7jT1NBrM:http://shrani.si/f/T/NL/4RWEtVld/gad.jpg>.

¹⁵² http://www.koroska.net/galerija/data/media/7/Kacji_pastir.jpg.

¹⁵³ http://www.ajo.si/bestof/jpeg/20080928_DSC_5233_kanja.jpg.

¹⁵⁴ <http://www.gimnazija-koper.si/~2c0708/Zuzelke/SLIKE/kobilica.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. velika domača ptica s kratkim vratom in močnim telesom?	kokoš -i ž <i>velika domača ptica s kratkim vratom in močnim telesom</i>	kúra	kúra	 155
Ksi. domača delovna žival, s katero so včasih vozili in orali?	kònj kònja m, mest. ed. kònju in kónju, rod. mn. kónj tudi kònjev, mest. mn. kònjih tudi kónjih 1. <i>domača žival, ki se goji zlasti zaradi vprege in ježe</i>	kòjn	kòjn	 156
Ksi. večja ptica pevka črne barve z rumeno liso okrog oči?	kós ² -a m <i>večja ptica pevka črne barve z rumeno liso okrog oči</i>	kós	kós	 157
samica kosa	kósovka -e ž ekspr. <i>samica kosa</i>	kós	kósouka	 158
Ksi. ovci podobna majhna žival, ki daje precej mleka?	kôza -e stil. -é ž 1. <i>manjša domača žival s srpastimi rogovi, ki se goji zlasti zaradi mleka</i>	kóza	kóza	 159
kraljiček	kraljiček -čka m <i>najmanjša ptica pevka z rdečo ali rumeno liso na temenu</i>	kralíček	kralíček	 160

¹⁵⁵ <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1d/Kura.JPG>.

¹⁵⁶ http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dd/Konj_Prose%C4%8Dka_vasx.jpg.

¹⁵⁷ <http://t3.gstatic.com/images?q=tbn:kFJz5ukDVBnfpM:http://www.botanic.hr/cise/slike/kopno/kos.jpg>.

¹⁵⁸ http://1.bp.blogspot.com/_VJv8RK1INWU/Sq17yTwkpOI/AAAAAAAAAVE/ROsnL6EmZCg/s400/TOTI+Kosovka+s+kosilom.jpg.

¹⁵⁹ http://oreh.pef.uni-lj.si/~markor/Iz_zapisnikov/koza.jpg.

¹⁶⁰ http://t1.gstatic.com/images?q=tbn:rasBFitDabPvTM:http://www.studiofaca.com/forum/uploads/vrbji_kova%C3%84%C5%A4ek%2B.JPG.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. domača žival, ki daje mleko?	kráva -e ž 1. <i>odrasla samica goveda</i>	kráva	kráva	 161
Ksi. hrošček, ki se poleti zvečer sveti?	kresnica -e ž 1. <i>majhna žuželka s svetilnim organom na spodnji strani zadka</i>	kresnica	kresnica	
Ksi. živinska krma, zmes na kratko zrezane slame ali sena in trave, lahko pa tudi pese ali še česa?	křma ¹ -e ž <i>hrana, navadno rastlinska, za živali</i>	fúøtø	fúøtø	 162
Kaj se reče, da se dela, če se gre dat klajo (živinsko krmo)?	křmiti ¹ -im nedov., tudi krmíte; tudi krmíla 1. <i>dajati živali krmo</i>	fúøtrat	fúøtrat	 163
Ksi. črna živalca, ki rije pod zemljo?	křt -a m <i>manjši sesalec s črnim kožuhom in lopatasto razširjenima sprednjima nogama, ki živi pod zemljo</i>	kórt	kórt	 164
Ksi. podlasici podobna večja žival?	kúna ¹ -e ž <i>roparska žival vitkega telesa in kratkih nog</i>	kúna	kúna	 165

¹⁶¹ <http://www.agropress.org.rs/files/krava2.jpg>.¹⁶² http://www2.arnes.si/~surtvidr/images/drobnica_zima02.JPG.¹⁶³ http://s3.mojalbum.com/tf-ekskurzija-slovenija-jesen-2008_2331123_14136845_14137558.jpg.¹⁶⁴ http://www.rtvsllo.si/_up/photos/2009/07/16/u63496-99872_krt_show.jpg.¹⁶⁵ http://www.ajo.si/blog/wp-content/uploads/2009/06/20090617_kuna.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. kokošje meso?	kúretina in kuretína -e ž 1. <i>kokošje meso</i>	kúrje mæso	mæso od kúre	 166
Kaj dela ptič v zraku?	létati -am nedov., tudi letájte; tudi letála 1. <i>premikati se (sem in tja ali večkrat) po zraku z letalnimi organi, zlasti s perutmi, krili: čebele letajo iz panja; metulj leta od cveta do cveta; mušice letajo nad vodo; lastovke danes visoko letajo</i>	habá	líøta	 167
Ksi. žival, ki krade kokoši?	lisíca -e ž 1. <i>psu podobna zver rdečkasto rjave barve s košatim repom lisičja samica</i>	lisíca	lisíca	 168
Ksi. kravja in ovčja maščoba?	lój -a tudi -á m, mest. ed. tudi lôju 1. <i>maščobno tkivo pri govedu, ovcah, kozah</i>	(kráuji, óučji) vój/lój	lój, mást	
Ksi. domača žival, ki lovi miši?	máčka -e ž 1. <i>domača žival, ki lovi miši</i> máček ¹ -čka m 1. <i>mačji samec</i>	máčka, máček	máčka	 169
Ksi. topljena	mást -í ž 1.	špéh,	mást	

¹⁶⁶ http://www.gorenje.si/support/imagelib/auto/w23-hasp/support/advices/cooking/baked_chicken.jpg.¹⁶⁷ http://images-srv.leonardo.it/progettiweb/trg-cuda/blog/ljubav_ptice_685.jpg.¹⁶⁸ http://www.e-sticna.si/web_images/lisica1.jpg.¹⁶⁹ <http://www.manx--cats.com/images/gauchocrop.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
svinjska maščoba?	<i>trdna, mazava, v vodi netopna organska snov, pridobljena iz maščobnega tkiva; aka snov, pridobljena iz svinjskega maščobnega tkiva</i>	svínski žmáuc al pa svínska mást		
Ksi. zver z gostim kožuhom in močnimi kratkimi nogami?	médved -éda m 1. zver z gostim kožuhom in močnimi kratkimi nogami	médvet	médvet	 170
Ksi. žival, ki jo lovi mačka?	miš miši ž majhen, škodljiv glodavec z dolgim, golim repom, ki se hrani z živili, poljskimi pridelki	miš	miš	 171
Ksi. črnorumena žival, ki leze po dežju?	močerád -áda m žival s podolgovatom, valjastim trupom, dolgim repom in žametno črne barve z rumenimi lisami	močerát, štérøn	močerádnik, močerát	 172
Ksi. droben metulj, katerega ličinka uničuje tekstilno blago, žito?	mòlj mólja m droben metulj, katerega ličinka uničuje tekstilno blago, žito	mòl	mòl	 173
Ksi. drobna žuželka, ki živi v velikih skupinah?	mrávlja -e ž 1. drobna žuželka, ki živi v velikih skupinah	mráula	mráula	 174

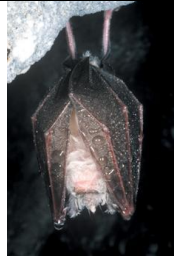

¹⁷⁰ http://i.pravda.sk/06/101/skcl/P231623d8_medved1.jpg.

¹⁷¹ http://t2.gstatic.com/images?q=tbn:ilBSVh_dxbsDYM:http://navmagazine.files.wordpress.com/2007/06/mouse.jpg.

¹⁷² <http://www.sentvid.org/uploads/images/mocerad.JPG>.

¹⁷³ http://www.leks.si/f/pics/Hisni_molj/0236TineolabisselliellaBS_b.jpg.

¹⁷⁴ http://www.astrokaktus.com/DigitalPhotography/obdelava/Popravki/rezanje_mravlja_crna_06_rez.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Kako rečete bivališču mravelj?	mravljišče -a s 1. bivališče <i>mravelj,</i> <i>navadno v obliki kupa</i>	mrauliše	mrauliše	 175
Ksi. žuželka s kratkimi nogami, tipalkami in kožnimi krili?	múha -e ž 1. <i>žuželka s</i> <i>kratkimi nogami,</i> <i>tipalkami in</i> <i>kožnatimi krili</i>	múha	múha	 176
Ksi. vrsta majhne muhe?	mušica -e ž 1. <i>majhni muhi</i> <i>podobna žuželka</i>	mušica	mušica	 177
Ksi. mušji drek?	múšjak tudi múšjek -a m <i>mušji iztrebek</i>	múšnek, múšjek	múšjek	
Kaj dela kokoš, da dobimo jajce?	něsti nēsem nedov., tudi nesó; nésel nēsla 9. pri perutnini <i>izločati</i> <i>jajca</i> : jarčke so začele nesti / nesti debela jajca	nése	znése	 178
netopir	netopír -ja m <i>miši podoben</i> <i>sesalec, ki je</i> <i>sposoben letati</i>	somərčnik	somərčnik	 179
Kaj se reče, da delajo, ko s pomočjo vroče vode in kolofonije odstranjujejo	odírati -am nedov. 1. <i>odstranjevati</i> <i>kožo z živali,</i> <i>navadno z</i> <i>ostrim</i>	árajó, áрати	áranje	 180

¹⁷⁵ <http://www.gimnazija-koper.si/~2c0708/Zuzelke/SLIKE/mravljisce.gif>.

¹⁷⁶ <http://freeweb.siol.net/kvovgros/muha.jpg>.

¹⁷⁷ <http://www.grafickikolektiv.org/html/img/majska/Velizar-Krstic-MUSICA-NA-ZI.jpg>.

¹⁷⁸ <http://sl.netlogstatic.com/p/oo/009/719/9719293.jpg>.

¹⁷⁹ <http://www2.arnes.si/~acimpr/MME/photofilter/3/netopir.jpg>.

¹⁸⁰ http://dne.ena.com/upload/odiranje_0212.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
ščetine npr. s prašičje glave?	<i>predmetom</i>			
Ksi. velika ptica ujeta z ukrivljenim kljunom in dolgim repom?	ôrel ôrla m 1. <i>velika ptica ujeta z ukrivljenim kljunom in dolgim repom</i>	órou	órou	 181
Ksi. majhna rumenkasta živalca, ki piči?	ôsa -e stil. -é ž <i>čebeli podobna žuželka s tankim rumenkastim telesom</i>	ósa	ósa	 182
Ksi. konju podobna majhna siva žival?	ôsel ôsla m 1. <i>domača žival z dolgimi uhlji, ki se goji zlasti zaradi prenašanja tovorov in ježe</i>	ósou	ósou, múla	 183
Ksi. žival, ki daje volno?	ôvca -e stil. -é ž, rod. mn. ôvc in ovác 1. <i>manjša domača žival, ki se goji zlasti zaradi volne</i>	óuca	óuca	 184
Kako rečete ovčjemu samcu?	ôven ôvna m 1. <i>ovčji samec</i>	bíder	bíder	 185
Kaj je tisto, kar naprede pajek?	pajčevína in pájčevína -e ž 1. <i>nit, skupek na določen način razporejenih niti, ki jih dela</i>	pájččna	pajčevína	 186

¹⁸¹ http://www2.arnes.si/~krcsod2s/planinski_orel.jpg.

¹⁸² <http://www.medri.hr/~dwoflf/tox/osa.jpg>.

¹⁸³ http://pictures.travel-photo.org/alba/cyprus/aya_napa/normal/P9050037%20-%20Aya%20Napa%20-%20Osel.JPG.

¹⁸⁴ http://www.destinacije.com/Slike/Irska/FloraiFauna/Ovca-Tipicni_Irski_Simbol.JPG.

¹⁸⁵ http://digiskopija.si/albums/userpics/10001/srednja_koza_goat_02.jpg.

¹⁸⁶ http://zanimiv.net/blog/gumpi/files/2008/12/676_10_11_08_2_50_47.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
	<i>pajek</i>			
pajek	pájek -jka m 1. <i>žival s štirimi pari dolgih, tankih nog in bradavicami, ki izločajo lepljivo snov za pajčevino</i>	pájenk	pájek	 187
pastirica	pastiríca -e ž 2. nav. mn., zool. <i>živo pisane ptice pevke z dolgim pozibavajočim se repom, ki živijo navadno ob vodi, Motacillidae</i>	pastiríčka	pastiríca	 188
Ksi. žival, ki varuje hišo?	pès psà m 1. <i>domača žival za čuvanje doma, za lov</i>	pès	pès	 189
Kako rečete kokošnjemu samcu?	petêlin -ína m 1. <i>kokošji samec</i>	petêlín, pêtêl	petelín	 190
Ksi. majhen petelin?	petelínček -čka m 1. nav. ekspr. <i>manjšalnica od petelin</i>	petelínček, cvérgel	cvérgel	 191
Kako rečete kokošnjim mladičem?	piščánc -nca m <i>kokošji mladič</i>	píši	píši	 192

¹⁸⁷ http://oreh.pef.uni-lj.si/~markor/divje_babe/pajek9.jpg.

¹⁸⁸ <http://www.kpss.si/image/217.jpg>.

¹⁸⁹ <http://uciteljska.net/kvizi/HotPot/Razumem/pes-4.jpg>.

¹⁹⁰ <http://www.e-um.si/lessons/1034/petelinThumbnail.png>.

¹⁹¹ http://www.mavrica.net/uploaded/thumb_petelincek-kikirincek-in-roza-tulipan_12382717430.gif.

¹⁹² <http://static.mojvideo.com/foto/piscanek/8343/3811/97732.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. miši podobna večja žival?	podgána -e ž 1. <i>večji, škodljiv glodavec z zelo dolgim repom</i>	podgána	podgána	 193
podlasica	podlásica -e ž 1. <i>majhna roparska žival vitkega telesa z rdečkasto rjavo, po trebuhu belkasto dlako</i>	podlasica	podlasica	 194
Ksi. majhna gozdna živalca, ki se hrani podobno kot veverica, njene kožuščke pa uporabljajo za kape?	pólh -a m <i>gozdni glodavec s sivim, po trebuhu belim kožuhom in košatim repom</i>	póuh	póuh	 195
polž	pólž -a m 1. <i>žival z mehkim telesom, s tipalnicami na glavi, navadno s hišico</i>	póuš	póuš	 196
Ksi. žival, ki daje mast?	prášič -íča m 1. <i>domača žival, ki se goji zlasti zaradi mesa in slanine</i>	préšič, svíja	prášič, svíja	 197
raca	ráca -e ž 1. <i>srednje velika domača ali divja ptica s ploščatim kljunom in krajšim vratom</i>	ráca	ráca	 198
Kako se oglašá žaba?	regljáti -ám nedov. 1. <i>oglašati se z</i>	regláje, kwákat	regláje	

¹⁹³ <http://www.dapper.com.au/nougateat2.jpg>.

¹⁹⁴ http://www.gnezdilnice.si/upload/pageFiles/Image/Plenilci_gnezdilnic/Velika_podlasica_JK_Lindsey.jpg.

¹⁹⁵ http://www.gnezdilnice.si/upload/pageFiles/Image/Ostali%20gnezdilci_mali_sesalci/Polh_MVranic.jpg.

¹⁹⁶ <http://anzecokl.files.wordpress.com/2009/04/veliki-vinogradnjak-2.jpg>.

¹⁹⁷ http://www.delo.si/assets/media/picture/iman/2004_11/sz5_prasici.jpg.

¹⁹⁸ <http://www.simonpavlic.com/images/foto/raca.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
	<i>glasom rega 2. povzročati enakomerno se ponavljajoče rezke glasove</i>			
Ksi. žival s škrkami, ki plava v vodi?	ríba -e ž 1. <i>vodna žival, ki diha s škrkami in se premika s plavutmi</i>	ríba	ríba	 199
Kaj je tisto, kar ima polž na glavi?	róg -a 1. <i>roževinast ali koščen izrastek na glavi nekaterih živali; ta izrastek ali temu podobna priprava kot posoda</i>	póuževi rógi	rógi	 200
Ksi. vrsta majhne miške?	róvka -e ž miši <i>podoben sesalec z zelo ostrimi zobmi</i>	špícmául, míška	róuka	 201
divji petelin	rúševac -vca m <i>večja gorska ptica temne barve z zakrivljenimi bleščočimi se peresi v repu</i>	dívji petelin	rúševac	 202
Ksi. manjša ptica pevka s črno glavo in rumenim ali umazano belim trebuhom?	siníca -e ž <i>manjša ptica pevka s črno glavo in rumenim ali umazano belim trebuhom</i>	siníca	siníca	 203

¹⁹⁹ <http://www.rd-mura-paloma.si/ribel/Riba26.jpg>.²⁰⁰ [http://www.helixbrigada.si/data/slike/velike/helix_farm15092007-\(59\).gif](http://www.helixbrigada.si/data/slike/velike/helix_farm15092007-(59).gif).²⁰¹ <http://img84.imageshack.us/img84/9927/rovka1xc4.jpg>.²⁰² http://digiskopija.si/albums/wpw-20080515/srednja_Rusevec_Black_grouse_05.jpg.²⁰³ <http://www.kpss.si/image/333.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
slavec	slávec -vca m <i>rjavkasta, po trebuhu belkasta ptica pevka z rjavo rdečim repom</i>	sláuček	slávec	 204
Ksi. nestrupena kača, ki ne vidi?	slépec -pca m 2. <i>kači podoben kuščar brez nog in z majhnimi očmi</i>	slépec	slépec	 205
Ksi. plaha gozdna žival na visokih nogah?	srna -e ž hitra gozdna žival, katere samec ima manjše razvejane rogove srnja samica: srna in srnjak	sórna	sórna	 206
Ksi. osi podobna večja živalca?	sršen in sršen in sršen -éna m velika, čebeli podobna žuželka z rjavo rdečimi progami po glavi in oprsju	sóršen	sóršen	 207
Kaj se daje živini na tla?	stélja -e ž 1. kar se uporablja za pripravljanje ležišča domačim živalim	stéla	stéla	
Ksi. mrčes, ki živi po umazanih stanovanjih in smrdi?	stenica -e ž 1. zajedavec na človeku, ki se zadržuje v posteljnini, pohištvu	stenica	stenica	 208
striga	stríga -e ž nav. mn., zool. členonožci, ki imajo na vsakem obročku po en par členastih nog, Chilopoda	štrígla	stríga	 209

²⁰⁴ http://www.studiofaca.com/forum/uploads/mali_slavec.jpg.

²⁰⁵ <http://www.gimvic.org/projekti/timko/2003/2d/strunarji/gea/slepec.jpg>.

²⁰⁶ http://digiskopija.si/albums/wpw-20080422/srednja_Srna_Roe_deer_04.jpg.

²⁰⁷ http://farm4.static.flickr.com/3610/3594460679_6d57766278.jpg.

²⁰⁸ <http://www.gimnazija-koper.si/~2c0708/Zuzelke/SLIKE/stenica.jpg>.

²⁰⁹ <http://www2.arnes.si/~osljbg2s/kd/zivali/navadnastriga.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. mrčes, ki živi po umazanih stanovanjih?	ščúrek -rka m 1. <i>temno rjava žuželka iz družine murnov, ki živi v hišah</i>	gríl	gríl	 210
škorec	škôrec -rca m <i>ptica selivka temne barve s svetlimi pegami in dolgim, ostrim kljunom</i>	škórəc	škórəc	 211
taščica	táščica -e ž <i>majhna ptica pevka z rjavo rdečim oprsjem in čelom</i>	táščica	táščica	 212
Ksi. mladič goveda?	têle -éta s 1. <i>goveji mladič</i>	têle	têle	 213
Ksi. živalca, ki živi v lasih?	úš -í ž 1. <i>majhen zajedavec z zelo sploščenim telesom in brez kril, ki živi na sesalcih in ptičih</i>	vùš	vùš, vòš	 214
Ksi. žival s košatim repom, ki pleza po drevju in je orehe, lešnike, storže?	véverica -e ž <i>gozdni glodavec temno rjave barve s košatim repom, ki živi na drevju</i>	vévərca	vévərca	 215

²¹⁰ <http://www.gea-on.net/slika.asp?ID=439&Tab=3&Fi=1>.

²¹¹ http://photo.vivo.sk/jpeg/2756/82567/_n/4d9461/Skorec-leskly.

²¹² http://www.nationalgeographic.si/pic/ngm/2008/foto_natecaj/NARAVA/Ziga_Camernik_Tascica.jpg.

²¹³ <http://www.brezina.cz/galerie/gal6/images/Krava-a-tele.jpg>.

²¹⁴ <http://www.zzv-ce.si/uploads/2008/slike/usi.png>.

²¹⁵ <http://www.slo-foto.net/slike/clanki/Digiskopija/veverica.jpg>.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. skopljen samec goveda, ki se goji zlasti zaradi vprege in mesa?	vòl vòla 1. <i>skopljen samec goveda, ki se goji zlasti zaradi vprege in mesa</i>	vòu	vòu	 216
Ksi. divja krvoločna žival, podobna psu?	vólk -a m, mn. volkóvi, im. mn. stil. volcǰé 1. <i>psu podobna zver z rumenkasto ali rjavkasto sivim kožuhom</i>	vóuk	vóuk	 217
Ksi. mladič volka?	vólkec -kca m <i>manjšalnica od volk: mlad, sestradan volkec</i>	vóukec	vóukec	
Ksi. samica volka?	volkúlja -e ž <i>samica volka</i>	bájpka	voukúlja	 218
Ksi. velika miš, ki objeda korenine drevja?	volúhar -ja m 1. <i>škodljiv, podgani podoben glodavec z okroglo glavo in krajšim, kosmatim repom</i>	volúhar	volúhar	 219
vrabec	vrábec -bca m 1. <i>manjša ptica s sivim in rjavim hrptom in umazano belim trebuhom, živeča v bližini človekovih bivališč ali na poljih</i>	wrábec	wrábec	 220
Ksi. majhen zajec?	zájček <i>manjšalnica od zajec</i>	zájček	zájec	 221

²¹⁶ <http://www2.arnes.si/~lkkpcj1/vol2.JPG>.

²¹⁷ <http://www.oskar-dolenc.com/wp-content/uploads/2008/07/volk.jpg>.

²¹⁸ <http://leonsaksida.startlogic.com/images/irfan/volkulja.jpg>.

²¹⁹ http://www.os-volicina.si/ip/rom_sesalci_ribe_jzorko_ebruncic/slike/veliki_voluhar.jpg.

²²⁰ http://www.jynx-t.net/ptaci/Data/Images/Vrabec-polni_1_s.jpg.

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI		RISBA, SLIKA
		BRDINJE	PODKRAJ	
Ksi. zajčku podobna domača žival?	zájec -jca m 1. <i>glodavec z velikimi uhlji in dolgimi zadnjimi nogami; glodavec s krajšimi zadnjimi nogami, zlasti udomačen</i>	zájæc	zájæc	 222
Ksi. zajčja samica?	zájklja -e ž <i>zajčja samica</i>	bájпка	bájпка	 223
Ksi. žival z dolgimi zadnjimi nogami, ki živi v mlaki?	žába -e ž 1. <i>manjša dvoživka s široko glavo, širokim trupom in daljšimi zadnjimi okončinami</i>	žába	žába	 224
Ksi. žival, ki ima zelo trdo skorjo?	želva -e ž 1. <i>plazilec s hrbtnim in trebušnim oklepom</i>	želva	želva	 225
Ksi. kobilji mladič?	žrebè -éta s <i>kobilji mladič</i>	žrébe	žrébe	 226
Ksi. odrasel samec konja?	žrébec -bca m 1. <i>odrasel samec konja</i>	celák	–	 227

221 http://male-zivali.primej.com/t3/uploads/pics/zajec_ozganec_crni.jpg.222 http://www.os-volicina.si/ip/rom_sesalci_ribe_jzorko_ebruncic/slike/poljski_zajec.jpg.223 <http://img95.imageshack.us/img95/6248/zajc6kb.jpg>.224 <http://vedez.dzs.si/dslike/1071/zelena%20%C5%BEaba%20250.bmp>.225 <http://www.marsnjak.com/sergej/turtle/lowres/1.jpg>.226 http://beta.finance-on.net/pics/cache_23/23_konj1.1183472548.JPG.227 <http://www.kk-strmol.com/photos/12087813562.jpg>.

2.4.4.1 FRAZEMI, VEZANI NA VPRAŠALNICO ZA ŽIVALI

SSKJ	FRAZEOLOŠKO GNEZDO IZ SSKJ
bik	● pog. kamor je šel bik, naj gre še štrik <i>če sem izgubil, zapravlil veliko, lahko še to malenkost</i> ; zgrabiti bika za roge <i>odločno se lotiti težkega, zahtevnega dela</i> ; ekspr. ne bodi se z bikom! <i>ne nasprotuj človeku, ki ima večjo veljavo, moč kot ti; ne prepiraj se s trmastim človekom</i> ; rojen je v znamenju bika v času od 21. aprila do 21. maja
črv	● nizko že dolgo ga jedo črvi <i>je mrtev</i> ; godi se mu kot črvu v loju <i>živi v izobilju, udobno</i> ; ta človek je pravi knjižni črv <i>knjižni molj</i>
dlaka	● ekspr. cepiti dlako <i>razčlenjevati problem do nepomembnih malenkosti</i> ; ekspr. iskati dlako v jajcu <i>pretiravati v zahtevah po natančnosti</i> ; pog., ekspr. niti za dlako se nisi spremenil <i>prav nič</i> ; pog. vedno mu gredo po dlaki v <i>vsem mu skušajo ustreči, mu ne nasprotujejo</i> ; ekspr. ta nima dlake na jeziku v <i>vsakem položaju si upa odkrito povedati, kar misli, da je prav</i> ; kjer osel leži, dlako pusti <i>nekulturen človek se (rad) podpisuje, kjer ni primerno; nereden človek se spozna po tem, da za seboj pušča nered</i> ; preg. volk dlako menja, a narave nikdar <i>človek ne more zatajiti svojega bistva</i>
goniti se	● ekspr. samo to politiko goni <i>se veliko, preveč ukvarja z njo</i> ; ekspr. še vedno goni svojo, svoje <i>vztraja pri tem, kar je rekel</i> ; ekspr. vsako stvar je gonil do konca <i>ni odnehal, popustil, dokler ni bila urejena, rešena</i> ; ekspr. goniti vodo na svoj mlin <i>govoriti, delati v svojo korist</i>
hlév	● ekspr. njegovo stanovanje je pravi hlev <i>umazano, zanemarjeno</i> ; knjiž., ekspr. Avgijev hlev <i>neurejen, umazan prostor</i> ; pri nas je kot v hlevu <i>neurejeno, umazano</i>
jéž	● redko ostriči si lase na ježa <i>zelo na kratko, tako da stojijo pokonci</i> ; <i>ostriči se na krtačo</i>
káča	● ekspr. gojiti, greti, rediti kačo na prsih, srcu <i>izkazovati dobrote človeku, ki je dobrotniku nehvaležen, sovražen</i> ; ekspr. imeti kačo v žepu <i>biti brez denarja</i> ; star. povest o jari kači in steklem polžu <i>povest, ki je ni</i> ; ima jezik kot kača <i>je zelo odrezav, piker</i> ; ekspr. ta zadeva je kot povest o jari kači <i>že dolgo traja in kaže, da se še dolgo ne bo končala</i> ; preg. kogar je kača pičila, se boji <i>zvite vrvi</i>
káčji	● ekspr. ima kačji jezik <i>je zelo odrezav, piker</i> ; nar. kačji les <i>grm z belimi cveti v socvetju in rdečimi jagodami; brogovita</i> ; pog., šalj. kačja slina <i>žganje</i>
kokóš	● ekspr. hoditi s kokošmi spat <i>zelo zgodaj</i> ; ekspr. po tistem dogodku se je vedel kot mokra kokoš <i>zelo ponižno, boječe</i>
kònj	● ekspr. beseda ni konj <i>reči, prositi, vprašati še ni nič hudega</i> ; podarjenemu konju se ne gleda na zobe <i>pri podarjeni stvari se ne smejo iskati napake</i> ; pog. delati iz muhe konja <i>močno pretiravati</i> ; ekspr. biti na konju <i>uspjeti, doseči cilj</i>
kôza	● ekspr. narediti tako, da bo volk sit in koza <i>cela da bo prav za obe strani</i>
kráva	● nižje pog. temu bi se še krave smejale <i>je zelo neumno, smešno, nemogoče</i> ; ekspr. saj nisva skupaj krav pasla <i>nisva enaka, iste starosti, izobrazbe</i> ; kravo s svedrom dreti <i>lotiti se česa z nepravne strani in z nepravimi pripomočki</i> ; ekspr. če nisi za šolo, pa pojdi krave past <i>loti se drugega, umsko nezahtevnega dela</i> ; ekspr. to se je zgodilo, ko sem še krave pasel <i>ko sem bil še majhen</i> ; ekspr. molzna krava <i>kar se da zelo izkoriščati</i> ; šalj. ponoči je vsaka krava črna v <i>določenih okoliščinah se človek zadovolji tudi z manj kvalitetnim</i> ; pog. krava pri gobcu molze <i>kravo je treba dobro krmiti, da lahko daje veliko mleka; čim več se vloži v kaj, večji je uspeh</i> ; star. vse skupaj je pet krav za en groš <i>neverjetno, nesmiselno</i>
létati	● star. to je bilo takrat, ko sem še bos okoli letal <i>ko sem bil še otrok</i> ; ekspr. ona previsoko leta <i>ima prevelike zahteve; je preveč domišljava</i> ; pog. celo noč sem letal <i>sem moral hoditi na veliko potrebo</i> ; preg. kdor visoko leta, nizko pade <i>kdor ima pretirano dobro mnenje o svoji družbeni pomembnosti in pretirane zahteve po družabnem uspehu, ugledu, doživi pogosto neuspeh</i>

SSKJ	FRAZEOLOŠKO GNEZDO IZ SSKJ
lisica	● ekspr. kraj, kjer ti lisica lahko noč vošči <i>samoten, odmaknjen kraj, zlasti blizu gozda</i>
lój	● redko vse je šlo, potekalo kakor po loju <i>kakor po maslu</i> ; godi se mu kot črvu v loju <i>živi v izobilju, udobno</i>
máčka	● ekspr. (črna) mačka mi je prekrižala pot <i>po ljudskem verovanju danes bom imel nesrečo; danes bom doživel kaj slabega</i> ; hodi kakor mačka okrog vrele kaše <i>ne upa se lotiti jedra problema</i> ; tadva sta si, se gledata kakor pes in mačka <i>sovražita se</i> ; tako je bil pijan, da je mački botra rekel <i>da se ni zavedal, kaj dela</i> ; ekspr. če mački na rep stopiš, zacvili <i>človek se oglasi, razburi, če kdo prizadene njegove koristi, interese</i> ; preg. kar mačka rodi, miši lovi <i>otroci so navadno taki kakor starši</i> ; preg. kadar mačke ni doma, miši plešejo <i>kadar je kaka skupnost brez nadzorstva, njena disciplina popusti</i>
máček ¹	● ekspr. tudi jaz imam takega mačka, je rekel <i>revolver</i> ; ekspr. kupiti mačka v žaklju <i>kupiti kaj, ne da bi stvar prej poznal, videl</i> ; pog., ekspr. tristo mačkov, tako ne bomo prišli nikamor <i>izraža podkrepitev trditve</i> ; je kot maček, vedno pade na noge <i>v vsakem položaju, stanju se znajde</i> ; star. tak je kot suščev maček <i>zelo izčrpan od spolnega izživljanja</i> ; nizko reži se kot pečen maček <i>zelo</i>
mást	● slabš. mast ga zaliva <i>zelo je debel</i> ; ekspr. nekoliko masti so ji dale počitnice <i>zredila se je</i> ; ekspr. ne more se bahati z mastjo <i>je razmeroma zelo suh</i> ; ekspr. namazati otroka z brezovo, leskovo mastjo <i>natepsti z brezovo, leskovo šibo</i> ; <i>natepsti sploh</i> ; šalj. potrpljenje je božja mast, samo revež je, kdor se z njo maže <i>potrpežljiv človek doživlja pogosto neprijetnosti, škodo</i>
médved	● ne prodajaj kože, dokler je medved še v brlogu <i>ne razpolagaj s stvarjo, ki je še nimaš</i> ; pog. tristo (kosmatih) medvedov, kako si trmast <i>izraža podkrepitev trditve</i> ; pog. tolkel sem kot tristo medvedov <i>zelo, močno</i>
miš	● ekspr. ni ne tič ne miš <i>nima izrazitih lastnosti, značilnosti</i> ; ekspr. zdaj se ne bova šla slepih miši <i>govorila, ravnala bova odkrito</i> ; preg. kadar mačke ni doma, miši plešejo <i>kadar je kaka skupnost brez nadzorstva, njena disciplina popusti</i> ; preg. kar mačka rodi, miši lovi <i>otroci so navadno taki kakor starši</i>
mòlj	● ekspr. knjižni molj <i>kdor zelo veliko bere, študira</i>
múha	● ekspr. on je muha proti tebi <i>zelo nepomemben; zelo slaboten, šibek</i> ; ekspr. zapustil je delo, kadar ga je pičila, prijela kaka muha <i>kadar se mu je zahotelo; kadar ni bil zadovoljen</i> ; slabš. kmalu bo tam, kjer ni muh <i>bo umrl</i> ; ekspr. ubiti, zadeti dve muhi na en mah <i>z enim dejanjem hkrati opraviti dve stvari</i> ; pog. delati iz muhe slona <i>močno pretiravati</i> ; na muho žarg. ni ga mogel dobiti na muho <i>ni mogel pomeriti, streljati nanj</i> ; žarg. zajec je prišel na muho <i>v položaj, ko je bilo mogoče pomeriti nanj</i> ; ekspr. vzeti koga na muho <i>imeti ga za predmet napadov, obtožb, šal, zanimanja</i> ; žarg., lov. to žival moramo čim prej vzeti na muho <i>odstreliti</i> ; ekspr. modna muha <i>nenavadna, pozornost vzbujajoča modna novost</i> ; pog., slabš. podrepna muha <i>zelo vsiljiv, nadležen človek</i> ; španska muha <i>nekdaj spolno dražilo iz posušene španske muhe</i> ; ekspr. on je poln muh, vseh muh poln <i>je zelo zvit, prebrisan</i> ; na to gredo ljudje kot muhe na med <i>to jih privlači, to je zanje zanimivo</i> ; vrti se kot muha v močniku <i>brezuspešno si prizadeva priti iz zapletenega, neugodnega položaja; nesmotrno se giblje, bega</i> ; preg. v sili še hudič muhe žre <i>v sili se je treba zadovoljiti s tistim, kar je mogoče dobiti</i>
mušica	● star. vinske <i>mušice vinski bratci</i>
něsti	● redko leseni most bo težko nesel <i>tako težo vzdržal</i> ; ekspr. moral je popustiti, sicer bi ga nasprotniki nesli <i>premagali; spravili v neugoden, slab položaj</i> ; noge nesejo ekspr. noge ga več ne nesejo <i>ne more več hoditi</i> ; ekspr. naj gre, kamor ga noge nesejo <i>kamor hoče</i> ; ekspr. šel je, kamor so ga noge nesle <i>brez naprej določenega cilja</i> ; ekspr. teci, kolikor te noge nesejo <i>kolikor hitro moreš</i> ; ekspr. kamor oči nesejo, so sama polja <i>vse naokrog</i> ; star. pesmi bodo nesle tvojo lepoto po deželi <i>razširjale, razglašale</i> ; jahali so, kot bi jih nesel veter <i>zelo hitro</i> ; ekspr. to te bo neslo <i>ne boš uspel; ne boš utegnil opraviti dela</i> ; pog., ekspr. spet neseš glavo, kožo naprodaj se <i>izpostavljaš smrtnim</i>

SSKJ	FRAZEOLOŠKO GNEZDO IZ SSKJ
	<i>nevarnostim</i> ; pog., ekspr. slišal je kričanje, pa je nesel nos k oknu <i>je pogledal skozi okno</i> ; ekspr. problem sem nesel s seboj na počitnice <i>mislil sem nanj tudi na počitnicah</i> ; žarg., šport. nesti tekmece za šest točk <i>premagati s šestimi točkami</i> ; pog. lepo doto je nesla od hiše <i>dobila</i> ; vznes. jutri ga bodo nesli k večnemu počitku <i>ga bodo pokopali</i> ; ekspr. nesti komu kaj na nos <i>povedati, kar se ne bi smelo</i> ; vznes. skrivnost je nesel s seboj v grob <i>nikomur je ni povedal</i> ; pog. kar sliši, nese naprej <i>pove drugim</i> ; <i>ovadi</i> ; pog. če ga bo celo noč tako neslo, nas bo do jutra zametlo <i>če bo tako snežilo</i> ; pog., ekspr. dosti ga nese <i>spiti more mnogo alkoholne pijače, ne da bi se upijanal</i> ; ekspr. pojdi že, bog te nesi <i>izraža nejevoljo, nestrpnost</i>
ôrel	● dvoglavi orel <i>podoba orla z dvema glavama, zlasti v državnih grbih</i>
ôsel	● ekspr. za hrbtom mu je kazal osle <i>imel razprte prste obeh rok tik pred nosom in pri tem iz ust molil jezik</i> ; ekspr. vsa vas mu je kazala osle <i>zaradi tega se je norčevala iz njega</i> ; kjer osel leži, dlako pusti <i>nekulturnen človek se (rad) podpisuje, kjer ni primerno; nereden človek se spozna po tem, da za seboj pušča nered</i> ; preg. osel gre samo enkrat na led <i>celo ne preveč pameten človek je po slabi skušnji previden</i>
ôvca	● ekspr. je črna ovca v družini <i>edini, ki je drugačen, slab</i> ; slabš. garjava ovca <i>kdor zaradi negativnih lastnosti slabo vpliva na okolico</i> ; ekspr. pokazal je, da je gospodar, ne pa metljava ovca <i>slaboten, neodločen, zmeden človek</i> ; knjiž. bili so kakor ovce brez pastirja <i>zbežani, zmedeni</i>
pájek	● ekspr. tako sem lačen, da mi pajki predejo po želodcu <i>zelo</i>
pajčevina in pájčevina	● ekspr. lačen sem, da se mi pajčevine delajo po želodcu <i>zelo</i> ; publ. pajčevina daljnovodov <i>omrežje, mreža</i>
pánj	● iron. če se star panj vname, dolgo gori <i>če se zaljubi človek v zrelih letih, je to čustvo močno in dolgotrajno</i>
pès	● ekspr. vem, kam pes taco moli <i>kaj je skrivni namen govorjenja, ravnanja kake osebe</i> ; ekspr. to vam je vreme, da bi se še pes obesil <i>slabo, neprijetno, pusto</i> ; pog., ekspr. ko je obubožal, ga še pes ni povohal <i>se nihče ni zmenil zanj, mu pomagal</i> ; ekspr. takih knjig pri nas še pes ne povoha <i>nihče ne bere, kupuje</i> ; pog., ekspr. nisi vreden, da te pes povoha <i>slab, ničvreden si; nekoristen, nesposoben si</i> ; pog., ekspr. tega še psu ne privoščim <i>nikomur, niti največjemu sovražniku</i> ; žarg., gled. dobiti, igrati psa <i>zelo nepomembno vlogo</i> ; ekspr. priti na psa <i>finančno, materialno propasti; priti v težek, neprijeten položaj</i> ; tadva sta si, se gledata kot pes in mačka <i>sovražita se</i> ; počutim se kot pes v cerkvi <i>odveč, nezaželen</i> ; ekspr. naj se pes obesi, če sem vedel za to <i>izraža podkrepitev trditve</i> ; pog., ekspr. še pes ima rad pri jedi mir <i>med jedjo se ljudje ne smejo motiti, nadlegovati s kakimi opravki</i> ; preg. pes, ki laja, ne grize človek, ki veliko govori <i>ali grozi, ne naredi hudega</i> ; preg. izgovor je dober, tudi če ga pes na repu prinese v sili <i>se izkoristi kakršnokoli opravičilo</i> ; preg. dosti psov je zajčja smrt <i>dosti sovražnikov vsakogar ugonobi</i> ; preg. enkrat z betom, drugič s psom <i>živeti zdaj razsipno, zdaj revno</i>
petêlin	● nar. petelin ga je izpel <i>po ljudskem verovanju napovedal njegovo smrt</i> ; petelini so že odpeli, ko je vstal <i>v kmečkem okolju zdanilo se je že</i> ; ekspr. posaditi, spustiti komu (rdečega) petelina na streho <i>zažgati komu hišo</i> ; star. pomenkovati se do drugih petelinov <i>do zgodnjega jutra</i> ; ekspr. vstajati s petelini <i>v kmečkem okolju zelo zgodaj</i> ; bojni petelini <i>v nekaterih deželah petelini, ki se gojijo, dresirajo za medsebojne boje</i> ; galski petelin <i>podoba petelina kot simbol Francije</i>
podgána	● ekspr. podgane že zapuščajo ladjo <i>neznačajni, dvolični ljudje zapuščajo gibanje, stranko, podjetje, ker čutijo, da bi bilo zaradi poslabšanja položaja nevarno ostati</i> ; slabš. leteče podgane <i>golobi</i>
pólž	● pog. on je v nogah polž <i>zelo počasi hodi, teče</i> ; star. povest o jari kači in steklem polžu <i>povest, ki je ni</i>
prášič	● šalj. ričet je boljši, če je prašič vanj stopil <i>če se je v njem kuhalo svinjsko meso</i>

SSKJ	FRAZEOLOŠKO GNEZDO IZ SSKJ
ráca	● star. raca na vodi, ta pa zna <i>izraža začudenje, občudovanje</i>
ríba	● ekspr. vse njegovo prizadevanje je šlo rakom žvižgat in ribam gost je bilo zaman, brez uspeha; ekspr. kmalu bi bili šli vsi rakom žvižgat in ribam gost bi umrli, se ubili; ekspr. to je mrzlokrvna riba (spolno) hladna ženska; ekspr. kakšna računarska riba si hladen, brezčustven človek; počutiti se kot riba na suhem neugodno, slabo, v vodi ugodno, prijetno; riba mora plavati (trikrat: v vodi, v olju in v vinu) kadar se jedo ribe, se pije vino; velike ribe male žro močnejši zatirajo slabotnejše; preg. riba pri glavi smrdi če je kaka skupnost, družba slaba, je treba krivdo iskati med vodilnimi, odgovornimi ljudmi
róg	● ekspr. na čelu ima rog od udarca buško; ekspr. že spet kaže roge se upira; se napihuje, postavlja; ekspr. žena mu je nasadila, nataknila roge imela je spolni odnos, spolne odnose z drugimi moškimi; ekspr. on nosi roge njegova žena ima spolni odnos, spolne odnose z drugimi moškimi; slabš. odbiti roge komu doseči, da je bolj miren, manj zahteven; ekspr. polž pokaže roge tipalnice; ekspr. v isti rog trobiti s kom mu v vsem pritrjevati; ekspr. ugnal ga je v kozji rog premagal, bil boljši kot on; zgrabiti bika za roge odločno se lotiti težkega, zahtevnega dela; publ. afriški rog Somalija in del Etiopije; nar. koruzni rogi storži; rog kopita roževina
sína	● ekspr. poglej jo, kakšna srna ljubka, vitka ženska
sršén in sršén in sršén	● knjiž. Prešernovi sršeni epigrami, puščice; beži, kot bi ga sršeni podili hitro, prestrašeno
téle	● ekspr. častiti zlato tele bogastvo, denar; ekspr. vsako tele ima svoje veselje izraža dopuščanje sicer nespametnega, neprimernega govorjenja, ravnanja koga
úš	● ekspr. uši so jih nosile, ne noge zelo so bili ušivi; ekspr. saj ga bodo uši pojedle zelo ušiv je; star. pri tej hiši so večkrat pasli uši imeli uši; ekspr. sedel je v zaporu in redil uši imel
véverica	● ekspr. poglej, kakšna veverica je ljubka, živahna ženska
vòl	● ekspr. lačen sem, da bi vola pojedel zelo; s parom volov me ne spraviš tja v kmečkem okolju sploh ne; pog. to je žganje za vola ubit(i) zelo močno; preg. boljše prihranjeno jajce kot sneden vol
vólk	● ekspr. narediti tako, da bo volk sit in koza cela da bo prav za obe strani; nar. na kosi se naredi volk črna prevleka iz strjenih sokov trav; ekspr. dati volku ovce pasti dati komu kaj, kar želi uničiti, česar se želi polastiti; nar. on je volka srečal je hripav; nar. hišni volk hišna goba; ekspr. kapitan je star morski volk preizkušen, neustrašen pomorščak; ekspr. to je volk v ovčji koži slab človek, ki se dela, kaže dobrega, plemenitega; mi o volku, volk iz gozda vzklik ob nepričakovanem prihodu koga, o katerem se pravkar govori; preg. kdor se z volkovi družijo, mora z njimi tuliti kdor je v družbi z moralno negativnimi osebami, mora tem prilagoditi svoje izjave, ravnanje; preg. volk dlako menja, a narave nikdar človek ne more zatajiti svojega bistva; preg. človek človeku volk v določenih okoliščinah se ljudje zelo sovražijo
volkúlja	● rimska volkulja podoba volkulje kot simbol rimskega imperija
vrábec	● ekspr. o tem čivkajo že vrabci na strehah to je že zdavnaj splošno znano; ekspr. ker je realist, se odloči za vrabca v roki za manjšo, manj pomembno, vendar zanesljivo stvar; preg. boljši je vrabec v roki kakor golob na strehi koristneje je imeti malo, a zares, kakor pa veliko pričakovati, a ne dobiti
zájček	● ekspr. ustrelil je lepega zajčka / ne bodi tak zajček
zájec	● ekspr. v tem grmu tiči zajec tu je jedro problema, bistvo stvari; ekspr. noče biti poskusni zajec noče, da bi na njem kaj preizkušali; skoraj še nikoli ni zajca ujel, komaj ga pa je poudarja, da kdo česa ne naredi, doseže, čeprav bi to skoraj naredil, dosegel, in da kdo kaj le naredi, doseže, čeprav komaj; na to se razume, spozna kakor zajec na boben prav nič

SSKJ	FRAZEOLŠKO GNEZDO IZ SSKJ
žába	<ul style="list-style-type: none"> ● nizko ne pij toliko, žaba <i>pijanec</i>; plavati žabo <i>plavati leže na prsni strani, delajoč somerne gibe z rokami in nogami</i>; nar. vzhodnoštajersko spraziti žabe od slanine <i>odrezano meso</i>; žarg., teh. urejati pločnik z žabo <i>s strojem za nabijanje, zbijanje tal, podlage</i>; ekspr. pijan je, da bi žabo vikal <i>zelo</i>; zastar. krastava žaba <i>krastača</i>; gledati koga kot žaba jajce <i>zaverovano; začudeno</i>; napihuje se kot žaba <i>je zelo domišljav, prevzeten</i>; toliko mu je mar kakor žabi za lešnik <i>prav nič</i>; majhna žaba daleč skoči <i>majhen človek zmore veliko</i>

Ko smo besede v zgornji tabeli razporedile po abecedi, sta samostalnik *mast* in nedoločnik *nesti*, izgubila svoj sobesedilni pomen. Informatorja sta ju povedala v povezavi s *svinjo* (*svinjska mast*) in s *kokošjo* (*nesti jajca*).

2.4.5 VPRAŠALNICA ZA ORODJE (Tjaša)

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI	
		BRDINJE	PODKRAJ
Ksi. orodje z železnimi zobmi za rahljanje zemlje?	brána -e stil. -é ž, rod. mn. brán 1. <i>orodje z železnimi zobmi za rahljanje zemlje</i>	brána	brána
Ksi. kamen ali priprava za brušenje?	brús -a m 1. kamen ali priprava za brušenje	brús, kámen za brúsit	brús
Ksi. del cepca, s katerim se udarja?	cép -a m, mn. tudi cepóvi, tož. mn. tudi cepé, im. dv. tudi cepá 1. <i>del cepca, s katerim se udarja</i>	cépe	cépe
Ksi. preprosto orodje za ročno mlačev?	cépec -pca m 1. <i>preprosto orodje za ročno mlačev</i>	cépec, cépe	cépec
Ksi. zavora, ki je obešena na verigo in se vtakne pod kolo?	cókla -e ž 1. <i>zavora, ki je obešena na verigo in se vtakne pod kol</i>	cókla	cókla
Ksi. del pluga, ki navpično reže brazde?	črtálo -a s 1. <i>del pluga, ki navpično reže brazde</i>	–	črtálo
Ksi. lesen pod, oder za sušenje zrnja, sadja?	déra -e ž <i>lesen pod, oder za sušenje zrnja, sadja</i>	déra	déra
Ksi. deska na vozu?	díla -e ž 1. <i>deska</i>	díla	díla
Kako rečete stroju, s katerim kaj drobite?	drobílNIK -a m <i>drobilni stroj</i>	šrótar	šrótar
Ksi. ročni voziček?	gáre gár ž mn. 1. <i>ročni voziček, navadno na dveh kolesih</i>	gáre	gáre
Ksi. vez, ki veže oba dela cepca?	góžva -e ž nar. zahodno 1. <i>vez, ki veže oba dela cepca; gož</i>	góš	góš
Ksd. z grabljami?	grabíti in grábiti -im, in grábiti -im nedov. 1. <i>z grabljami spravljati skupaj</i>	grábi	grábi
Ksi. tisti, ki grabi?	grabljáč -a m <i>moški, ki grabi, spravlja seno</i>	grabláč	–
Ksi. orodje z lesenimi ali železnimi zobmi za grabljenje?	gráblje -belj ž mn. 1. <i>orodje z lesenimi ali železnimi zobmi za grabljenje</i>	gráble	gráble
Ksi. tisti, ki grabi?	grabljíca -e ž <i>ženska, ki grabi, spravlja seno</i>	grablíca	grablíca
Ksi. vprežna priprava, ki se da živali na čelo; čelni jarem?	ígó ižésa s 2. <i>vprežna priprava, ki se da živali na čelo; čelni jarem</i>	šprúncəl	ígo
Ksi. lesena vprežna priprava, ki se da živali na vrat, navadno za par	járem -rma m 1. <i>lesena vprežna priprava, ki se da živali na vrat,</i>	járəm	járəm

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI	
		BRDINJE	PODKRAJ
živali?	<i>navadno za par živali</i>		
Ksi. okrogla košara z ravnim dnom in navadno z majhnima ročajema?	jérbas -a m <i>okrogla košara z ravnim dnom in navadno z majhnima ročajema</i>	kórp	kórp
Z udarci kladiva tanjšati, ostriti rezilo?	klepáti klépljem nedov., klêplji klepljíte; klêpal 1. <i>z udarci kladiva tanjšati, ostriti rezilo</i>	klépat	klépat
Ksi. kladivo, s katerim se kleplje?	klêpec -pca m <i>redko kladivo za klepanje; klepač</i> klepáč -a m 1. <i>kladivo za klepanje</i>	kwádiwo za klépat	kwádiwo za klépaje
Ksi. gibljiva priprava na vratih, oknih za odpiranje, zapiranje?	kljúka -e ž 1. <i>gibljiva priprava na vratih, oknih za odpiranje, zapiranje</i>	klúka	klúka
Ksi. lesena priprava za ročno predenje?	kolóvrat -a m 1. <i>lesena priprava za ročno predenje</i>	kolóurat	kolóurat
Ksi. z žimo podložena vprežna priprava, ki se da živali na vrat, navadno za konja?	komát -a m z <i>žimo podložena vprežna priprava, ki se da živali na vrat, navadno za konja</i>	kómat	kómat
Ksi. orodje z dolgim rezilom in dolgim ročajem za košenje trave?	kôsa -e stil. -é ž <i>orodje z dolgim rezilom in dolgim ročajem za košenje trave</i>	kósa	kósa
Ksi. tisti, ki kosi?	kôsec -sca m <i>kdor kosi (travo)</i>	kósec	kósec
Ksi. s koso, kosilnico rezati travo, žito?	kosíti -ím nedov. 1. <i>s koso, kosilnico rezati travo, žito</i>	kòsit	kòsit
Ksi. visoka, spodaj zožena pletena posoda za prenašanje (česa) na hrbtu?	kòš kôša m, mest. ed. tudi kóšu 1. <i>visoka, spodaj zožena pletena posoda za prenašanje (česa) na hrbtu</i>	kòš	kòš
Ksi. lesena (od strani odprta stavba) za sušenje žita, krme?	kozólec -lca [uc] m 1. <i>lesena, od strani odprta stavba za sušenje žita, krme</i>	kozóuc	kozóuc
Ksi. s travo poraščeni in s plugom spodrezani kosi zemlje?	ledína -e ž 1. <i>neobdelana zemlja: kopati, orati ledino</i> 2. <i>star. s travo porasel svet</i>	wadína	wadína
Ksi. del pluga v obliki železnega rezila, ki zemljo izpodrezuje?	lémež in lémež -a m <i>del pluga v obliki železnega rezila, ki zemljo izpodrezuje</i>	lémeš, lémeš	lémeš

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI	
		BRDINJE	PODKRAJ
Ksi. priprava za sušenje sadja, zrnja, navadno pletena?	lésa -e ž 2. <i>priprava za sušenje sadja, zrnja, navadno pletena</i>	fərjáča	lísa
Ksi. priprava s prečnimi klini ali deščicami za vzpenjanje ali sestopanje?	léstev -tve tudi léstva -e ž <i>priprava s prečnimi klini ali deščicami za vzpenjanje ali sestopanje</i>	lětra	lětra
Ksi. voz z lestvi podobno pripravo na straneh?	lójtrnik -a m <i>voz z lestvi podobno pripravo na straneh</i>	lětərski vúəs	lětrnik, lójtrnik
Ksi. orodje s širokim listom in dolgim držajem za zajemanje, premetavanje sipkega materiala?	lopáta -e ž 1. <i>orodje s širokim listom in dolgim držajem za zajemanje, premetavanje sipkega materiala</i>	šáufla, lopáta	šáufla, lopáta
Kako rečete, če z lopato obračate zemljo?	lopátati -am nedov. redko 1. <i>metati z lopato</i> 2. <i>knjiž. z lopato rezati in obračati zemljo</i>	lopátat	lopátat
Kako rečete dvojnemu plugu?	merjásec -sca m 3. <i>nar. plug z dvema lemežema in deskama, ki obrača brazdo samo na eno stran; dvojni, obračalni plug: orati z merjascem; leseni merjasec</i>	marjásec	obračálnik
Ksi. delo, dejavnost, povezana s spravljanjem zrnja iz klasja, latja s cepcem, mlatilnico?	mláčev -čve tudi mláčva -e ž <i>delo, dejavnost, povezana s spravljanjem zrnja iz klasja, latja s cepcem, mlatilnico</i>	mláčou	mláčwa
Ksi. kdor mlati (žito)?	mlatič -íča m <i>kdor mlati (žito)</i>	mwatíč	mwatíč
Ksr. s cepcem, mlatilnico spravljati zrnje iz klasja, latja?	mlatíti in mlátiti -im nedov., prvi pomen tudi mláčen 1. <i>s cepcem, mlatilnico spravljati zrnje iz klasja, latja</i>	mwátit	mwátit
Ksi. orodje s ploskim, navadno trikotnim listom in dolgim držajem za kopanje?	motíka -e ž <i>orodje s ploskim, navadno trikotnim listom in dolgim držajem za kopanje</i>	mótka	mótka
Ksi. posušena trava; seno (posušena) trava prve košnje?	mírva -e ž 1. <i>posušena trava; seno</i>	mérwa	fótər
Ksi. drog (štanga) na sprednjem delu voza?	ójé -ésa s <i>drog na sprednjem delu voza, pluga, ob katerega se vprega žival</i>	óje, kójnska je pa štánga	óje
Ksi. premično nameščen prečni drog na	oplèn -éna m <i>agr. premično nameščen</i>	oplèn	oplèn

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI	
		BRDINJE	PODKRAJ
sprednjem in zadnjem delu voza, v katerega se vtaknejo ročice?	<i>prečni drog na sprednjem in zadnjem delu voza, v katerega se vtaknejo ročice</i>		
Ksi. tisti, ki orje?	oráč -a m <i>kdor orje</i>	oráč	oráč
oranje	oránje -a s <i>glagolnik od orat</i>	oráje	oráje
Ksd. s plugom?	oráti <i>ôrjem in órjem nedov., ôrji orjíte; orál 1. rahljati zemljo s plugom 2. z oranjem spravljati iz zemlje</i>	órje	órje
Ksi. drog, na katerem je kolo?	ós -í ž 1. kovinski ali lesen drog, na katerem je kolo	ákxa (lesíana pa želézna áksa)	ós
Ksi. posoda za shranjevanje osle pri košnji?	óselnik -a [əu] m <i>posoda za shranjevanje osle pri košnji</i>	čepún	čepún
Ksi. podolgovat kos kamna za brušenje, zlasti kose?	ôsla -e ž <i>podolgovat kos kamna za brušenje zlasti kose</i>	brús	brús
Ksi. tanjše deblo ali vrh debela s prisekanimi vejami, ki se uporablja za sušenje krme?	ostřv -í in -i ž <i>tanjše deblo ali vrh debela s prisekanimi vejami, ki se uporablja za sušenje krme</i>	ostórwa	ostórwa
Ksi. (posušena) trava druge košnje?	otáva -e ž (posušena) trava druge košnje?	otáwa	otáwa
Ksi. šop slame, s katerim je povezan v snop?	otép -épa m <i>velik snop iz omlatene slame</i>	pás, otép	otép
Ksi. osrednji del kolesa, skozi katerega gre os?	pésto -a s <i>osrednji del kolesa, skozi katerega gre os: vozovi so se vdiralali do pest</i>	píasto	píasta
pletje	plétje -a s <i>glagolnik od pleti</i>	pléja, pléle smo	plét, plétje
Ksi. trši ovoj semena pšenice, rži, ki ni tesno zrasel z vsebino?	pléva -e ž <i>trši ovoj semena pšenice, rži, ki ni tesno zrasel z vsebino: // ti ovoji, odstranjeni z mlatenjem</i>	pléwe	pléwe
Ksi. orodje, priprava za oranje?	plúg in plúg plúga m 1. orodje, priprava za oranje	plúg	plúg
Ksi. razžagan neobdelan kos lesa za kurjavo?	poléno -a s <i>razžagan neobdelan kos lesa za kurjavo</i>	drúwa	drúwa

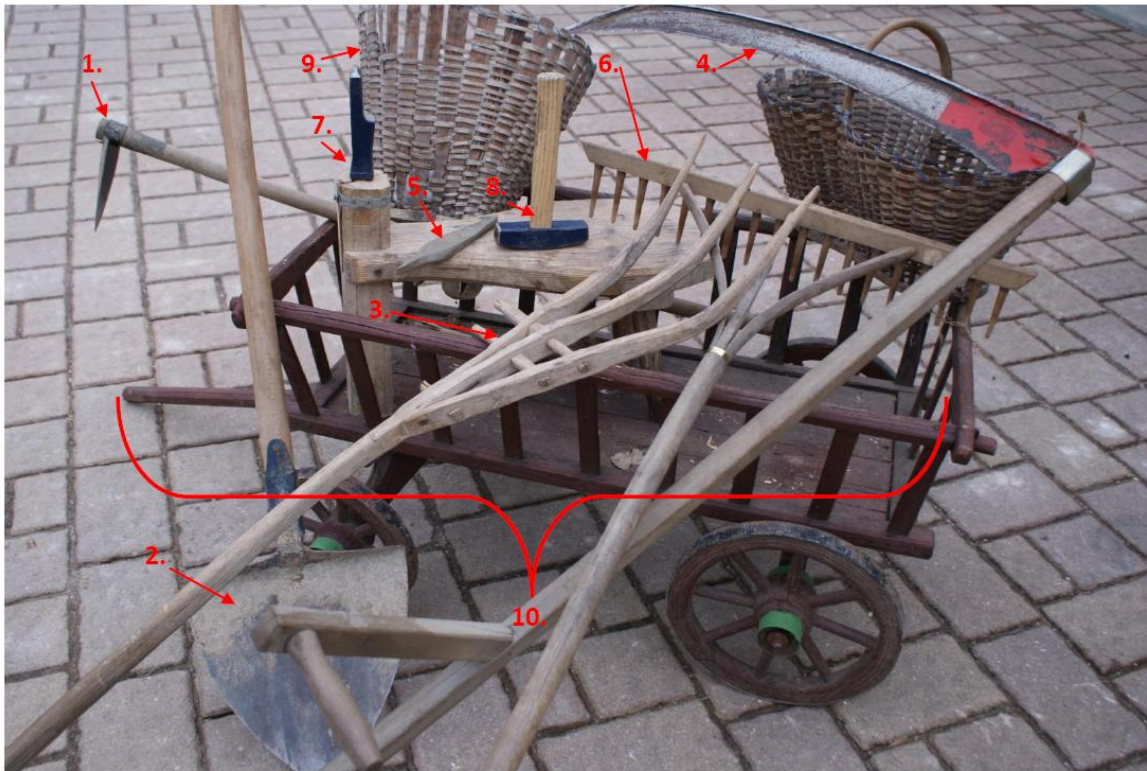
VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI	
		BRDINJE	PODKRAJ
Ksi. jeseni preorana in navadno do naslednje pomladi neposejana njiva?	práha 1 -e ž <i>jeseni preorana in navadno do naslednje pomladi neposejana njiva</i>	práha	práha
Ksi. vlakna naravnega ali umetnega izvora za predenje?	predívo -a s <i>vlakna naravnega ali umetnega izvora za predenje</i>	predívo	predívo
Ksi. delo, pri katerem z orodjem ali strojem oblikujemo predivo v nit?	prêsti prêdem in prêsti prêdem nedov., stil. prêl prêla in prêla 1. z <i>orodjem ali strojem oblikovati predivo v nit</i>	prêst	prêst
Ksi. orodje, priprava za oranje, ki zemlje ne obrača?	rálo -a s <i>orodje, priprava za oranje, ki zemlje ne obrača</i>	ráwo	ráwo
Ksi. priprava za držanje, oprijemanje?	ročáj -a m 2. manjša <i>priprava za držanje, oprijemanje</i>	štíl, za sekíre pa tópor	ročáj
Ksr. ročici, ki se vtakne v oplen?	ročíca -e ž 4. agr. <i>vsak od štirih količev, ki se vtaknejo v oplen, za oporo ob straneh voza</i>	ročíca	ročíca
Ksi. priprava z enim kolesom in dvema ročajema za prevažanje materiala?	samokólnica -e ž <i>priprava z enim kolesom in dvema ročajema za prevažanje materiala</i>	karjóla	karjóla
Ksi. ročni voziček z dvema kolesoma?	samótežnik tudi samotéžnik -a m <i>ročni voziček, navadno na dveh kolesih</i>	samótežnik, samotéžni voziček	samótežnik
Ksi. vozilo (navadno z dvema ozkima drsnima ploskvama) za premikanje, prevažanje po snegu?	sání -i ž mn. <i>vozilo navadno z dvema ozkima drsnima ploskvama za premikanje, prevažanje po snegu</i>	sáni	sáni
Kako imenujete moškega, ki seje?	sejálec -lca [uc] m 1. <i>kdor seje 2. grad. stroj za sejanje</i>	sejáuc	sejáuc
Kako rečete ženski, ki seje?	sejálka -e [uk] ž <i>ženska, ki seje</i>	sejáuka	sejálka
Kako rečete okrogli ali podolgovati košari za seme pri sejanju?	sejálnica -e [drugi pomen un tudi ln] ž 1. <i>stroj za sejanje 2. okrogla ali podolgovata košara za seme pri sejanju</i>	–	sejálnica, sejáč
Ksi. stroj za sejanje?	sejálnik -a m agr. <i>stroj za sejanje</i>	–	sejálnica
Ksi. orodje za sekanje iz držaja in na njem nasajenega rezila?	sekíra -e ž <i>orodje za sekanje iz držaja in na njem nasajenega rezila</i>	sekíra, púntarka, címpraka	sekíra, tesárska sekíra
Ksi. del rastline, ki	séme -éna in -na s 1. <i>del</i>	séme, flánce	séme, flánce

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI	
		BRDINJE	PODKRAJ
nastane po oploditvi iz cveta in se uporablja za razmnoževanje?	<i>rastline, ki nastane po oploditvi iz cveta in se uporablja za razmnoževanje</i>		
Ksi. (posušena) trava prve košnje?	senó -á s <i>(posušena) trava prve košnje</i>	səno	səno
Ksi. priprava iz ogrodja z gosto mrežo, zlasti za sejanje moke?	sító -a s 1. <i>priprava iz ogrodja z gosto mrežo, zlasti za sejanje moke</i>	sító	rešéto
Ksi. posušena stebila in listi omlatenega žita // posušena stebila in listi nekaterih kulturnih rastlin?	sláma -e ž <i>posušena stebila in listi omlatenega žita</i>	swáma	swáma
Ksi. močnejši drog, ki povezuje sprednji in zadnji del voza?	sóra -e ž <i>močnejši drog, ki povezuje sprednji in zadnji del voza</i>	súra	súra
Ksi. orodje z zaokroženim rezilom in lesenim držajem za žetev?	sérp -a m <i>orodje z zaokroženim rezilom in lesenim držajem za žetev</i>	sérp	sérp
Ksi. stroj ali priprava za tkanje?	státve státev ž mn. <i>stroj ali priprava za tkanje</i>	státve	státve
Ksr., če daješ kaj na suho?	sušíti -ím nedov. <i>delati kaj suho</i>	sóšit	sóšit
Ksi. orodje z navoji za delanje lukenj, vrtin?	svéder -dra m 1. <i>orodje z navoji za delanje lukenj, vrtin</i>	svédər	cvédər
Delati tekstilne izdelke s križanjem, prepletanjem osnovnih niti in votka?	tkáti tkèm nedov. 1. <i>delati tekstilne izdelke s križanjem, prepletanjem osnovnih niti in votka</i>	tkàt	tkàt
Ksi. daljši držaj pri orodju?	toporišče -a s <i>daljši držaj pri orodju</i>	tópər	tópar
Ksi. kratek drog pri vozu, plugu, na katerega se pripneta vprežni vrvi?	vága -e ž 3. nar. <i>kratek drog pri vozu, plugu, na katerega se pripneta vprežni vrvi; prečka</i>	vága	(kójnska) vága
Ksi. odstranjevanje pleve in primesi iz žita?	véjati -am nedov. 1. <i>odstranjevati pleve in primesi iz žita</i>	vét	vét
Ksi. navadno lesena priprava za zajemanje žita, moke?	vélnica -e [un] ž 1. <i>navadno lesena priprava za zajemanje žita, moke</i>	šáufla, kúhla	píškərč
Ksi. orodje, s katerim se vleče seno ali slama iz kupa?	víle víl ž mn. <i>orodje z roglji in dolgim držajem za zajemanje, premetavanje trave, gnoja</i>	víle	víle, kréul
Ksi. (posušena) trava tretje košnje?	vnúka ² -e ž <i>(posušena) trava tretje košnje; otavič</i>	otávič	ótavič

VPRAŠALNICA	SSKJ	NAREČNI IZRAZI	
		BRDINJE	PODKRAJ
Ksi. vozilo s štirimi kolesi za prevoz ljudi in tovora, ki ga vleče vprežna žival?	vóz -á m, daj., mest. ed. vózu in vózu; im. mn. vozóvi stil. vozjé; rod. mn. vozóv tudi vóz 1. <i>vozilo z navadno štirimi kolesi za prevoz ljudi in tovora, ki ga vleče vprežna žival</i>	vúəs	vúəs
vozilo s štirimi kolesi	voziček -čka m 1. <i>manjšalnica od voz: 2. vozu podobna priprava za prevažanje stvari, tovora 3. igrača, ki predstavlja voz, otroški voziček</i>	voziček	vúəs, voziček, ríəzel
Ksi. priprava, mehanizem za zaviranje, zlasti vozila?	zavóra -e ž 1. <i>priprava, mehanizem za zaviranje česa, zlasti vozila</i>	žlájf	žlájf
Ksr. z zavoro povzročiti, da se vozilo ustavi, povzročiti, da je premikanje počasnejše?	zavréti ² -vrém dov., zavřl 1. <i>z zavoro povzročiti, da se vozilo, kolo premika počasneje ali da se ustavi / narediti, povzročiti, da je premikanje počasnejše</i>	zažlájfat	zažlájfat, žlájfat, zaprémzat
Kako rečete ženski, ki žanje?	žanjica -e ž ženska, ki žanje (žito)	žajica	žanica
Ksi. delo, dejavnost, povezana s pospravljanjem žita s polja?	žétev -tve ž 1. <i>delo, dejavnost, povezana s pospravljanjem žita s polja 2. glagolnik od žeti</i>	žétwa	žétu
otroške sani		sáni	sánke
kljuka pri verigi		ákəl	ákəl
kljuka pri vratih		šnòwa	klúka
enojni plug		–	enójni plúg
Ksi. držalo pri plugu?		ročice	ročice
Ksi. kup 10 snopov na njivi?		ájfəl	ájfəl
vprežne sani		póki	uprěžne sáni

FOTOGRAFIJE ORODJA

V nadaljevanju prikazujemo fotografije orodij, ki jih je posnela Tjaša Geršak. Pod fotografijo so ob številkah zapisani izrazi orodij oziroma predmetov.

Slika 10: Različno kmečko orodje

1 – motika, 2 – lopata, 3 – vile, 4 – kosa, 5 – osla ali brus, 6 – grablje, 7 – klepe, 8 – ročaj
kladiva, 9 – koš, 10 – lojtrnik.

Slika 11: Sestavni deli voza

1	oplen
2	kolo
3	os
4	pesto
5	dila

Slika 12: Samokolnica

Slika 13: Jarem

2.4.5.1 FRAZEMI, VEZANI NA VPRAŠALNICO ZA ORODJE

SSKJ	FRAZEMI
cépec	● ekspr. končati prepir s cepcem <i>surovo, neotesano</i>
grabíti	● ekspr. to se bodo grabili za lase, ko bodo zvedeli za novo nevarnost <i>bodo v hudih skrbah</i> ; zna grabiti na kup <i>kopičiti, večati si premoženje</i>
gráblje	● letos je bilo treba sušiti seno na grabljah <i>zelo pogosto ga obračati</i> ; grablje ima, vil pa ne <i>samo jemlje, daje pa ne</i>
járem	● ekspr. dolarski kapital je vpregel Indijance v svoj jarem <i>jih podredil svojim zakonitostim, koristim</i> ; star. kupiti dva jarma volov <i>para</i>
klepáti	● ekspr. smrt že kleplje koso zanj <i>kmalu bo umrl</i> ; pog., slabš. spet kleplje verze <i>sestavlja, piše</i> ; slabš. nekoliko kleplje ruščino govori, zna <i>govoriti</i> ; ekspr. to so klepali o njem <i>grdo govorili, ga opravljali</i>
kljúka	● ekspr. obiskovalci so si kar kljuko podajali <i>prihajali drug za drugim; veliko jih je prišlo</i> ; ekspr. tega ne morem kar s kljuke sneti <i>hitro, na lahek način dobiti; izmisliti si</i> ; ekspr. obesiti študij na kljuko <i>opustiti študiranje</i> ; ekspr. pritiskati na kljuko <i>hoditi prosit za posredovanje, zaščito</i>
kôsa	● ekspr. smrt že kleplje koso zanj <i>kmalu bo umrl</i> ; ekspr. komaj je še mahal s koso <i>kosil</i> ; ekspr. prišla je starka s koso <i>smrt</i>
kôsec	● ekspr. člankar ga je raztrgal na kosce <i>njegovo delo je ocenil zelo negativno</i>
kòš	● ekspr. ta nas dene v koš <i>premaga nas, boljši je kot mi</i> ; ekspr. prošnja je romala v koš <i>bila je odbita, neugodno rešena</i> ; niso je upoštevali; ekspr. poročilo je hotel vreči v koš <i>uničiti, zavreči</i> ; ekspr. problema ne sodita v isti koš <i>nista enaka</i> ; ekspr. meče vse v en, isti koš <i>ne upošteva razlik med stvarmi, problemi</i>
léstev	● ekspr. držati komu lestev <i>pomagati mu, da kaj (slabega) opravi</i>
lopáta	● publ. lopata arheologov je odkrila ostanke mesta <i>arheologi so jih odkrili z odkopavanjem</i> ; ekspr. vi imate drobne roke, jaz pa take lopate <i>velike, široke roke, dlani</i> ; zasaditi lopato publ. to društvo je prvo zasadilo lopato <i>je prvo začelo delovati</i> ; publ. za novi vrtec je zasadil prvo lopato <i>župan je nakazal začetek gradbenih del s simboličnim izkopom nekaj zemlje</i> ; publ. danes so zasadili lopato na največjem letošnjem gradbišču <i>začeli graditi, delati</i> ; ekspr. drugi so delali, on pa se je samo na lopato naslanjal <i>ni delal; je pogosto počival</i>
mlatíti	● ekspr. mlatiti prazno slamo <i>vsebinsko prazno govoriti</i> ; ekspr. kadar se ga malo napije, mlati na levo in desno <i>vse kritizira, obsoja</i>
motíka	● ekspr. odložili so sekire in motike <i>prenehali so delati</i> ; publ. tu čaka velika ledina motike tistih, ki se ukvarjajo z glasbenim šolstvom <i>tu je veliko dela za glasbenike</i>
oráti	● ekspr. z njim težko orje <i>sodeluje, shaja</i> ; ekspr. ne jezikaj, drugače bova orala <i>boš kaznovan, tepen</i>
pléva	● knjiž. ločiti pleve od zrnja <i>ločiti, odstraniti slabo iz dobrega</i>
poléno	● ekspr. metati komu polena pod noge <i>ovirati ga pri delu, pri njegovih prizadevanjih</i>
prêsti	● ekspr. huda, slaba, tanka, trda mu <i>prede težko živi; je v neprijetnem, nevarnem položaju</i> ; ekspr. trda mi prede za denar <i>zmanjkuje mi ga, imam ga premalo</i> ; presti čas z igro prstov <i>kratkočasiti se, zabavati se</i> ; ekspr. presti dolgčas <i>dolgočasiti se</i> ; ekspr. presti niti človekove usode <i>določati človekovo usodo</i> ; star. presti zgodbo na dolgo nit <i>na dolgo in široko jo pripovedovati</i> ; ekspr. tako sem lačen, da mi pajki predejo po želodcu <i>zelo</i> ; ekspr. nikoli ne veš, kaj se prede v njem <i>kaj misli, premišluje</i>
ročáj	● redko udoben naslanjač z ročaji z <i>naslonjalom za roke</i>
ročíca	● knjiž. ročica kovčka ga je rezala v roko <i>ročaj, roč</i> ; z ročico kaj dvigniti z <i>vzvodom</i> ; ročica naslanjača <i>naslonjalo za roke</i>
sekíra	● ekspr. sekira mu je padla v med <i>življenjske razmere so se mu nenadoma zelo izboljšale</i> ; ekspr. v gozdu je pela sekira <i>v gozdu so sekali</i> ; ekspr. odložili so sekire in

SSKJ	FRAZEMI
	motike <i>prenehali so delati</i> ; ekspr. izkopati, zakopati bojno sekuro <i>začeti, končati boj</i>
séme	● bibl. seme je padlo na rodovitna tla <i>nauk, nasvet je imel zaželen uspeh</i> ; ekspr. snega je komaj za seme <i>zelo malo</i> ; ekspr. nekaj tega mora ostati za seme <i>se naj ne uniči, odpravi</i> ; ekspr. s svojim početjem je zasejal seme razdora <i>povzročil razdor</i>
senó	● ekspr. iskati šivanko v senu <i>delati kaj, kar nima možnosti, da bi bilo uspešno</i>
sláma	● iron. ta ima pa slamo v glavi <i>nič ne ve, ne zna</i> ; ekspr. mlatiti, otepati prazno slamo <i>vsebinsko prazno govoriti</i> ; ekspr. v tem govorjenju je malo zrnja, pa mnogo slame <i>nepomembnega, nespametnega</i>
sírþ	● ekspr. za srp sem prestara za <i>žetev</i> ; ekspr. pri srpu se ni nobene ustrašila <i>najhitreje je žela</i> ; lunin srp <i>oblika lune, ki se vidi ožja kot prvi ali zadnji krajec</i> ; srp in kladivo <i>simbol proletarske revolucije, komunizma</i>
sušíti	● ekspr. skrbi so ga iz leta v leto bolj sušile <i>delale suhega, slabotnega</i> ; ekspr. ves večer so sušili vino <i>pili</i>
svéder	● kravo s svedom dreti <i>lotiti se česa z neprave strani in z nepravimi pripomočki</i>
vága	● pog. za vse člane kolektiva naj bo ista mera in vaga <i>vsi se naj ocenjujejo z enakimi merili; vsi naj bodo enakopravni</i> ; pog. kupovati, prodajati na vago <i>kupovati, prodajati tako, da se blago sproti natehta</i> ; pog. njegov položaj je na vagi <i>je negotov</i> ; nar. vodnjak na vago <i>vodnjak na vzvod</i> ; preg. (dobra) mera in vaga v nebesa <i>pomaga pri tehtanju, merjenju blaga je potrebna pravičnost</i>
vóz	● publ. ob tem vprašanju se je razbil vladni voz <i>je vlada morala odstopiti</i> ; star. tako govori, da ni ne za na ramo ne za na voz <i>nesmiselno, neumno</i> ; ekspr. vpregla ga je v svoj voz <i>naredila, da dela za njene koristi</i> ; ekspr. vpreči se v politični voz <i>začeti se ukvarjati s politikom</i> ; bojni voz <i>pri starih narodih dvokolesni vprežni voz, ki se uporablja v boju</i> ; mali voz <i>ozvezdje v obliki voza, katerega najsvetlejša zvezda je Severnica</i> ; poštni voz <i>nekdaj za prevoz pošte in potnikov</i> ; veliki voz <i>ozvezdje, katerega sedem najsvetlejših zvezd ima obliko voza</i> ; ekspr. že dolgo je, kar sta začela vleči zakonski voz <i>sklenila zakonsko zvezo</i>
zavóra	● star. odvaliti zavoro s ceste <i>oviro</i>
zavréti ²	● ekspr. kri mi zavre, če pomislim na krivice <i>zelo se vznemirim, razburim</i>
žétev	● žetev soli <i>pospravljanje soli na solinah</i> ; preg. kakršna setev, taka žetev <i>za dober pridelek je treba vsejati dobro seme v dobro pripravljeno zemljo</i> ; dobro začeto delo daje uspehe; preg. brez setve ni žetve <i>brez dela, prizadevanja ni rezultatov</i>

2.5 ANKETA

V drugi polovici našega raziskovalnega dela smo opravile še anketo (priloga). Anketni vprašalnik smo sestavile tako, da je vsaka za svoje področje pripravila nekaj vprašanj, v katerih je izpostavila tisto, kar se je kateri zdelo zanimivo, ali tisto, česar pred terenskim delom tudi sama ni poznala. Nato smo vse tri dele združile.

Glavni namen naše ankete je bil ugotoviti, koliko ljudje (mlajši in odrasli v nekmečkem in kmečkem okolju) poznajo narečne izraze in kako pogosto jih po njihovem mnenju uporabljajo.

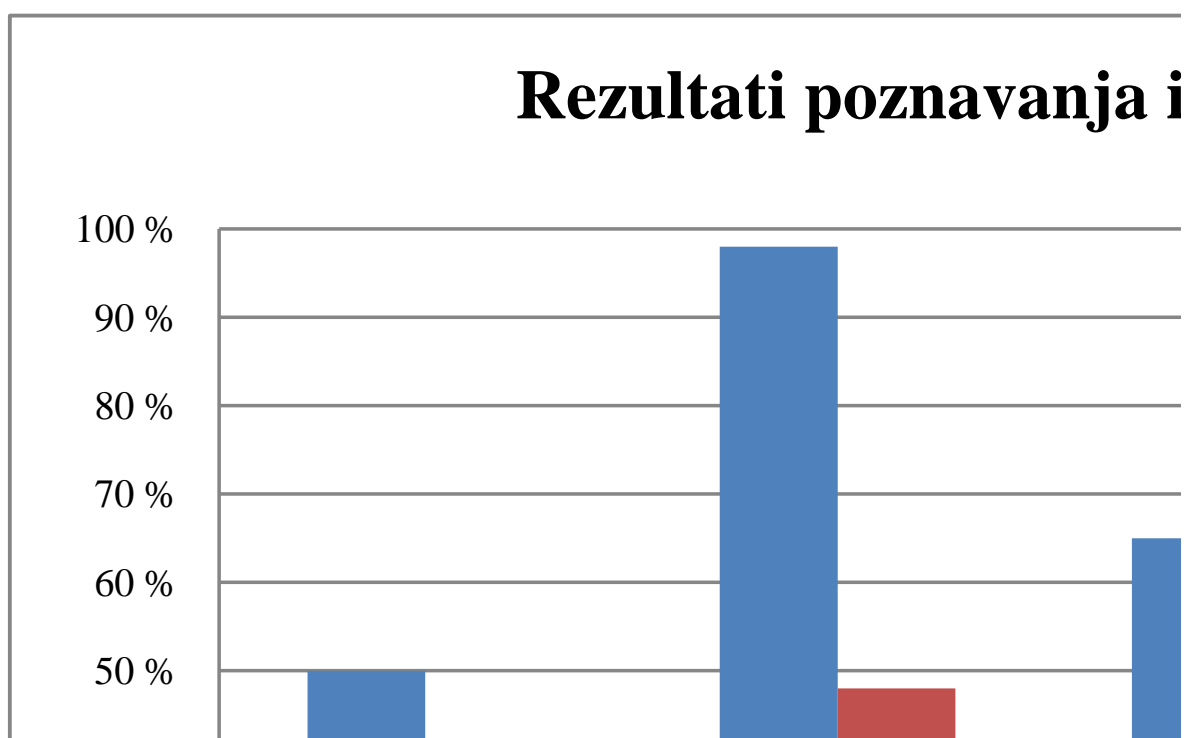
Anketo so izpolnjevali naključno izbrani učenci in učenke od 7. do 9. razreda na Osnovni šoli Prežihovega Voranca na Ravnah na Koroškem, odrasli v našem kraju in okolici, nekateri starši, stari starši, sorodniki in znanci učencev. Vsi so jo reševali samostojno in pisno. Želele smo, da bi bil vzorec čim bolj reprezentativen, zato smo se odločile, da bo vsaka preverila npr. 20 anketnih listov med mladimi oziroma med našo generacijo in 20 med odraslimi. Tako bi na koncu dobile rešenih vsaka 40 anketnih listov. Skupno bi jih potem imele 120.

Obdelale smo podatke 120 anketnih vprašalnikov (60 so jih rešili odrasli in 60 učenci ter učenke osnovne šole). Vsi so doma v Občini Ravne na Koroškem. Približno tretjina ima bivališče v samem kraju, dve tretjini pa v okolici (Zelenbreg, Kotlje, Tolsti Vrh/vrh in drugi zaselki ali naselja).

Pozorne smo bile na to, da smo anketne vprašalnike približno enakomerno razdelile med kmečke in nekmečke prebivalce ter moški in ženski spol. Tako smo prišle do naslednjih rezultatov: v kmečkem okolju živi 55 % odraslih in 20 % otrok ter v nekmečkem okolju 45 % odraslih in 80 % otrok. O tem, kje izpolnjevalci anket živijo, smo jim dale proste roke (izbira med kmečko ali nekmečko okolje). Same smo imele v mislih pod kmečko okolje predvsem okoliške zaselke Občine Ravne na Koroškem, kjer prevladujejo kmetije in se ljudje preživljajo s kmetijstvom. Pod nekmečko okolje pa uvrščamo ožje mestno jedro Raven, kjer ljudje živijo v blokovskih naseljih ali individualnih hišah. Ločnico med njimi smo vzpostavile tako, da smo anketne vprašalnike osebno razdelile med ene in druge.

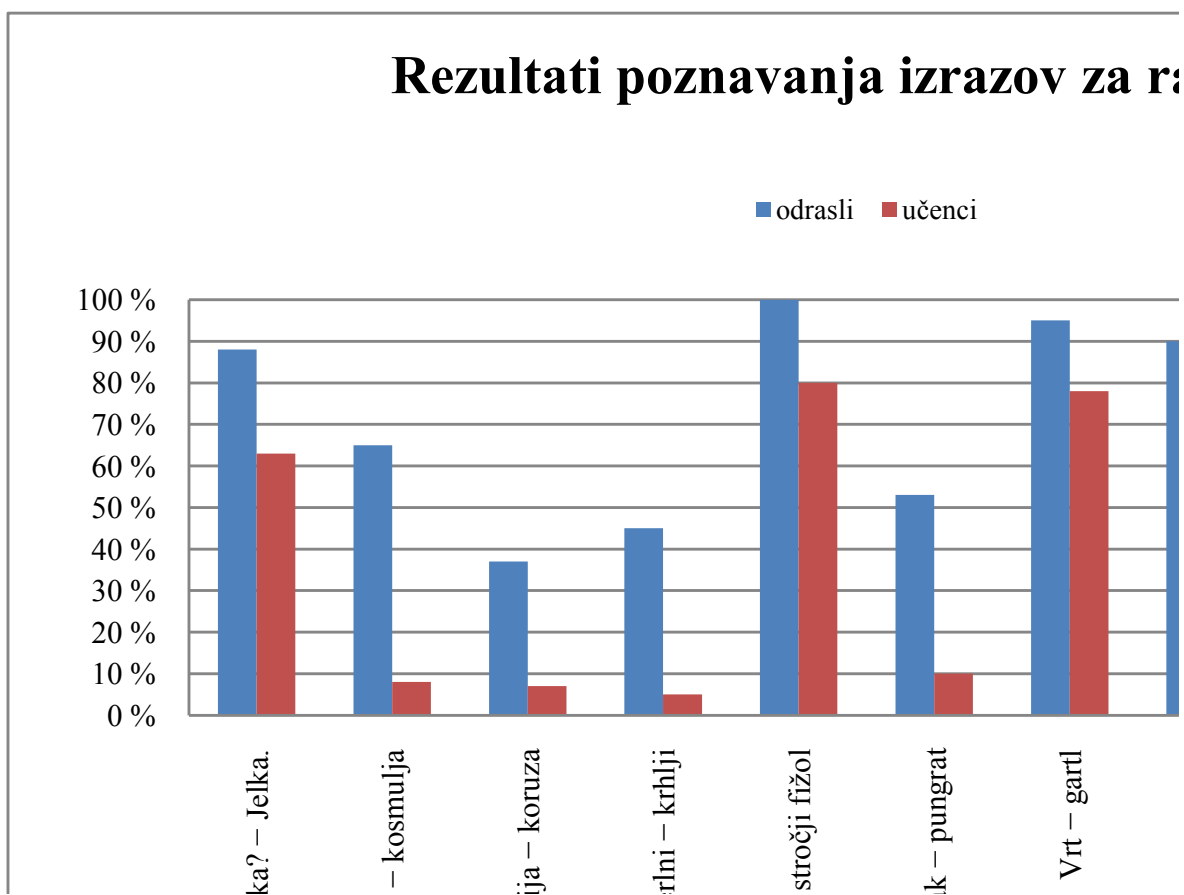
Ugotovile smo, da 53,3 % odraslih anketirancev živi v našem okolju že nad 40 let. Naše sklepanje, da bo pri odgovoru na vprašanje »*Kako pogosto doma uporabljate narečne besede?*« (možnosti, med katerimi so izbirali: vsak dan, občasno ali skoraj nikoli) v visokem odstotku prevladovala izbira vsak dan, se je izkazalo za napačno. Le 20 % odraslih in 11,6 % učencev je zapisalo, da doma vsak dan uporabljajo narečne besede. Pomanjkljivost, ki se je kasneje pri analizi ankete pokazala, je, da ni bilo zastavljeno vprašanje, kaj sami poimenujejo pod besedno zvezo narečne besede in zato je tega rezultata ne moremo upoštevati kot objektivnega, saj temelji na subjektivni presoji.

Graf 1: Rezultati poznavanja izrazov za orodje

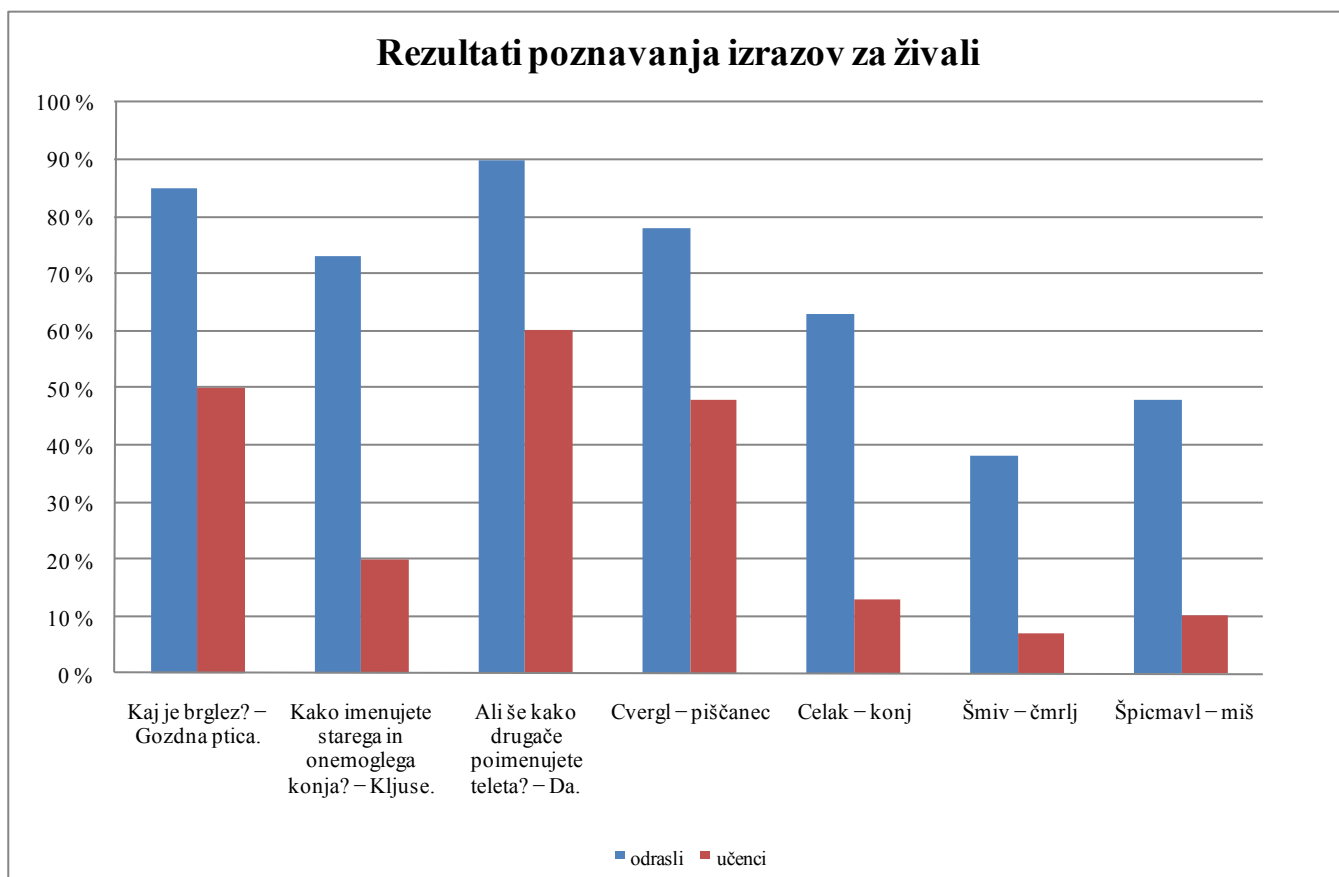
Graf 1 prikazuje, da so odrasli anketiranci med izrazi za orodja najboljše poznali besedi *letrnik* (98 %), učenci pa *cepec* (50 %). Najmanj anketirancev med odraslimi in učenci je poznalo izraz *ajfl* (le 50 % odraslih in 15 % učencev).

Graf 2: Rezultati poznavanja izrazov za rastline

Graf 2 prikazuje rezultate poznavanja izrazov za rastline. Na tem področju so anketiranci najboljše poznali izraz *štrankl* oziroma *stročji fižol* (100 % odraslih in 80 % učencev). Odrasli so najslabše poznali izraz *trkija* za *koruzo* (37 %), učenci pa izraz *šiberlni* za *krlje* (5 %).

Graf 3: Rezultati poznavanja izrazov za živali

Rezultati poznavanja izrazov za živali so razvidni iz grafa 3. Na tem področju so anketiranci (90 % odraslih in 60 % otrok) najboljše poznali druge izraze za teleta (našteli so naslednje: *čoliji*, *baučiji* ali *iceki*). Najslabše so poznali izraz *šmiv* za *čmrlja* (38 % odraslih in 7 % otrok).

Pri vseh vprašanjih so bila odstopanja med poznavanjem besed med odraslimi in učenci velika. Največje odstopanje (za 57 %) je pri izrazu *bamperl* za *kosmuljo* in vprašanju, ali obstaja med *češpljo* in *slivo* kakšna razlika. Najmanj odstopanja (17 %) je pri izrazu *vrt*, ki mu v narečju pravijo *gartl* (nem. *der Garten*). Zanimivo je, da so vsi trije izrazi (*bamperl*, *češnja/sliva*, *gartl*) vezani na področje rastlin.

Na vprašanje, kakšna je razlika med *češpljo* in *slivo*, so starejši in mlajši navajali različne odgovore, ki jih prikazujemo v spodnji tabeli. Strokovno med njima ni nobene razlike. Zaradi tega predvidevamo, da je ta živa samo v narečju.

KAKŠNA JE RAZLIKA MED ČEŠPLJO IN SLIVO?	ŠT. ODRASLIH	ŠT. UČENCEV
Sliva je večja in okrogla.	15	3
Češplja je večja.	5	5
Sliva se bolj drži koščice.	2	–
Češplja prej dozori.	1	–
Sliva prej dozori.	1	–
Oblika, velikost, barva, okus.	19	–
Sliva je moderna sorta.	1	–

2.6 REZULTATI

2.6.1 ANALIZA REZULTATOV

V spodnji tabeli predstavljamo rezultate, do katerih smo prišle po primerjanju knjižnih besed s koroškimi narečnimi izrazi informatorjev. V prvem stolpcu izpostavljamo temeljne značilnosti koroškega mežiškega narečja, ki smo jih opisale v uvodu. Le-te smo poiskale v zbranem terenskem gradivu. Prikazujemo primerjavo med knjižnimi in narečnimi izrazi po področjih.

Temeljna značilnost	Vprašalnica za vrt in sadovnjak		Vprašalnica za živali		Vprašalnica za orodje	
	Knjižno	Narečno	Knjižno	Narečno	Knjižno	Narečno
dvoglasnik <i>íə</i>	čéšnja drevó léšnik pésa plevéł	čríəšna dríəwo líəšnek píəsca plewíəu	čmfłj jéž	šmíəu jíəš	lésa péstó voziček	líəsa píəsta ríəzel
dvoglasnik <i>úə</i>	pólje	púəle	kírma	fúətər	vóz	vúəs
švapanje	čebúla fižóla sláma soláta	čebúwa fižówa swáma sowáta	dláka hlév	dwáka štáwa	kladívo ledína mlatič mlátiti rálo sláma	kwadíwo wadína mwatíč mwátit ráwo swáma
<i>j</i> na koncu besede onemi/izgine	pêcelj peteršílj	pécəl petəršil	–	–	–	–
<i>pt</i> → <i>t</i>	–	–	ptíč	tíč	–	–
<i>lj</i> → <i>l</i>	dételja pêcelj peteršílj zélje pólje	détela pécəl petəršil zéle póle	kraljíček mòlj mrávlja mravljíšče regljáti	kralíček mòl mráula mráuliše reglájje	kljúka grabljáč gráblje grabljíca	klúka grabláč gráble grablíca
<i>nj</i> → <i>j</i>	korênje korénje	koréje	svínja	svíja	oránje žanjíca	oráje žajíca
končni zveneči glasovi izgubijo zvenečnost in preidejo v nezveneče	bòb jábolko, jáblana žélod ríbez rž	bòp jápka žélot, žéwot ríbes órš	jéž médved močerád pólž –	jíəš médvet močerát póuš góvet	lémež	lémeš lémeš

Temeljna značilnost	Vprašalnica za vrt in sadovnjak		Vprašalnica za živali		Vprašalnica za orodje	
	Knjižno	Narečno	Knjižno	Narečno	Knjižno	Narečno
glasove (<i>d</i> → <i>t</i> , <i>b</i> → <i>p</i> , <i>g</i> → <i>h</i> , <i>ž</i> → <i>š</i>)	stòrž	stòrš				
na koncu besede gre <i>nj</i> vedno v <i>n</i>	kôstanj	kóstan	–	–	–	–
sklop -šč- → š	koščica	košica	mravljišče	mraulíše	–	–
naglasni zamik in umik	drevó jágoda jávor jêsen pêlin prosó	dríawo jagóda javór jesén pelín pròso	podlásica govédo	podlásica gòvet	sání	sáni
druge posebnosti	ájda bréskev búkev čebúla marélica nágelj njíva résje hrúška víšnja	éda bréskwa brésku búku čebú marélca nájgəl nájglič níva, gníwa wríəsje grúška víšna	kònj úš	kòjn vòš	kosíti léstev mlácev – žétev	kòsit lêtra mláčou mláčwa žétwa, žétu

Zanimive so se nam zdele razlike v besedju pri naslednjih rastlinah, živalih in predmetih oziroma v povezavi z njimi, ker imajo v narečju drugačno obliko. Zanimivo bi bilo preveriti, ali so te narečne besede zapisane v *SSKJ* in če so, ali imajo enak ali drugačen pomen kot v narečju.

Vprašalnica za vrt in sadovnjak		Vprašalnica za živali		Vprašalnica za orodje	
Knjižno	Narečno	Knjižno	Narečno	Knjižno	Narečno
borovnica	černica	čebéla	bečéla	drobílnik	šrótar
brínje	smólije	čebelnják	bečéunek	jérbas	kórp
címa	repíčouna	dežévník	čóru	lopáta	šáufla
cvetáča	karfjóla	kokóš	kúra	motíka	mótka
česen	klóbuh, kwóbuh	odírati	árati	óselnik	čepún
deskà, dèska	díla	òven	bíder	síto	rešéto
stróčji fizòl	štránkəl	pajčevína	páječna	sóra	súra
grêda	pétəl	pájek	pájenk	vélnica	šáufla, kúhla, pískərč
jélka	hója, hójka	petelínček	cvérgəl	poléno	drúwa
korúza	tərkíja	róvka	špicmául	ročáj	štíl
kosmúlja	bámpərl	volkúlja zájklja	bájpka bájpka	samokólnica	karjóla
kfhelj	kórhli, šíbərlni	žrébec	celák	zavóra	žlájf
krompír	repíca				
kúmara	múrka				
lúbje	škórja				
obrátí	spájtlat				
paradížnik	paradàjs				
pečkà	košíca, pėška				
peteršílj	krájtlih				
pléti	pléčwa				
robída	ostróga				
sadovnják	púngrat				
slíva	čėšpəl, čwėšpəl				
stòrž	čúrčəl				
vít	gártəl				
žgánje	šnòps				

2.6.1.1 ANALIZA VPRAŠALNICE ZA VRT IN SADOVNJAK

V tem delu vprašalnice je 131 vprašanj oziroma besed. Vse smo preverile na terenu. Od teh jih je 36 vezanih na imena rastlin na polju in vrtu, 19 je imen rastlin v gozdu in ob njegovem robu, 18 imen se nanaša na rastline v sadovnjaku in 58 je tistih, ki so npr. vezane na dele rastlin in na to, kaj iz njih dobimo. Sedem besed od 131 (5,3 %) v *SSKJ* nismo našle, ostale smo razvrstile po abecednem vrstnem redu. Najprej smo jih sicer razvrstile po skupinah (npr. sadje), a smo si kasneje premislile, saj lahko besedo hitreje najdemo na način, kot je predstavljen v raziskovalni nalogi.

Na 76 vprašanj od 131 (58 %) sta oba informatorja odgovorila enako oziroma sta za knjižne izraze povedala enake narečne besede. Pri 15 vprašanjih (11,4 %) sta odgovorila enako, vendar je eden od njiju ponudil še dodatni odgovor. 36 rastlin (27,4 %) sta poimenovala različno, na 3 vprašanja (2,2 %) pa informator, gospod Kotnik, ni vedel ali znal povedati narečnega izraza. 34 besed (25,9 %) sta oba naglasila tako kot v knjižnem jeziku, gospod Kotnik jih je knjižno izgovoril še 11 (8,3 %), ki jih gospa Gorenšek ni, in gospa Gorenšek je knjižno izgovorila le 3 besede (2,2 %), ki jih gospod Kotnik ni.

29 besed (22,1 %) se razlikuje od knjižnega jezika. To so: *borovnica – čarníca, brinje – smólíje, cima – repíčouna, cvetača – karfjólá, česen – kwóbuħ, deska – díla, stročji fižol – štránkəlni, greda – pětəl, jelka – hójka/hója, koruza – tərkija, kosmulja – bámpərl, krlji – kwóce/šíbərlni, krompir – repíca, kumara – múrka, ličkanje – róblene, lubje – škórja, obiralnik – cəna/žákəl, paradižnik – paradàjs, robida – ostróga, sadovnjak – púngrat, slama – stərníše, sliva – čwěšpəl, storž – čúrčəl, strok fižola – štránkəl, tesati – címprat, tropina – štók/dróžje, trta – brájda, vrt – gártəl, žganje – šnòps. 20 od teh besed (15,2 %) sta poznala oba informatorja, 9 (6,8 %) le gospa in 4 (3 %) le gospod.*

35 besed od 131 (26,7 %) ima frazeološko gnezdo. Največ jih najdemo pri besedi *muha* (del jabolka; 16), sledi *trava* (10), nato *bob*, *oreh*, *polje*, *veja*, *žagati* (5), *hruška*, *goba*, *seme* (4), *buča*, *drevo*, *jabolko*, *pšenica*, *slama* (3), *grm*, *korenina*, *koruza*, *koščica*, *krompir*, *lešnik*, *njiva*, *popper*, *solata*, *trta*, *zelje* (2) in *češnja*, *klas*, *korenček*, *kostanj*, *pecelj*, *plevel*, *repa*, *tesati* in *vrt* imajo po eno.

2.6.1.2 ANALIZA VPRAŠALNICE ZA ŽIVALI

V vprašalnici, vezani na živali, je 113 besed. Od vseh je 24 besed (21,2 %) vezanih izključno na gozd, 39 (34,5 %) na kmetijo oziroma domače živali, 16 (14,1 %) je ptic, 34 (30 %) pa je drobnih živali. Vse so bile zapisane v SSKJ.

Informatorja sta na 87 (76,9 %) vprašanj odgovorila enako in ob nekaterih dodala dodatne odgovore. Gospod Kotnik le enega izraza ni poznal (*Ksi. odrasel samec konja?*). 95 besed (84,1 %) sta oba informatorja naglasila popolnoma enako kot so naglašene v knjižnem jeziku, torej sta le 18 besed (15,9 %) drugače naglasila ali uporabila drugačen narečni izraz.

11 narečnih besed (9,7 %), ki sta jih informatorja povedala kot odgovor, se zelo razlikuje od knjižnega jezika. To so: *čmrlj* – *šmíau/šumàu*, *deževnik* – *čóru*, *hlév* – *štáwa*, *kírna* – *fúatər*, *kímiti* – *fúatrat*, *močeràd* – *štérən*, *netopír* – *somərčnik*, *odírati* – *árati*, *petelínček* – *cvérgəl*, *róvka* – *špicmául/miška*, *zájklja* – *bájpka* (tudi za *volkúljo*).

Frazeološko gnezdo ima 49 besed (43,3 %). Največ jih najdemo pri nedoločniku *nesti* (22), ki je bila v naši vprašalnici vezan na *kokoš* (*nesti jajca*), sledita *muha*, ki je v tem primeru žival in ne del sadeža, ter *pes* (16), nato *rog* (12), *volk* (11), *žaba* (10), *krava* (9), *riba* (8), *dlaka*, *mačka*, *petelin* (7), *kača in maček* (6), *mast* (5), ki je bila vezana na *svinjo* (*svinjska mast*), *bik*, *goniti se*, *konj*, *letati*, *miš*, *osel*, *ovca*, *uš*, *vol in zajec* (4), *črv*, *hlev*, *kačji* (*pastir*), *medved*, *vrabec* (3), *kokoš*, *loj*, *pajčevina*, *podgana*, *polž*, *sršen in tele* (2), po eno pa: *jež*, *koza*, *lisica*, *molj*, *mušica*, *orel*, *pajek*, *prašič*, *raca*, *srna*, *veverica*, *volkulja in zajček*.

2.6.1.3 ANALIZA VPRAŠALNICE ZA ORODJE

Vprašalnica zajema 100 besed. Vprašanja so vezana na orodja, delo z orodjem, dele orodij in osebe, ki opravljajo delo z njimi. 7 besed (7 %) ni bilo zapisanih v *SSKJ*.

Na 52 vprašanj (52 %) od vseh sta informatorja odgovorila enako. Pri 2 besedah (2 %) je eden od njiju dodal še kakšen dodaten narečni izraz. Gospa Gorenšek za 4 besede (4 %) ni vedela odgovora (v zvezi s plugom ali strojem za sejanje), medtem ko gospod Kotnik ni poznal le enega narečnega izraza (za grabljača). Na 18 besed (18 %) sta odgovorila enako kot v knjižnem jeziku, 2-krat (2 %) je eden od njiju k temu dodal še narečni izraz. Različno sta izgovorila 14 besed (14 %).

19 besed (19 %) se v zapisu razlikuje od knjižnega jezika. Te besede so: *drobilnik – šrótar, jérbas – kórp, lésa – fərjáča, lopáta/vélnica – šáufla/kúhla/pískərč, óselnik – čepún, ôsla – brús, poléno – drúwa, ročáj – štíl, samokólnica – karjóla, síto – rešéto, vnúka – otávič, voziček – ríazel, zavóra – žlájf, zavréti – zažlájf/zaprémzat, kljuka na verigi – ákəl, kljuka na vratih – šnówa, kup 10 snopov – ájfəl in vprežne sani – póki.*

Od 100 besed jih ima 31 frazeološko gnezdo. Največ jih najdemo pri besedi *voz* (10), sledijo *presti* (8), *lopata* (6), *koš in vaga* (5), *klepati, kljuka, sekira, seme in srp* (4), *kosa, ročica, slama, in žetev* (3), *grabiti, grablje, jarem, mlatiti, motika, orati in sušiti* (2) ter *cepec, kosec lestev, pleva, poleno, ročaj, seno, sveder, zavora in zavreti* imajo po eno.

2.6.2 ANALIZA HIPOTEZ

Že pred samim delom smo si postavile sedem hipotez oziroma zapisale naša predvidevanja, ki smo jih z raziskovalnim delom in z analizo pridobljenega gradiva želele potrditi ali zavreči. Spodaj jih oštevilčeno še enkrat navajamo in pri vsaki zapisujemo, ali je bila le-ta potrjena ali ne ter zakaj da oziroma ne.

1. Kotuljski in ravenski govor imata temeljne značilnosti koroškega mežiškega narečja. → Potrjena, glede na rezultate, vidne v tabeli 2.6.1.
2. Koroško mežiško narečje je danes med starejšo populacijo še vedno živo. → Potrjena s posnetki s terena in z anketo, ki smo jo opravile.
3. V določenih segmentih se raziskani pomeni narečnih besed med informatorji razlikujejo. → Potrjena, ker sta informatorja nekatere besede izgovorila drugače, kar kažejo besede v tabelah (2.6.1 *Analiza rezultatov*).
4. Informatorja bosta poznala večino narečnih izrazov, po katerih bomo spraševale. → Potrjena. Dokaz so posnetki našega terenskega dela. Informatorja sta pripadnika starejše populacije, med katero so narečni izrazi še živi.
5. Narečni izrazi se bodo razlikovali od knjižnih. → Potrjena, ker sta informatorja skoraj vse besede izgovorila drugače, kot se izgovorijo v knjižnem jeziku.
6. Največ naših besed v frazeoloških gnezdih (po *SSKJ*) bo najdenih v zvezi z živalmi, na drugem mestu bodo rastline in najmanj besed, ki bi bile zapisane v frazeološkem gnezdu, bo pri orodju. → Potrjena. 42,6 % preverjenih besed s področja živali ima frazeološko gnezdo, sledijo s 30,5 % rastline in s 26,9 % za področje orodja. (Ta del analize opravile le za popestritev naloge.)
7. Izbrano narečno izrazje za rastline na vrtu in v sadovnjaku, za orodje in za živalstvo v koroškem mežiškem narečju je informatorjem znano, pri mlajši generaciji pa je opazna izguba narečnega besednega zaklada oziroma nepoznavanje pomenov narečnih besed, prav tako pri odrasli populaciji v nekmečkem okolju; v kmečkem okolju tudi otroci poznajo narečne izraze. → Potrjena z anketo in z njeno analizo (poglavje 2.6.1). Odrasli so znali odgovoriti na več vprašanj kot učenci, tisti učenci pa, ki so znali pravilno odgovoriti, živijo v t. i. kmečkem okolju.

3 ZAKLJUČEK

Cilj naše raziskovalne naloge je bil prikaz besedja koroškega mežiškega narečja v okolici našega doma – Raven na Koroškem. Za raziskovalni točki smo si izbrale Brdinje in Podkraj. Za tematska področja smo si izbrale (1) izraze za rastline na vrtu in v sadovnjaku, (2) izraze za živalstvo in (3) izraze za orodja. Menimo, da smo cilj dosegle.

V teoretičnem delu smo najprej predstavile slovensko narečno razčlenjenost in se osredotočile na koroško narečno skupino oziroma na mežiško narečje, ki se govori na našem raziskovalnem področju. Predstavile smo kraja (Brdinje in Podkraj) in informatorja (gospo Gorenšek in gospoda Kotnika). Sledi opis sestave naše vprašalnice (tvorile smo jo z vprašalnico iz *Slovenskega lingvističnega atlasa* in *Vprašalnico za zbiranje narečnega gradiva* avtorice Francke Benedik), po kateri smo na terenu preverjale poznavanje in izgovor narečnih besed.

V empiričnem delu smo narečne besede zapisale po najnovejši knjigi Zinke Zorko (Zorko 2009: 7). Opisale smo, kako je potekalo delo na terenu pri informatorjih. Temu sledi tabelarni prikaz, v katerem smo po tematskih področjih predstavile zbrano besedje, ki smo ga kasneje dopolnile še z razlago besed iz *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* in slikovnim gradivom, ki smo ga pridobile s spleta. Orodje smo same fotografirale. Iz *SSKJ* smo izpisale frazeološka gnezda, s čimer smo želele nalogo popestriti.

Naša vprašalnica je zajemala 344 vprašanj, od katerih jih je bilo 131 (38,1 %) vezanih na rastline, 113 (32,84 %) na živali in 100 (29,06 %) na orodje. Pri rastlinah se je 29 besed (22,1 %) v narečju razlikovalo od knjižnega jezika, pri živalih je bilo takšnih besed 11 (9,7 %), pri orodju 19 (19%). 115 (33,5 %) od vseh besed jih ima v *SSKJ* frazeološko gnezdo, od tega je 35 (30,5 %) vezanih na vrt in sadovnjak, 49 (42,6 %) na živali in 31 (26,9 %) na orodje. Podobne rezultate smo pričakovale, kajti tudi same poznamo največ stalnih besednih zvez v zvezi z živalmi.

Odgovori naših informatorjev so se pri nekaterih besedah narečno razlikovali, čeprav živita geografsko blizu. Pričakovale smo manjšo razliko med njima. Gospa Gorenšek nam je povedala več narečnih izrazov in pri govoru uporabljala več švapanja kot gospod Kotnik.

Ko smo poslušale vse posnetke, ki smo jih pridobile na terenu, in zapisale narečne izraze v računalnik, smo ugotovile, da je gospa Gorenšek najbolj poznala izraze za rastline na vrtu in v sadovnjaku, gospod Kotnik pa za orodje. Predvidevamo, da to lahko kaže na

razliko med moškimi in ženskimi opravili v preteklosti (in tudi danes). Ženske na kmetiji so namreč imele dejavno vlogo pri kuhi in pripravi hrane, moški so opravljali težja fizična dela.

V drugem delu naloge sledi analiza ankete in zbranega narečnega gradiva na terenu. Dokazale in potrdile smo naše hipoteze.

Z anketo smo ugotovile, da učenci zelo slabo poznajo narečne izraze, medtem ko so odrasli pokazali več poznavanja narečnih izrazov, a vseeno manj kot naša informatorja. Sklepamo, da se narečno izrazje in besedje vedno bolj umika iz vsakodnevne rabe in da pri vsaki naslednji generaciji znanje narečja počasi upada. Seveda bi za dokončno potrditev bilo potrebno narediti širšo raziskavo na bolj reprezentativnem vzorcu.

Na podlagi naših ugotovitev v raziskavi vidimo možnosti nadaljnjega dela. Le-te so naslednje. (1) Zapise narečnih besed bi lahko poiskale še v drugih slovarjih pri nas, na primer v *Slovensko-nemškem slovarju* Maksa Pleteršnika. (2) Lahko bi preverile izvor narečnih besed v *Slovenskem etimološkem slovarju* Marka Snoja ali etimološkem slovarju Franceta Bezlaja. S primerjavami v vseh teh slovarjih (dveh etimoloških in Pleteršnikovem) bi skušale ugotoviti, od kod besede izvirajo, koliko besed je v njih zapisanih, koliko ne in kako se (oziroma se ne) razlikujejo njihovi pomeni. (3) Naredile bi lahko še dodatni popis rastlinstva, živalstva in orodja, in sicer tistega, kar ni zajeto v naši in obstoječih vprašalnicah. (4) Ker imamo sorodnike in znance na drugih koncih Slovenije, bi lahko primerjale že zbrane besede z besedami, posnetimi v drugem okolju in v drugi narečni skupini. (5) Lahko bi same napravile fotografske posnetke ali risbe k tistim besedam, katerih slike smo sedaj poiskale na spletu. (6) V anketo in terensko delo bi lahko vključile stalne besedne zveze (frazologijo) in razširile nalogo z analizo frazeoloških gnezd.

Menimo, da je zbrano gradivo v tej raziskovalni nalogi dragocena zakladnica koroškega narečnega besedja za današnji čas (2010) in kamenček več pri nastanku *Slovenskega lingvističnega atlasa* ali morebiti koroškega narečnega slovarja, ki ga pri nas še nimamo. Izkazalo se je, da pregovor »Vsaka vas ima svoj glas.«, drži.

Menimo, da je naša naloga preseгла nivo predpisanega osnovnošolskega znanja, vendar smo ob pomoči in vodenju usvojile osnovne značilnosti mežiškega narečja. Morda ima naše delo zato še večjo vrednost.

4 LITERATURA

- Martin AHLIN, Ljudmila BOKAL idr., 2005: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Elektronski vir. Ljubljana: DZS.
- Francka BENEDIK, 1994: Vprašalnice za zbiranje narečnega gradiva. *Traditiones*, Zbornik inštituta za slovensko narodopisje 23 (1994). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 87–142.
- Francka BENEDIK, 1999: *Vodnik po zbirki narečnega gradiva za Slovenski lingvistični atlas (SLA)*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.
- Anja BENKO, 2008: *Rokopisni slovar Luke Sienčnika ob narečnih ustreznicaх tostran državne meje* (diplomsko delo). Maribor: Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru.
- Vanja BENKO, 1999: *Živalski frazemi v Prežihovi Požganici in v mežiškem narečju* (diplomsko delo). Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Rada COSSUTTA, Franco CREVATIN, 2006: *Slovenski dialektološki leksikalni atlas slovenske Istre (SDLA–SI)*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- Ian CROFTON (ur.), 1995: *Družinska enciklopedija Guinness*. Ljubljana: Slovenska knjiga.
- Tine LOGAR, 1975: *Slovenska narečja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Tine LOGAR, 1991: Koroška slovenska narečja. *Enciklopedija Slovenije*. Zvezek 5. Ljubljana: Mladinska knjiga. 287.
- Jože TOPORIŠIČ, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba (Leksikoni Cankarjeve založbe, zbirka Sopotnik).
- Peter WEISS, Jožica ŠKOFIC, Karmen KENDA-JEŽ, 2008: *Ponovne objave člankov s kartami za Slovenski lingvistični atlas (do leta 2008)*. Elektronska izdaja. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.
- Zinka ZORKO, 1995: *Narečna podoba Dravske doline*. Maribor: Kulturni forum (zbirka Piramida; 3).
- Zinka ZORKO, 1998: *Haloško narečje in druge dialektološke študije*. Maribor: Slavistično društvo (Zora; 6).
- Zinka ZORKO, 2002: Slovenska obmejna narečja. *Zbornik slavističnega društva Slovenije* 13. Ur. Marko Jesenšek. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije. 17–41.

Zinka ZORKO, 2009: *Narečjeslovne razprave o koroških, štajerskih in panonskih govorih.*

Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti (Zora; 64).

Zinka ZORKO, 2009: Koroško mežiško narečje v luči novih glasoslovnih raziskav. *Slavia Centralis* št. 2, letnik II. 33–49.

Spletni viri

<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Kotlje>

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Brdinje>

<http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlsrcp.gov.si/pageuploads/lok-sam05/obcine/img/103/2.png>

http://www.koropedija.si/images/0/00/Obcina_Ravne_na_Koroskem.gif

<http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlsrcp.gov.si/pageuploads/lok-sam05/obcine/img/103/9.png>

www.stat.si

Viri fotografij

Viri fotografij so navedeni v opombah na isti strani, kjer je dodana fotografija ali risba.

IZRAZI ZA ŽIVALSTVO

1. Kaj za vas pomeni izraz *brglez*? (Obkrožite črko pred odgovorom.)

- a) gozdna ptica b) žival na visokih nogah, ki živi ob morju c) vrtavka

2. Na črto zapišite, kako imenujete starega in onemoglega *konja*.

3. Ali še kako drugače poimenujete *tele(ta)*? (Obkrožite.)

Da. Ne.

Če DA, kako? _____

4. Neknjižnim/narečnim izrazom na črte pripišite knjižne.

cvergl _____ *celak* _____

šmiv _____ *špicmavl* _____

Kako pogosto doma uporabljate narečne besede? (Obkrožite.)

- vsak dan občasno skoraj nikoli

Hvala za sodelovanje.

5.2 SLOVARČEK STROKOVNIH BESED

BESEDA, BESEDNA ZVEZA	RAZLAGA ²²⁸
arhaizem	jezikovni element starejše dobe v novejšem, sodobnem jeziku
dialektologija	veda o dialektih/narečjih
dvoglasnik	zveza dveh različnih samoglasnikov ali samoglasnika in samoglasniškega glasu kot ena glasovna enota
e-jevski refleks	glas kot pojavna oblika določenega drugega, razvojno predhodnega glasu
ekspresiven	ki izraža ali vzbuja čustveno prizadetost
empiričen	ki temelji predvsem na čutnem dojetanju, opazovanju, izkustven
enoglasnik	glasovna, zlasti samoglasniška enota kot posledica samo enega obstojnega položaja govoril
etimološki	nanašajoč se na vedo o zgodovini besed, posebno njihovega izvora in pomena
feminizacija nevtrum	prehajanje besed srednjega spola v ženski spol
fonetičen	nanašajoč se na fonetiko, vedo o tvorjenju in značilnostih glasov
fonološki	nanašajoč se na nauke o (znanstvenih) virih
frazeološko gnezdo	nanašajoč se na fraze, besedne zveze s samostojnim, od sestavljajočih jih besed različnim pomenom
glasoslovje	nauk o glasovih
hipoteze	nedokazana, zgolj verjetna trditev, domneva
informant, informator	kdor informira; poročevalec, obveščevalec
lingvističen	nanašajoč se na lingvistiko, jezikosloven
monografija	znanstveno delo, ki obravnava eno vprašanje ali eno temo
pakanje	ponavljanje veznika <i>pa</i> namesto <i>in</i>
reducirati, onemevati	izginjati
reprezentativen	ki posreduje lastnost česa
segment	del, odsek
sintaksa	skladnja
slovarski sestavek	besedilo, ki se nanaša na besedo v slovarju
stavčna fonetika	fonetičen ali glasovni potek v stavkih
štekanje	dodajanje glasu <i>š</i> pred kazalnimi zaimki in prislovi, ki se začenjajo s <i>t</i>
švapanje	izgovarjanje dvoustničnega <i>v</i> namesto nekdanjega trdega <i>l</i> pred srednjimi in zadnjimi samoglasniki
vokalizacija	postati iz soglasnika, zlasti zvočnika, samoglasnik / postati iz polglasnika sprednji ali zadnji samoglasnik
vokalni sistem	samoglasniški sistem

²²⁸ Razlage so povzete po *SSKJ* in literaturi.